

BLESTEMUL CA EXPRESIE FOLCLORICĂ A UNUI COMPLEX AFECT NEGATIV

Petru CARAMAN

1. *Blestemul eminent magic – de tipul arhaic*

Scrutând blestemul – ca produs folcloric prin excelență – prin prisma originii, nu putem să nu ne dăm seama că, *în forma lui primară, el a apărut ca emanația cea mai pură a magiei cuvântului, de sens negativ.*

De altfel, așa ni se înfățișează el chiar până astăzi într-un număr covârșitor de mare de formule. E un fapt de domeniul folclorului, care poate fi larg ilustrat la oricare din popoarele Europei sau ale altor continente. Noi ne vom concentra privirea asupra sud-estului european și cu deosebire asupra Peninsulei Balcanice. De la națiunile din această zonă a continentului nostru, începând firește cu românii, vom puiza creațiile populare de pe terenul imprecativ pentru diferitele caracterizări sau elucidări, ce vom avea de făcut.

Iată mai întâi o serie de blesteme, care menesc sărăcia și mizeria:

„Câlca-te-ar nevoia!”¹; „Mânca-te-ar râia și calicia!”²; „S-ajungi slugă la dârloagă!”; „Pulberea să s-aleagă de gospodăria lui!”³; „Vede-te-aș rob la turci, / umblând pe brânci!”⁴; „Chieri-i-ar fructu vașii și mana câmpului!”⁵;

---

¹ A.F. – Vaideeni – jud. Vâlcea.

² A.F. – Golășai – jud. Galați.

³ A.F. – Ambele aceste blesteme provin din satul Smulți – jud. Galați.

⁴ A.F. – Crăiești – jud. Galați.

⁵ A.F. – Vîrlezi – jud. Galați.

„Vide-te-aş gol / chistol / şî turbând / di flămând!”⁶.

Sau, la sârbo-croaţi:

„Bijeda ga popala!”⁷; „Bijelo mu žito ne rodilo!”⁸.

Sau, la bulgari: „Огнище у кукята да нема!”⁹; „Прах и пѣпел да не остане!”¹⁰; „Аир да нѣмаш!”¹¹; „Аир и бѣрикѣт да нѣ видиш!”¹².

Sau, la neogreci: „Ποῦ νὰ μὲν χορτοψωμίσης!”¹³; „Νὰ ρημάξη ἃ τζέα ντι!”¹⁴; „Νὰ ρημάξη ἃ χούρα ντι!”¹⁵; „Μήτε ἃ φωτογωνία ντι νάχη κ’άρα, μήτε τὸ κάδι ντι ἄλητε!”¹⁶; „Νὰ σ καῖ τοῦ σπιτ κι νὰ γέν σταχτ!”¹⁷; „Νὰ ντ’ ὀράου νὰ γυμουθῆρε σάν τὸν οὔθι!”¹⁸

În legătură cu acest gen de blesteme, avem de remarcat că o specială predilecție arată poporul pentru cele ce conțin motivul cerșetoriei, care e socotit un rău cu atât mai mare cu cât, în afară de suferință, ea implică de asemenea rușinea și degradarea socială a omului. Relatăm, la români, următoarele exemple tipice:

„Vede-te-aş cu traista de gât și cu bățul a mână!”¹⁹ sau „Vede-l-aş la pod cu mâna-ntinsă!”²⁰

Iată și câteva mostre bulgare: „Да нарами иросешки торби!”²¹; Божек да стане, та и аз да го подара!”²²; „Да ми

⁶ A.F. – *Ibidem*.

⁷ = „Lovi-l-ar sârăcia!” – Kušar, NB, p. 120

⁸ = „Să nu-i rodească dalbele grâne!” – *Ibidem*, p. 121.

⁹ = „Să n-aibă vatră la casa lui!” – Сб. НУ VIII, p. 246 nr. 335.

¹⁰ = „Să nu rămâie nici praf și cenușă!” – Сб. НУ XII, p. 249.

¹¹ = „Noroc să nu ai!” – Сб. НУ XII, p. 246.

¹² = „Noroc și berechet să nu vezi!” – Сб. НУ XII, p. 246; XIV, p. 160 nr. 7.

¹³ = „Să nu te mai sature de pâine!” – adică să fie mereu flămând. (Din Cipru). Cf. λαογρ. V, p. 619 nr. 18.

¹⁴ = „Să rămâie pustie casa ta!” (De la grupul dialectal tsaonic). Cf. Δέφνερ, ΧΕΚΟ – λαογρ. VII, p. 33 nr. 3.

¹⁵ = „Să se păraginească ogorul tău!” – *Ibidem*.

¹⁶ = „Nici vatra ta să n-aibă foc, nici găleata făină!” – *Ibidem*, p. 33 nr. 4.

¹⁷ = „Arde-ți-ar casa și s-ar preface-n cenușă!” (Din Epir: *Zagori*) – λαογρ. III, p. 271 nr. 24.

¹⁸ = „Să te văd c-ajungi gol ca șarpele!” (Dialectul tsaonic) – Δέφνερ, ΧΕΚΟ – λαογρ. VII, p. 34 nr. 5. Demn de remarcat, comparația din acest blestem grecesc este atestată și la români, în Transilvania (regiunea Bihariei): „*goi ca șerpi*” – se zice despre copii foarte săraci. Cf. Șez. VII, 172 (colecția M. Pompiliu).

¹⁹ A.F. – Vîrlezi – jud. Galați.

²⁰ A.F. – Crăiești – jud. Galați.

²¹ = „Luare-ar în spinare trăiste de cerșetor!” – Сб. НУ XXXI, p. 133.

²² = „Cerșetor s-ajungă și să-l miluiesc și eu!” – *Ibidem*, p. 131.

дойдеш на вратата за парчѐ леп!”²³

Se pare însă că la nici un alt popor din sud-estul Europei, acest motiv nu este atât de favorit ca la neogreci, la care îl întâlnim foarte frecvent și sub cele mai diverse aspecte. Iată o variantă epirotă la ultimul blestem bulgar citat: „Νὰ σὶ ἰδῶ ’ς ν αὐλῆ μ γιὰ κουμμὰτ ψουμί!”²⁴

Sau, o altă variantă neogrecescă, în dialectul tsaconic, la adresa unei femei: „Μὰ π’ ἦ νὰ ντ’ ὀράου τ’ ὄν πόρε μοι διακονιάραγί ’ ἄντε!”²⁵

Sau, o alta cu același motiv, însă mult mai evocativă ca expresie: „Διακονιάρα νὰ ντ’ ὀράου, τ’ οὐ πορεῖε νὰ γιουρζίζερε μ ’ ἓνα κοτσινὲ ταγάρζι!”²⁶

În adevăr, culoarea roșie a traistei este aici foarte semnificativă: ea a fost anume aleasă, ca una ce bate la ochi cel mai tare, făcând-o astfel pe cerșetoare să fie ușor văzută și identificată de toți – adică s-ajungă de râsul lumii!

În alte blesteme neogrecești, care țin de această grupă, la situația umilitoare a cerșetoriei, se adaugă în plus nenorocirea de a fi orb, întinzând mâna la ușa bisericii, în văzul tuturora: „Νὰ σὲ δγιῶ στραῶ ’ς τῆς ἐκκλησιζῶς δὴ δόρτα!”²⁷

Iar alteori, imprecăția ni-l înfățișează pe cerșetor venind chiar la poarta celui care l-a blestemat s-ajungă așa: „Νὰ ντὸν ἰδῶ στραβὸν νὰ ρθῆ στὴν πόρτα μου γιὰ ψουμί!”²⁸

Amintim că motivul cerșetoriei apare, la grecii moderni, și în descolindări, unde l-am relatat, atât la adresa gospodarului: – „Boierule, ție ți se cuvine traistă și toiag [de cerșetor]...”²⁹, cât și a gospodinei: – „Cucoană, țigancă murdară de praf ce-mi ești și cu tăgârță păduchioasă-n spate...”³⁰.

El a fost selectat de colindători tocmai pentru proeminentele lui trăsături negative, în special pentru caracterul ofensator, care iese cu totul din comun.

²³ = „Să-mi vii la poarta mea pentru o bucățică de pâine!” – Сб. HY IX, p. 215 nr. 133.

²⁴ = „Vede-te-aș în curtea mea pentru o bucată de pâine!” – λαογρ. III, p. 272 nr. 36.

²⁵ = „Vede-te-aș cerșetoare la poarta mea, după pâine!” – Δέφνερ, XEKO – λαογρ. VII, p. 34 nr. 8.

²⁶ = „Vede-te-aș cerșetoare, învârtindu-te pe drumuri cu o tăgârță roșie!” – Δέφνερ, *Ibidem*, p. 34 nr. 9.

²⁷ = „Vede-te-aș orb la ușa bisericii!” (Sozúpolis-Tracia) – λαογρ. IV, p. 291.

²⁸ = „Vede-l-aș că vine orb la ușa mea după pâine!” (Dimitsánis-Ghortynia) – λαογρ. V, p. 617 nr. 19.

²⁹ Cf. vol. *Descolindatul* – Partea I: „Analiza și clasificarea formulelor de descolindare...”.

³⁰ Cf. mai sus – *Ibidem*.

Dar un însemnat număr de blesteme au de obiect tot felul de năpăști și de chinuri fizice sau psihice, cu schingiuirea trupului în variate chipuri, cu suferințe aduse de boli grele..., toate la adresa celui blestemat, de ex.: „Plesnire-ar fierea-n tine!”³¹; „Sări-i-ar ochii!”³², „Vede-te-aș câș și orb!”³³, „Chica-i- ar mâna!”³⁴; „Mânca-l-ar boala!”³⁵; „Lovi-te-ar dambla!”³⁶ ...etc.

Sau, la sârbo-croați: „Usahla ti ruka!”³⁷; „Oči ti iskapale!”³⁸; „Guba ga gubala!”³⁹.

Sau, altele, care sună identic cu ultimele două românești de mai sus: „Bolest ga jela!”⁴⁰; „Uzma te uzela!”⁴¹.

Iată mai multe blesteme bulgărești cu asemenea motive: „Исаанале ти рацете – рацете до лактете, краката до коленете!”⁴² „Улог да останеш!”⁴³ „Да те фане магарешката!”⁴⁴ „Да та хване бес!”⁴⁵ „Живница да го изедѐ!”⁴⁶ „Занем да стане, да занемее!”⁴⁷ „Да се надуа како агюпски тупан!”⁴⁸ „Да се влăчиш по корѐм като змия!”⁴⁹.

Sau, alt blestem, identic cu unul românesc din cele mai sus citate: „Да ти се пукне жъчката!”⁵⁰.

Iată acum o serie din acestea, la neogreci: „Τσεραϊα τζαι μαραϊα νὰ ντι μὀλη!”⁵¹ „Νὰ ξεραθῆς καὶ νὰ ποξυλωθῆς!”⁵² „Νὰ σέρνεσαι καὶ

³¹ A.F. – Vîrlezi – jud. Galați.

³² A.F. – Crăiești – jud. Galați.

³³ A.F. – Smulți – jud. Galați.

³⁴ A.F. – *Ibidem*.

³⁵ A.F. – Crăiești – jud. Galați.

³⁶ A.F. – Vîrlezi – jud. Galați.

³⁷ = „Seca-ți-ar mâna!” – Kušar, NB, p. 120.

³⁸ = „Scurge-ți-s-ar ochii!” – Kušar, NB, p. 120.

³⁹ = „Umple-l-ar lepra!” – Kušar, NB, p. 120.

⁴⁰ = Kušar, NB, p. 120.

⁴¹ *Ibidem*.

⁴² = „Usca-ți-s-ar mânele – mânile până la coate, picioarele până la genunchi!” – Даб., БНК, p. 33.

⁴³ = „Olog să rămâi!” – Гер., РБЯ, V, p. 434.

⁴⁴ = „Apuca-te-ar tusa măgărească!” – Сб.НУ, XIV, p. 163, nr. 115.

⁴⁵ = „Dare-ar turba-n tine!” – Даб., БНК, p. 33.

⁴⁶ = „Mânca-l-ar scrofurile!” – Сб.НУ, XXXI, p. 132.

⁴⁷ = „Muțire-ar să muțescă!” – Сб.НУ, VI, p. 209, nr. 174.

⁴⁸ = „Să se umfle ca o tobă țigănească!” – Сб.НУ, VI, p. 207, nr. 95.

⁴⁹ = „Târâ-te-ai pe pânțece, ca șarpele!” – Сб.НУ, IX, p. 215, nr. 122.

⁵⁰ = „Plesni-ți-ar fierea!” – Сб.НУ, IX, p. 216, nr. 170; X, p. 199, nr. 38.

⁵¹ = „Să te usuci și să te topești din picioare!” – Δέρνερ, ΧΕΚΟ – λαογρ. VII, p. 31 nr. 39.

⁵² = „Să te usuci și să-nțepenești!” – λαογραφία IV, p. 291.

φτύνης γαῖμα!”⁵³ „Νὰ σοῦ βάλουν τζαι νὰ μείνουν ἀφάητα!”⁵⁴ „Νὰ σ πὲς τοῦ χέρ!”⁵⁵ „Νὰ σ καῖ ἡ καρδιά!”⁵⁶ „Νὰ τσιχουθοῦν τ’ ἀντερά ντι!”⁵⁷ „Ἀ ὄχια νὰ ντι κατῶ!”⁵⁸

În fine, unul dintre cele mai grozave blesteme, din grupa acestora, este desigur acela care dorește victimei să se trudească de moarte timp îndelungat și să nu poată muri: „Νὰ μὴ μπαῖ ἃ ψούχα ντι!”⁵⁹

Nu încapе îndoială însă că cel mai mare număr de blesteme – având în vedere deopotrivă gradul de frecvență, ca și aria de răspândire – îl constituie, la toate popoarele din sud-estul Europei, acelea care tind să provoace, în cele mai variate chipuri imaginabile, moartea persoanei blestemate. De obicei, e vorba de o moarte năprasnică și însoțită de chinuri, pe care fantezia populară le prelungește și după încetarea din viață a persoanei vizate: „N-ar mai apuca răsăritul soarelui!”⁶⁰; „Arză-te focul să te arză!”⁶¹; „Nu l-ar mai răbda pământul!”⁶²; „Nu i-ar muri mulți înainte!”⁶³; „Înghiți-l-ar pământul!”⁶⁴; „Vede-l-aș cu ștreangul de gât!”⁶⁵; „Corbii să-i știe de știre!”⁶⁶; „Mânca-l-ar viermii cei neadormiți!”⁶⁷ ... etc.

Iată și câteva exemple sârbo-croate: „Izjeli ga vuci!”⁶⁸; „Voda ga odnijela!”⁶⁹; „More te progutalo!”⁷⁰; „Mramorom se mramorila, a kamenom kamenila!”⁷¹; „Ubio ga suhi grad!”⁷².

⁵³ = „Să te târăști și să scuipi sânge!” – *Ibidem*.

⁵⁴ = „Să-ți aducă bucate și să rămâie nemâncate!” (adică să fie foarte grav bolnav). – λαογρ. V, p. 619 nr. 29 (Din insula Cipru).

⁵⁵ = „Căde-ți-ar mâna!” – λαογραφία III, p. 271 nr. 30 (Din Epir).

⁵⁶ = „Arde-ți-ar inima!” – *Ibidem*, p. 270 nr. 1.

⁵⁷ = „Să ți se verse mațele!” – Δέφνερ, XEKO – λαογραφία VII, p. 31 nr. 14 (dialectul tsacon).

⁵⁸ = „Mușca-te-ar vipera!” – *Ibidem*, p. 32 nr. 53.

⁵⁹ = „Să nu-ți poți da sufletul!” – *Ibidem*, p. 30 nr. 6.

⁶⁰ A.F. – Vîrlezi – jud. Galați.

⁶¹ A.F. – *Ibidem*.

⁶² A.F. – *Ibidem*.

⁶³ A.F. – *Ibidem*.

⁶⁴ A.F. – Golășăi – jud. Galați.

⁶⁵ A.F. – *Ibidem*.

⁶⁶ A.F. – Vîrlezi – jud. Galați.

⁶⁷ A.F. – Smulți – jud. Galați.

⁶⁸ = „Mânca-l-ar lupii!” – Kušar, NB, p. 121.

⁶⁹ = „Lua-l-ar apa!” – *Ibidem*.

⁷⁰ = „Înghiți-te-ar marea!” – *Ibidem*.

⁷¹ = „Ca marmora să-nmărmurească și ca piatra să-mpietrească!” (În forma aceasta, blestemul a fost proferat la adresa unei femei).

⁷² = „Ucidă-l grindina seacă!” (adică grindina pură, fără ploaie, întrucât așa e socotită mai primejdioasă). – Kušar, NB, p. 121.

Iar o față, dezamăgită-n dragoste, îl blastămă astfel pe necredinciosul el iubit: „Ljubila ga medju oči guja, a crna ga zemlja zagrlila!”⁷³.

Dar iată și o variantă sârbo-croată a ultimei dintre imprecategoriile românești citate: „Crvī ga rastočili!”⁷⁴.

Prezentăm acum de asemenea blesteme bulgare din această grupă: „Огин ’ и пламен да го изгоре!”⁷⁵; „Прах и пѣпел да станеш!”⁷⁶; „Земята да се разтвори, та жиф да го поглне!”⁷⁷ „Да го ядът вълци, да биха го яли!”⁷⁸. Sau, același motiv exprimat într-o formă mai dură: „Триста вучи да го ядат!”⁷⁹. Sau, cu motivul celeilalte fiare din climatul nostru, mai temute încă: „Мечка да те изеде!”⁸⁰. Sau, cu ambele motive combinate: „Изѣли те вуци и менки!”⁸¹. Sau, cu moartea survenind printr-o armă; dintre aceste blesteme, îl cităm întâi pe cel mai arhaic: „Ега да те стрела устрели!”⁸². Apoi: „Нож да те пребодє у сърцето!”⁸³; „Пушка те убила!”⁸⁴; „Куршум да те пониже през сърдцето!”⁸⁵.

Iată și o variantă bulgară la formulele românească și iugoslavă cu motivul viermilor: „Да би църви т изеле!”⁸⁶.

În fine, vom ilustra grupa în chestiune cu o serie de formule puizate din folclorul neogrecesc: „Νὰ μὴ σ’ εὕρ’ ὁ χρόνος!”⁸⁷; „Νὰ μὴ

⁷³ = „Săruta-l-ar vipera între ochi și l-ar îmbrățișa pământul cel negru!” – Kušar, NB, p. 121.

⁷⁴ = „Mânca-l-ar viermii!” (ad. litt.: „răscoli-l-ar ...”) – Byk Kap., CP., p. 662 s.v. расточити.

⁷⁵ = „Arde-l-ar focul și para!” – Славейков, БП II, p. 5.

⁷⁶ = „Face-te-ai praf și cenușă!” – Сб.НУ, XI, p. 166, nr. 81.

⁷⁷ = „Deschide-s-ar pământul, ca să-l înghită de viu!” – Сб.НУ, XXXI, p. 132.

⁷⁸ = „Mânca-l-ar lupii să-l mănânce!” – Славейков, БП I, p. 113.

⁷⁹ = „Mânca-l-ar 300 de lupi!” – Сб.НУ, VI, p. 212, nr. 333.

⁸⁰ = „Mânca-te-ar ursul!” – Даб., БНК, p. 66.

⁸¹ = „Mânca-te-ar lupii și urșii!” – Сб.НУ, X, p. 200, nr. 100.

⁸² = „Lovi-te-ar săgeata!” – Сб.НУ, XIII, p. 233. De la o vreme, acest blestem devenind anacronic – în urma ieșirii din uz a arcului, ca armă – sensul său original a căzut tot mai mult în desuetudine, până ce un altul i-a luat complet locul. Săgeata propriu-zisă de altă dată fiind asociată cu o săgeată atribuită de credințele populare fulgerului sau trăsnetului, blestemul a ajuns să însemne astăzi: „Lovi-te-ar trăsnetul!”

⁸³ = „Străpunge-te-ar cuțitul drept în inimă!” – Сб.НУ, X, p. 202.

⁸⁴ = „Uci-gă-te pușca!” – Сб.НУ, XIII, p. 231.

⁸⁵ = „Glontele să-ți străbată prin inimă!” – Сб.НУ, X, p. 200.

⁸⁶ = „Mânca-te-ar viermii!” – Сб.НУ, XII, p. 247.

⁸⁷ = „N-ai mai ajunge Anul Nou!” (ad. litt.: „Nu te-ar mai afla...”) – λαογρ IV, p. 291; III, p. 271 nr. 31; V, p. 617 nr. 3; VII, p. 31 nr. 29.

ξημερωθῆς!”⁸⁸; „Ποῦ νὰ σὲ δῶ νεκρὸν τζαὶ σταυρωμένον!”⁸⁹; „Νὰ σὲ νεκροστολίσω!”⁹⁰; „Μακάρι νὰ σὲ φάη ἡ μαύρη γῆ!”⁹¹; „Ἄ φούρκα νὰ κατσάη τ’ὸ λαϊμό ντι!”⁹²; „Ἄ κάρρα νὰ ντι δάη!”⁹³; „Νὰ ντ’ ὀράου τ’ὰ κίανα!”⁹⁴; „Ὁ οὔθι νὰ ντι φάη!”⁹⁵; „Ὁ λιούκο νὰ ντι φάη!”⁹⁶; „Κομμακία τζαὶ τετάρκια νὰ ναθῆρε!”⁹⁷; „Ἄ σογίτ’α νὰ ντι κοψη!”⁹⁸; „Ποῦ νὰ σὲ φᾶ τὸ βόλι!”⁹⁹; „Ὁ ποταμὸ νὰ ντ’ ἄρζη!”¹⁰⁰; „Νὰ καταπογκιστῆρε τζαὶ νὰ μὴν ὀραθῆρε!”¹⁰¹; „Σποῖα νὰ ναθῆρε!”¹⁰².

Uneori, aceste funeste blesteme se folosesc de imagini neobișnuit de sugestive, menind celui vizat o moarte în condițiile cele mai nefericite, care se pot închipui – ca în următorul caz: „Ποῦ νὰ βκοῦν τὰ μάδικιά σου τζαὶ νὰ γενοῦν βοῦρνες νὰ πίνουν οἱ κατσικουτάλες!”¹⁰³.

Blestemele din această grupă merg adeseori pân-acolo cu ideea nimicirii dușmanului, încât îi doresc să i se șteargă chiar și amintirea, uitându-i-se și numele: „Chieri-i-ar numele să-i χιῆji!”¹⁰⁴. Sau la sârbocroați: „Ime ti poginuo!”¹⁰⁵. Sau la bulgari: „Опустело ти името и презимето!”¹⁰⁶.

Ba, alteori, blestemele nu se mărginesc a se raporta numai la persoana direct vizată, ci dau urii blestemătorului expresia cea mai înverșunată cu putință, referindu-se la tot neamul lui, spre a-i dori pieirea

⁸⁸ = „N-ai mai vedea zorile!” – λαογρ IV, p. 291.

⁸⁹ = „Vede-te-aș mort și cu mânele cruce [pe piept]!” (Cipru) – λαογρ V, p. 619 nr. 12.

⁹⁰ = „Găsi-te-aș mort!” (Din Sozúpolis-Tracia) – λαογρ IV, p. 490.

⁹¹ = „Mânca-l-ar pământul cel negru!” (Cipru) – λαογρ V, p. 619 nr. 4; VII, p. 31 nr. 32.

⁹² = „Furca [spânzurătorii] să șeadă pe gâtul tău!” – Δέφνερ, XEKO – λαογρ. VII, p. 34 nr. 5.

⁹³ = „Arde-te-ar focul!” – *Ibidem*, p. 35 nr. 1.

⁹⁴ = „Vede-te-aș pe pirotie!” (adică: să fie ars de foc) – *Ibidem*, p. 34 nr. 6.

⁹⁵ = „Mânca-te-ar șarpele!” – *Ibidem*, p. 32 nr. 52.

⁹⁶ = „Mânca-te-ar lupul!” – *Ibidem*, p. 35 nr. 6.

⁹⁷ = „Facete-ai bucăῤele și ciosvârtel!” – *Ibidem*, p. 31 nr 16; λαογρ III, p. 270 nr. 8.

⁹⁸ = „Lovi-te-ar săgeata!” – Δέφνερ, XEKO – λαογρ. VII, p. 32 nr. 54.

⁹⁹ = „Mânca-te-ar glontele!” (Cipru) – λαογρ V, p. 619 nr. 11; VII, p. 31 nr. 32.

¹⁰⁰ = „Lua-te-ar apa!” (ad. litt.: „Lua-te-ar râul!”) – Δέφνερ, XEKO – λαογρ. VII, p. 31 nr. 19.

¹⁰¹ = „Să te duci la fund [în apă] și să nu te mai vezi!” (adică: să se-nece) – *Ibidem*, p. 31 nr. 18.

¹⁰² = „Cenușă să te faci!” – *Ibidem*, p. 31 nr. 20.

¹⁰³ = „Scoate-ῤi-ar ochii [orbitele lor] face-s-ar gropi ca să beie din ele!” (Cipru) – λαογρ. V, p. 619 nr. 23.

¹⁰⁴ A.F. – Vîrlezi – jud. Galați.

¹⁰⁵ = „Pieri-ῤi-ar numele!” – Kušar, NB, p. 121.

¹⁰⁶ = „Pieri-ῤi-ar numele și porecla!”

– ca în următorul exemplu românesc; „Chieri-i-ar sămânța!”¹⁰⁷.

Tot așa sună și blestemul sârbo-croat: „Sjeme mu se zatrlu!”¹⁰⁸.

Bulgarii redau aceeași idee într-o formă mai plastică chiar: „Да му изсъхне коренът!”¹⁰⁹.

Cam la fel spun și grecii moderni, care îmbină într-un singur blestem cele două imagini simbolice – rădăcina și sămânța: „Νὰ κοπή γῆ ρίζα σου καὶ γῆ φύτρα σου!”¹¹⁰.

Sau, în dialectul tsakonic: „Ἐρμὸ νὰ ἀραμᾶρε!”¹¹¹.

În același grai, o femeie e blestemată să fie stearpă: „Ἀκλερε νὰ ἀραμᾶρε!”¹¹².

Sau, cum sună pe aiurea în Grecia, mult mai sugestiv și mai realist totodată: „Νὰ μὴν κρᾶξη ἀποκάτω σου!”¹¹³.

Nu o dată, blestemele cu motivul morții iau o turnură ironică, de ex.: „N-aș avea parte de tine!”¹¹⁴. sau la neogreci: „Ποῦ νὰ μὲν σὲ χαρῶ!”¹¹⁵.

Alteori, în intenția de a-și bate joc într-un mod cât mai necruțător de cel vizat, sunt folosite expresii satirice deosebit de tari și de vulgare în același timp, ca de exemplu, la adresa unui băiat: „Găsi-l-ar mă-sa țapăn!”¹¹⁶. sau „Crăpare-ar și-ar plesni cu mă-sa și cu tat’so!”¹¹⁷.

La popoarele balcanice, aflăm corespondente similare acestora, dacă nu chiar aproape identice unele, ca de exemplu, la greci: „Νὰ σκάσ τσι νὰ πλαντάξ!”¹¹⁸. Ori: „Νὰ σκάσης καὶ νὰ σὲ ράψω!”¹¹⁹.

La bulgari, de asemenea se întâlnesc frecvent variante ca: „Пукнал да пукне!”¹²⁰. Ori: „Да пукнеш, мори, да треснеш!”¹²¹.

Folclorul bulgar cunoaște de altfel numeroase și variate formule

¹⁰⁷ A.F. – Vîrlezi – jud. Galați.

¹⁰⁸ = „Stârpi-i-ar sămânța!” – Kušar, NB, p. 121.

¹⁰⁹ = „Usca-i-s-ar rădăcina!” – Славейков, БП I, p. 122.

¹¹⁰ = „Pieri-ți-ar rădăcina și sămânța ta!” – λαογρ. IV, p. 291.

¹¹¹ = „Pustiu să rămâi!” – Δέφνερ, ΧΕΚΟ – λαογρ. VII, p. 31 nr. 23.

¹¹² = „Fără moștenitori să rămâi!” – *Ibidem*, p. 31 nr. 24.

¹¹³ = „Să nu țipe [glas de prunc] sub tine!” – *Ibidem*.

¹¹⁴ A.F. – Vîrlezi – jud. Galați.

¹¹⁵ = „N-aș avea parte de tine!” (Cipru) – λαογρ. V, p. 619.

¹¹⁶ A.F. – Golășăi – jud. Galați.

¹¹⁷ A.F. – *Ibidem*.

¹¹⁸ = „Să crape și să plesnească!” (Lesbos) – Kretscmer, HLD, col. 466; λαογρ. IV, p. 290 (Sozúpolis-Tracia).

¹¹⁹ = „Să crăpi și să te cos eu!” (Sozúpolis) – λαογρ. IV, p. 290.

¹²⁰ = „Crăpare-ar să crape!” – Славейков, БП II, p. 87.

¹²¹ = „Să crăpi, mări, să pocnești!” – Даб., БНК, p. 9.

imprecative de acest gen. Nu mai puțin abundă folclorul neogrecesc în blesteme satirice cu caracter profund ofensator: „Ποῦ νὰ σὲ δῶ ταοῦλλιν!”¹²². Sau „Νὰ σ φέρν τὰ λεσιῖα!”¹²³, sau, unul din cele mai răspândite blesteme de tipul acesta: „Κακὸ δσόφο νὰ χης!”¹²⁴; ori, scurt, cu omisiunea verbului: „Κακὸ ψόφος!”¹²⁵.

Între formulele de descolindare neogrecești, am cunoscut unele, care de asemenea întrebuintează – pentru ideea de a muri – verbul ψοφῶ în uz numai pentru animale: „...Κὶ ὁ νοικοκύρης τοῦ σπιτιοῦ τοῦ χρόνου νὰ ψοφήση!”¹²⁶.

Remarcăm, cu acest prilej, că mai ales pentru blesteme din această ultimă grupă au arătat colindătorii din orientul și sud-estul Europei o specială preferință. Unele ca acestea le-au atras atenție în primul rând, atunci când ei au vrut să-și facă arme eficace de răzbunare. E sursa favorită, de unde au puizat blesteme sau cel puțin anumite elemente din ele, spre a le adapta scopurilor lor negative, transformându-le în formule de descolindare.

Între blestemele de acest gen, vom cita, la bulgari, unul care merge până la impietate: „Свине ти гробо изрили!”¹²⁷.

Dar, firește, satira blestemului se-ntinde și-n afară de sfera morții și în general manifestă înclinarea către vulgar și abject.

Relatăm, tot la bulgari, două formule foarte caracteristice pentru grupa în chestiune: „Шуга и краста да го ядат!”¹²⁸ și „Вашки наживе да те изедат!”¹²⁹.

Ambele aceste blesteme le-am văzut reflectându-se într-o descolindare bulgară, prin care se răzbunau odinioară colindătoarele de la Sâmbăta lui Lazăr împotriva unui gospodar zgârcit¹³⁰.

¹²² = „Vede-te-aș [umflat] tobă!” (Cipru) – λαογρ. V, p. 619 nr. 34; VII, p. 33, nr. 70.

¹²³ = „Aduce-ți-ar stârvul!” (Zagori-Epir) – λαογρ. III, p. 270, nr. 8.

¹²⁴ = „Rea moarte să ai!” (ad litt.: „Rea crăpare...!”) – λαογρ. IV, p. 290. Prin apelativul ψόφος, grecii desemnează, la propriu, exclusiv moartea unui animal.

¹²⁵ = Rea moarte!” (ad litt.: „Rea crăpare!”) – se subînțelege: νὰ ἐχης. A.F. din Grecia – Keramidion-Thessalia.

¹²⁶ Vezi Petru Caraman, *Descolindatul în orientul și sud-estul Europei*. Studiu de folclor comparat. Ediție îngrijită și prefațată de Ion H. Ciubotaru, Iași, Editura Universității „Alexandru Ioan Cuza”, 1997, p. 74 ș.u.

¹²⁷ = „Râma-ți-ar porcii mormântul!” – Сб.НУ, XI, p. 167; VI p. 212, nr. 315; Славейков, БП II, p. 107; Гер., РБЯ, V, p. 134.

¹²⁸ = „Mânca-l-ar rapănul și râia!” – Сб.НУ, VI, p. 213 nr. 369; Гер., РБЯ, V, p. 588.

¹²⁹ = „Păduchii să vă mânânce de vii!” – Сб.НУ, IX, p. 213, nr. 60; XII, p. 246.

¹³⁰ Vezi *Descolindatul*, p. 126 ș.u.

Cât privește în special motivul păduchilor, l-am întâlnit frecvent la diferite națiuni sud-est europene în formulele descolindătoare¹³¹.

Evident, acest simptom al mizeriei, ca și râia și rapănul, denotă nu numai sărăcie, ci mai ales faptul de a se complăcea în cea mai crasă și mai degradantă necurătenie. De aceea au și fost selectate pentru scopuri satirice asemenea elemente, ca unele ce au darul de a ofensa într-un mod neobișnuit persoanele vizate.

Alteori, caracterul injurios al blestemului poate fi de altă natură. Astfel formula românească „Chiorăre-ar să chiorască!”¹³², căreia îi corespunde, la bulgari: „Къ̀орѡф да окъ̀орѡвѣе!”¹³³, iar la neogreci: „Στραβὸ βά ντ’ ὀράου!”¹³⁴ sau: „Νά ντ’ ὀράου με ἕνα ψιλέ!”¹³⁵, nu sunt numai expresii ale urii, care urmăresc ca dușmanul să fie lovit de o suferință chinuitoare, ci implicit și ale intenției de a-și bate joc de el. Este vorba aici de desfigurarea dizgrațioasă a feței în mijlocul căreia sunt plasați ochii. Dispariția unuia din ei aduce catastrofa asimetrică, care jignește profund simțul estetic al tuturor celor ce se uită la omul cu un singur ochi. Fiecare privire a semenilor înseamnă pentru el o ocară grea. Deasa întrebuițare, cu scopuri satirice a epitetului de origine turcească кѡр, кѡрав și a familiei de derivate, a dus foarte adesea, în limba bulgară, la suplantarea epitetului autohton slav слеп < vsl. СЛѢПЪ, care înseamnă orb, luând asupra-i și sensul acestuia, însă fără a-l fi pierdut pe cel de la obârșie. Numai așa se explică faptul că un blestem din regiunile Царибродско și Пиротско, sună „Ега къ̀орав да по̀одиш, та циганье да те по̀воде!”¹³⁶

Aici e clar că cel vizat de citata imprecație este blestemat să orbească de amândoi ochii, fiindcă numai atunci are nevoie de a fi călăuzit de către altcineva. Totuși, blestemul a făcut uz de epitetul къ̀орав, iar nu de слеп – măcar că acesta e bine cunoscut și menționatelor regiuni, după cum este el cunoscut pe tot teritoriul de limbă bulgară – numai din intenția de a ofensa cât mai tare, pe lângă intenția, tot principală și aceea, de a provoca nenorocirea orbirii. Dar, la bulgari, e

¹³¹ *Ibidem*, p. 24 ș.u.

¹³² A.F. – Crăiești – jud. Galați.

¹³³ Cf. Сб.НУ, XXXI, p. 133 (înregistrat din Teteven). Acest blestem prezintă identitate perfectă cu citata formulă românească, de parc’am avea a face cu o traducere dintr-o parte într-alta.

¹³⁴ = „Vede-te-aș chior!” (dialect tsakonic) – Δέφνερ, ΧΕΚΟ – λαογρ. VII, p. 33 nr. 3.

¹³⁵ = „Vede-te-aș cu un ochiu!” – *Ibidem*, p. 33 nr. 1.

¹³⁶ = „Orb să umbli și țigani să te ducă de mână!” – Сб.НУ XIII, p. 232.

atestată și formula imprecativă: „Сляп да ослепее!”¹³⁷.

Aceasta dă expresie aceleiași mari nenorociri, însă ea nu mai e grevată de usturătoarea satiră mai sus relatată.

De altfel, din punctul acesta de vedere, remarcăm un uimitor paralelism pe terenul folclorului imprecativ neogrecesc la epitetul *στραβός* – care, la origine, îl desemna numai pe omul cu un singur ochi sau pe cel cu privirea încrucișată – în raport cu *τυφλός*, care desemnează pe cineva orb de amândoi ochii. Din același motiv, pe care l-am ilustrat la bulgari, la greci de asemenea – pe tărâmul blestemelor – epitetul *στραβός* s-a substituit lui *τυφλός*.

Un grup de formule blasfemante din sfera satiricului de esență vulgară, care reprezintă o culminație a scabrozității – dar totuși asupra căruia e nevoie să ne oprim, având în vedere strânsele aderențe, ce prezintă cu descolindatul – îl constituie cele ce dau expresie elementului scatologic. Existența unor astfel de blesteme în popor se explică, firește, prin aceea că ura – care merge mână-n mână, cu deprecierea maximă a adversarului – face apel la tot ceea ce-i mai abject și mai josnic în natura umană, pentru a-l înjosi și ofensa fără măsură. Astfel, este bine cunoscut la români, în diferite provincii, blestemul: „Lovi-te-ar inima să te lovească!”¹³⁸, a cărei semnificație – precum se știe – e cu totul alta decât cea sugerată de elementele lexicale!

El nu e mai puțin răspândit și la bulgari, la care-l aflăm atestat sub diferite aspecte. Iată-l exprimat în forma cea mai directă și cât se poate de plastică: „... о плет да се държиш, кръв да с...!”¹³⁹; sau: „Крф и слус да продриште!”¹⁴⁰; sau: „Да го скоцѹ рятката!”¹⁴¹; sau încă: „Да те фане клечавицата!”¹⁴².

Cele mai frecvente variante ale acestei imprecății sunt desigur: „Дръскавицата да го фане!”¹⁴³; sau „Дришница да те фане, та да те

¹³⁷ = „Orbire-ar să orbească!” (din Teteven) – Сб.НУ XXXI, p. 133. Demn de relatat este că-n aceeași localitate, precum și în regiunea din juru-i, e atestat de asemenea blestemul: „Кйѹроф и сляп да ходи!” (= „Chior și orb să umble!”), care – ca expresie – pare de-a dreptul un absurdum, dar care își află explicație în explozia de ură a blestemătorului și în dorința arzătoare a acestuia de a provoca celui dușmănit de dânsul nu numai nenorocirea orbirii, ci de a-l și ofensa totodată cât mai tare.

¹³⁸ A.F. – Golășăi, Băneasa, Moscua, Crăiești, Smulți – jud. Galați.

¹³⁹ = „Să te ții de gard și să ieși sânge!” – Славейков, БП I, p. 114.

¹⁴⁰ = „Să iasă numai sânge și mucilagii!” – Сб.НУ, XXXI, p. 133.

¹⁴¹ = „Să-l taie diareea!” – *Ibidem*, p. 132.

¹⁴² = „Апуца-te-ar urdinarea!” – Сб.НУ XIV, p. 163, nr 114.

¹⁴³ = „Treapădul să-l apuce!” – Сб.НУ VI, p. 207, nr 96.

не остави!”¹⁴⁴.

Deosebit de interesant apare însă faptul că, la bulgari, această scabroasă boală este denumită în unele variante ale citatului blestem printr-un termen popular echivalent celui românesc¹⁴⁵, în sensul că – deși specific slav – e derivat în același chip de la apelativul bulgar сърдце, care desemnează inima: „Сърдешницата да те фъркнит!”¹⁴⁶; sau „Сърдешницата да т’истребит!”¹⁴⁷.

Această identitate – în conținut, ca și în formă – a expresiei imprecative în chestiune, la români și la bulgari, indică incontestabile influențe dintr-o parte într-alta, atât pe plan lingvistic, cât și folcloric. La neogreci de asemenea, e atestat în blesteme motivul scatologic, de exemplu: „Α λυσεντερία vá ντι φάη!”¹⁴⁸

Într-un blestem neogrecesc din Tracia, motivul acesta se îmbină cu altul într-un complex pe cât de respingător, pe atât de plastic de altfel: „Νὰ σε πάη πò πάνου και πò κάτω!”¹⁴⁹.

Dar este cu neputință să examinăm chestia motivului scatologic reflectat în blestemele popoarelor din orientul Europei, fără să-l ilustrăm și cu mostre din folclorul ucrainenilor, care au faima că excelează ca satirici de un libertinaj „sans gêne”. Iată una din cele mai inocente: „Хай тебе за живіт візьме!”¹⁵⁰.

¹⁴⁴ = „Апуца-te-ar treapădul și nu te-ar mai lăsa!” – Сб.НУ IX, p. 215, nr 155.

¹⁴⁵ Cf. termenul pop. rom. „inima” în formula mai sus relatată, din Moldova meridională.

¹⁴⁶ „Inima să te puie pe fugă!” (Verbul фъркнит exprimă ideea de zbor: adică, să fie silit de boală s-alerge-n graba cea mai mare ca și cum ar zbura!) – Сб.НУ XII, p. 249.

¹⁴⁷ „Inima să te prăpădească!” – *Ibidem*. Cf. o variantă, cu același termen, la: Гер., РБЯ, V, p. 242 s.v. сръдѣчница. Termenul pop. bulg. сръдечница > сърдечница (> сърдешница) < сърдечън – (tema adjectivală) + suf. fem. ица < s.n. сърдце. Dar pentru această maladie, este atestat la bulgari și termenul pop. compus „сръдцебол” (cf. Гер., РБЯ, V, p. 245) < сръдце + боль, care ad litt. înseamnă „boală de inimă”, deci o denumire mai apropiată încă de cea românească. Între imprecapiile de acest gen, sunt de asemenea în uz, la bulgari, formule ca: „Лайна у устата да му турат!” (= „Astupa-i-ar gura cu excremente!”) – Сб.НУ VIII, p. 245, nr. 257 sau: „Лайна да яде, да са смире!” (= „Să mănânce fecale, ca să se potolească!”) – Сб.НУ VIII, p. 245, nr. 260.

¹⁴⁸ = „Mânca-te-ar dizenteria!” (dial. tsakonic) – Δέφνερ, ХЕКО – λαογραφία VII, p. 32 nr. 60. Termenul dialectal ngr. λυσεντερία (în loc de δυσεντερία) a luat naștere prin etimologie populară < vb. λύω + s.n.pl. έντερα. (Cf. Defner, *Ibidem*) El corespunde, ca sens, exact termenilor populari din citatele formule românească și bulgară, care de fapt se raportează tot la dizenterie, adică la diareea de tipul cel mai grav.

¹⁴⁹ = „Să te treacă pe sus și pe jos!” (adică, să aibă în același timp accese și de vărsături, și de dizenterie) – λαογρ. IV, p. 290.

¹⁵⁰ = „Să te apuce durerea de pânțec!” – Номис, УПП, p. 73, nr. 3723.

Dar iată și altele, în care scabroasei maladii i se spune pe nume, fără ocol: „Щоб тебе завійна узяла!”¹⁵¹; sau „Нехай тебе завійна візьме!”¹⁵²; sau „Бодай тебе взяла завійниця!”¹⁵³; sau încă: „Щоб тебе різачка попорізала!”¹⁵⁴.

O dovadă evidentă că acest gen de imprecășii se bucură de o mare răspândire pe spații întinse, nu numai în orientul și sud-estul Europei, ne-o oferă faptul că ele pot fi auzite, sub anumite aspecte, și în extremul sud-vest european. Foarte elocventă, în acest sens, ne apare formula spaniolă deosebit de frecventă în popor: „Que se vaya a la mierda!”¹⁵⁵; sau, în formă plurală: „Vete a la mierda!”¹⁵⁶.

Uneori însă, în blesteme, scatologia întrece orice limite, fiind împinsă chiar până la sacrilegiu. Așa, pe terenul folclorului imprecativ bulgar, sunt atestate formule ca următoarele: „На гробо да му се исерат!”¹⁵⁷; sau: „Да му се серат кучиня у гроб!”¹⁵⁸; sau una din variantele cele mai ignobile, care pot fi imaginate: „Да му се серат у майчинио му гроп!”¹⁵⁹; sau încă: „Да му се серъ в кокалите!”¹⁶⁰.

Grecii moderni cunosc și ei asemenea imprecășii. Astfel, o variantă neogrecescă la ultima bulgară, pe care am citat-o aici, sună: „Σκατὰ ῥτὰ κόκκαλα σου!”¹⁶¹.

Ținând seama de elementul lexical κόκκαλα, comun ambelor variante, pare cel mai probabil ca formula bulgară să fie de proveniență neogreacă. Dar iată o altă formulă grecescă, din seria celor sacrilege, care atinge o culminație: „Σκατὰ ῥζη ψυχή σου!”¹⁶².

Asemenea mostre de abjectă vulgaritate – expresie a urii celei mai pătimășe – pot fi relatate de altfel și de la alte popoare¹⁶³.

Amintim că la analiza formulelor de descolindare am relevat o serie de motive scatologice, în genul celor mai sus discutate: la români, la

¹⁵¹ = „Apuca-te-ar treapădul!” – *Ibidem*, p. 73, nr. 3724.

¹⁵² = „Să te ia treapădul!” – *Ibidem*.

¹⁵³ = „Apuca-te-ar pânticăraia!” – *Ibidem*.

¹⁵⁴ = „Pânticăraia să te taie!” – *Ibidem*, p. 73, nr. 3725.

¹⁵⁵ = „Vadat ad merdam!” – cf. Grossmann, Wb. SDS II, p. 1050.

¹⁵⁶ = „Vadite ad merdam!” – *Ibidem*, II, p. 1050.

¹⁵⁷ = „Să-și descare excrementele la mormântul lui!” – Сб. НУ VIII, p. 246, nr. 310.

¹⁵⁸ = „Câinii să-și lepede excrementele la mormântul lui!” – *Ibidem*, p. 241, nr. 101.

¹⁵⁹ = „Să-și deșerte excrementele la mormântul mă-sii!” – *Ibidem*, p. 241, nr. 102.

¹⁶⁰ = „Cu-mă-n oasele lui!” – Славейков, БП I, p. 123.

¹⁶¹ = „Excremente pe oasele lui!” (Sozúpolis-Tracia) – λαογρ. IV, p. 291.

¹⁶² = „Excremente pe sufletul tău!” – *Ibidem*; cf. și: Δέφνερ, ΧΕΚΟ – λαογραφία VII, p. 33.

¹⁶³ Vezi *Descolindatul*, Partea I, capitolul 2: *Formule înjurioase*.

grecii moderni¹⁶⁴, la croați¹⁶⁵, la bulgari¹⁶⁶ și la ucraineni¹⁶⁷. Evident, ele sunt acolo un reflex fidel al blestemelor de acest tip, deși, în descolindări, nu am întâlnit chiar ororile sacrilege, pe care le-am constatat pe terenul blestemelor propriu zise.

În ciuda exceselor de tot felul și mai ales a indecenței, care caracterizează blestemul, această creație folclorică nu este complet lipsită de umor. Nu-i mai puțin adevărat că, uneori, acest umor sui generis frizează macabru; dar totuși e umor. Vom ilustra cu câteva exemple mai tipice un asemenea gen de blesteme. Iată unul românesc foarte răspândit, având semnificație simbolică, dat fiind că se folosește de o anumită imagine specifică morții: „Mânca-i-aș coliva!”¹⁶⁸.

Acest blestem e bine cunoscut și altor popoare din sud-estul Europei. Astfel, la bulgari, el ne este atestat sub forma: „Да му изям житуту на тугос, дѣту ми мъври!”¹⁶⁹. La fel sună el și la grecii epiroți: „Νὰ σ φάου τοῦ σ'τάρ!”¹⁷⁰.

Prin această formulă, cel ce blestemă își exprimă dorința ca persoana vizată să moară, iar el să participe la funeraliile ei. În adevăr se știe că înmormântarea cuiva – la creștinii de rit ortodox – nu poate fi imaginată fără a se oferi participanților, în cinstea mortului, din mâncarea rituală numită colivă¹⁷¹, care constă din grâu fiert cu miere sau cu zahăr și cu miez de nucă pisat.

Un alt blestem, de același gen, sună la români: „Ieșire-ai din casă lungit și cu picioarele înainte!”¹⁷². Această imprecuație evocă poziția mortului în momentul când e scos din casă spre a fi dus la cimitir.

Dar iată o formulă bulgară care nu are deloc aparențele unei imprecuații, deși exprimă o urare fatală: „Да нѳсиш ногу здравѳе на тата!”¹⁷³.

¹⁶⁴ *Ibidem*.

¹⁶⁵ *Ibidem*.

¹⁶⁶ *Ibidem*.

¹⁶⁷ *Ibidem – passim*.

¹⁶⁸ A.F. – *Vîrlezi* – jud. Galați.

¹⁶⁹ = „Mânca-i-aș grîul celui care mă bîrfește!” (Gabrovo și Kazanlık) – Сб.НУ, III, p. 140, nr. 19.

¹⁷⁰ = „Mânca-ți-aș grîul!” – λαογρ. III, p. 271, nr. 13.

¹⁷¹ Acesta este termenul popular consacrat și la celelalte națiuni balcanice: ngr. κόλλυβα n. pl. – cf. λαογρ. III, p. 271; bulg. κόливо – cf. Гер., РБЯ, II, p. 387 s.v.

¹⁷² A.F. – *Vîrlezi* – jud. Galați. L-am auzit și într-o variantă, în care – în loc de „lungit” – figurează epitetul „spăsit”.

¹⁷³ = „Să duci multă sănătate la tata!” – Сб.НУ, IX, p. 215, nr. 134.

Aici, blestemătorul, al cărui tată e mort, adresându-se cuiva viu, îi încredințează acest mesaj pentru lumea cealaltă! Cu alte cuvinte, el îi urează să moară. Elementul umoristic, pregnant în citata formulă, este neobișnuit de reușit, atât prin originalitatea sa, cât și prin surpriza pe care-o oferă imaginile el împrumutate vieții celei mai senine, în timp ce ea menește moartea. E, în adevăr, un contrast plin de efect.

Dar iată un foarte sugestiv blestem bulgăresc, cu imagine-simbol, referindu-se tot la moarte: „Κοσκите да му пролият сос вино!”¹⁷⁴; sau: „Κοстите му с вино да прелеят!”¹⁷⁵. La neogreci, îi corespunde o variantă care sună aproape la fel: „Νά σι πλὺν μι τοῦ κρασί!”¹⁷⁶.

Cineva complet neinițiat – mai ales dacă are-n vedere varianta grecească – ar fi tentat a crede ca e vorba despre ceva de foarte bun augur. În realitate, citatul blestem face aluzie la ritul funerar, care constă în a spăla corpul defunctului cu vin. Acest rit are loc în special la deshumarea îndătinată după 7 ani de la deces, când de fapt se stropesc numai oasele mortului. Așadar, și acest blestem tinde să provoace moartea persoanei căreia îi este adresat.

Un blestem bulgar de același tip te-ar putea face să crezi, la prima vedere, că se raportă la ceva amuzant și cu totul inofensiv: „Да та видѣъ на дървет кон!”¹⁷⁷. Prin *calul de lemn*, sunt exprimate aici figurat nășăliile pe care e așezat mortul când este dus la mormânt.

Tot așa de nevinovat pare blestemul neogrecesc: „Νά ντι τ’ αἴσωϊ τέσσερο!”¹⁷⁸ care evocă purtarea nășăliilor cu mortul de către patru bărbați.

Bulgarii cunosc și ei variante foarte apropiate de aceasta: „Да те носат четворица!”¹⁷⁹; sau „Егá те понесáт четвóрица каде црквата!”¹⁸⁰.

Între formulele blasfemante neogrecești, care se referă tot la moarte, aflăm una plină de duh: „Νά ντ’ ἀλῆ ὁ παπᾶ τ’ ἀν ἀβουτάνα!”¹⁸¹.

Blestemul face aluzie la scena prohodirii mortului, când preotul citește sau cântă rugăciuni la capul lui!

¹⁷⁴ = „Spăla-i-ar oasele cu vin – Сб.НУ, VIII, p. 244, nr. 228.

¹⁷⁵ = „Stropi-i-ar cu vin oasele!” – Гер., РБЯ, II, p. 402.

¹⁷⁶ = „Spăla-te-ar cu vin!” (Blestem atestat în satul Petra din insula Lesbos). – Cf. Kretschmer, HLD, col. 465.

¹⁷⁷ = „Vede-te-aș pe calul de lemn!” – Славейков, БП I, p. 131.

¹⁷⁸ = „Ridica-te-ar patru inși!” – Δέφνερ, ΧΕΚΟ – λαογρ. VII, p. 31, nr. 33.

¹⁷⁹ = „Purta-te-ar patru inși!” – Сб.НУ, XIV, p. 163, nr. 92.

¹⁸⁰ = „Duce-te-ar patru inși pe drumul bisericii!” – Сб.НУ, X, p. 198, nr. 4.

¹⁸¹ = „Grăi-ți-ar popa la ureche!” – Δέφνερ, ΧΕΚΟ – λαογρ. VII, p. 31, nr. 34.

Cam în același gen e și imprecăția bulgară: „Да са засмее на попа ф петете!”¹⁸².

O formulă sârbo-croată, tot din sfera celor ironice, sună: „Majka ga u studene oči ljubila!”¹⁸³.

În primul moment, această formulă, lasă impresia că este vorba aici de o obișnuită efuzie sentimentală maternă, raportată la persoana vizată; însă epitetul „studene” ne trezește la realitate. O variantă bulgară, la cea iugoslavă mai sus citată, sună aproape identic: „Ега те мати ти студѣн цельѣва!”¹⁸⁴.

Dintre formulele bulgare cu caracter simbolic și în același timp ironic, le mai menționăm și pe următoarele, care ni se par tipice: „Босилок да му занесам!”¹⁸⁵; și „Вошчена свекѣа да му занесам!”¹⁸⁶.

Dar și în afară de sfera ideii de moarte, întâlnim la blesteme adeseori trăsături umoristice.

Între blestemele comico-satirice exprimate prin imagini-simboluri, vom releva unele dintre acelea, care nu pot fi înțelese decât de autohtoni, străinii având nevoie de o prealabilă lămurire. Între acestea, unul neogrecesc – vizând-o pe o femeie – ne atrage în primul rând atenția: „Τὸν ὄνε νά ντ' ὀράου!”¹⁸⁷.

Citatul blestem face aluzie la pedeapsa publică aplicată, în trecut, unei femei adultere: ea era suită pe un măgar, cu fața înspre coada lui, și purtată cu mare alai prin sat sau prin oraș chiar, în timp ce ținea în mâni coada măgarului ca pe un frâu.

Fapt deosebit de interesant, o variantă a acestui blestem ne este atestată de asemenea la bulgari, ca fiind utilizată în aceleași împrejurări, însă nu la adresa unei femei, ci raportată la un bărbat: „Да го качат на магаре наопаки!”¹⁸⁸.

Stoicev, culegătorul – originar din orașelul Teteven – ne dă și următoarea foarte prețioasă informație: „Acum 50-60 de ani, exista încă un vechi obicei, ca cei ce erau prinși în adulter să fie suiți pe măgar, în public, cu fața către coadă și să fie purtați, în sunetul tobelor, pe ulițe”¹⁸⁹.

¹⁸² = „Să rădă la călcăile popii!” – C6.HY, XXXI, p. 131, 134.

¹⁸³ = „Săruta-i-ar mă-sa ochii înghețați!” – Kušar, NB, p. 120.

¹⁸⁴ = „Săruta-te-ar mă-ta rece!” – C6.HY, XIII, p. 233.

¹⁸⁵ = „Aduce-i-ar busuioc!” – C6.HY, VIII, p. 240, nr. 35.

¹⁸⁶ = „Aduce-i-aș făclie de ceară!” – C6.HY, VI, p. 207, nr. 55.

¹⁸⁷ = „Vede-te-aș [călare] pe măgar!” – Δέφνερ, ΧΕΚΟ – λαογρ. VII, p. 34, nr. 12.

¹⁸⁸ = „Sui-l-ar pe măgar de-a-ndoasele!” – C6.HY, XXXI, p. 132.

¹⁸⁹ Cf. *Ibidem*.

Deci, obiceiul de care Stoicev își mai aduce aminte din anii copilăriei sale, îi privea și pe bărbații adulteri, deși nu poate fi îndoială că el era aplicat mai ales femeilor.

E un obicei de origine asiatică, răspândit în Peninsula Balcanică și chiar la nord de Dunăre – căci el a existat odinioară, sporadic, și la români – în timpul dominației turcești. Îl cunosc bine toate popoarele din Orientul apropiat și în special arabii, la care este atestat de monumentalul ciclu epic *O mie și una de nopți*, operă ce abundă în motive și teme folclorice. Și trebuie să specificăm aici, de asemenea, că obiceiul în chestiune îi vizează deopotrivă pe bărbați ca și pe femei. O dovadă concretă despre originea exotică a obiceiului o aflăm într-o altă variantă bulgară a blestemului, care sună astfel: „На камила да іаа!”¹⁹⁰.

În adevăr, în lumea arabă – precum și la turci sau la alte popoare din sud-vestul asiatic – pedeapsa tradițională a adulterilor avea loc mai cu seamă prin urcarea lor pe cămilă, animalul favorit pentru transporturi în zona respectivă. Dar în Orientul apropiat, trăiesc de asemenea măgari și catâri; totuși, autohtonii preferau cămila pentru săvârșirea obiceiului lor, din simplul motiv că – ea fiind mult mai înaltă – originala reprezentare căpăta un aspect incomparabil mai spectaculos, putând fi urmărită de la distanță. Așadar, obiceiul a venit în Balcani cu participarea cămilei. Dar cum acest animal, exotic pentru Europa, se afla aici într-un număr foarte limitat, bulgarii ca și grecii au recurs la măgar. Se poate spune însă că și acest animal – în general, depreciaț de popor – convenea totuși obiceiului adoptat, dintr-un alt punct de vedere și anume prin faptul că el contribuia sensibil la desăvârșirea grotescului aceluia bizar spectacol, care tocmai urmarea să-și bată joc în gradul cel mai înalt de vinovată sau de vinovat. În adevăr, imaginea femeii urcate pe măgar – din citatul blestem grecesc – este simbolul unei rușini fără seamăn: o mai mare batjocură pentru o femeie e greu de închipuit.

Grecii cunosc și alte blesteme, care se referă la aceeași pedeapsă ispășită în public, precum sunt următoarele: „Πογκή νόχηρε!”¹⁹¹; sau „Πογκή νά ντι μόλη!”¹⁹².

Noi le-am reda în românește printr-o expresie populară, centrată în jurul unui termen tot de origine grecească: „Face-ne-ai pănăramă!”. „Πογκή” (< πομπή) înseamnă *alai* și în blestem el evoca marea mulțime adunată ca la bâlci, care-o însoțeau pe osândită, batjocorind-o în toate

¹⁹⁰ = „Să meargă [călare] pe cămilă!” – С6.НУ, VIII, p. 246, nr. 311.

¹⁹¹ Ad litt. = „Să ai alai!” – Δέφνερ, ΧΕΚΟ – λαογρ. VII, p. 34, nr. 13.

¹⁹² Ad litt. = „Să-ți vie alai!” – *Ibidem*, p. 34, nr. 14.

chipurile și făcând un adevărat teatru burlesc pe seama ei¹⁹³.

Totuși, asemenea cazuri de manifestare a umorului sunt destul de rare în domeniul folclorului imprecativ. În mod normal, comicul apare discret în blesteme, mai mult ca o vorbă de spirit sau ca o figură de stil, care surprinde prin originalitate, însă totdeauna cu intenții satirice. Evident, în principiu, acesta apare totuși ca un aspect complementar, dacă nu chiar accesoriu al imprecăției propriu-zise, el fiind suprapus celui principal, care rămâne mereu tendința de a cauza o nenorocire persoanei blestemate.

Credem necesar însă, pentru completarea tabloului ce ne-am propus a înfățișa, să ilustrăm concret —fie chiar cu totul fugitiv— seria blestemelor în care trăsătura comicului năzuiește a se arăta ceva mai proeminentă. Așa de exemplu, dacă în mod obișnuit grecii, când vor să blesteme pe cineva să-i meargă rău treburile, spun: „Χαῖρι καὶ προκοπῇ νὰ μὴν ἰδῆ!”¹⁹⁴, uneori, ei spun, de asemenea, ca în Epir, și astfel: „Ὅσις τρίχις ἔχῃ ἢ ἀπαλάμ, τὸς προκουπῇ νὰ ἰδῆς!”¹⁹⁵.

Aici, comparația – prin contrast a norocului cu părul din palmă nu are numai rolul unei clarificări plastice în ce privește realitatea dorită de blestemător, ci ascunde și intenția de a-și bate joc de cel blestemat, de a-l ridiculiza.

La români, acestei formule îi corespund variante, unde comicul tincturat satiric, capătă și mai mult relief, datorită unei imagini bufe de care ele fac uz în comparația folosită: „Cât păr la broască, atâta noroc să ai!”¹⁹⁶; sau: „Să fii plin de noroc ca broasca de păr!”¹⁹⁷.

Dar, se-nțelege, cu cât infiltrația comicului de nuanță satirică e mai abundentă în blesteme, cu atât ele își pierd din forța lor magică de natură destructivă, atenuându-se. Uneori se merge atât de departe în direcția aceasta, încât finalitatea originară a blestemului se eclipsează complet, acesta devenind nu o dată o expresie pur șagalnică, în care doar numai forma ei imperativă ne mai aduce aminte vag de blestem. Este o etapă ultimă a procesului magico-decadent, asupra căreia – pe terenul folclorului

¹⁹³ Defner mai înregistrează și alte două blesteme, care se rapoartă la același obicei și care fac aluzie la batjocurile primite de victimă, prin aruncarea de cenușă sau mărăcini în obraji: „Σποῖα τ’οὐρ ἐψιοῦ ντι!” (= „Cenușă în ochii tăi!”) – loc. cit., p. 34, nr. 15. „Ἀπ’ἀλιε τζαὶ τσόχανα τ’οὐρ ἐψιοῦ ντι!” (= „Mărăcini și crengi uscate în ochii tăi!”) – *Ibidem*, p. 34, nr. 16.

¹⁹⁴ = „Noroc și spor să nu mai vadă!” – λαογρ. t. V, p. 617, nr. 8; cf. și: t. IV, p. 290; t. VII, p. 33, nr. 1.

¹⁹⁵ = „Cât păr are palma, atâta spor să vezi!” – λαογρ. III, p. 272, nr. 45.

¹⁹⁶ A.F. – Crăiești – jud. Galați.

¹⁹⁷ A.F. – Vîrlezi – jud. Galați.

imprecativ, la români – ne edifică perfect o formulă ca cea următoare: „Mâncate-ar puricii!”¹⁹⁸ formulă ce-și află, la neogreci, un corespondent identic în: „Π'ῆ νά ντι φάννι οἱ ψύλλοι!”¹⁹⁹.

Trebuie să amintim, cu acest prilej, că, în cadrul descolindatului, se întâlnesc de asemenea frecvent trăsături de umor grotesc, pe care le-am semnalat la studiul formulelor descolindătoare. Și e de remarcat că și acolo, umorul prezintă de obicei aspecte de o rebarbativă duritate, dat fiind că în menționatele formule, la fel, acest element este în majoritatea cazurilor inseparabil de cel satiric, care se dovedește tot așa de necruțător și fără control în ce privește decența.

Este în adevăr uimitor faptul că descolindarea orală, care a devenit de-a lungul vremii un produs folcloric foarte distinct față de blestem, mai păstrează încă așa de fidel asemenea caractere specifice prototipului. Ba, mai mult: când, pe terenul descolindării, comicul copleșește satiricul sau se detașează complet de el, ajungând independent și căpătând rol dominant în formulă, aceasta încetează și ea de a mai corespunde finalității tradiționale a descolindatului și e simțită ca simplă glumă, ceea ce raportat la datină înseamnă decadență. Avem a face așadar și aici cu același proces evolutiv, care caracterizează și blestemele propriu-zise.

Precum s-a văzut, în examenul de mai sus asupra blestemelor, am prezentat o întregă serie din acelea care au caracter simbolic și pe care se află grefat, în diferite doze, elementul comico-satiric. Nu înseamnă însă că toate blestemele, care fac uz de simboluri, cuprind cu necesitate și motive comice. Unele din ele, deși pot avea aparență umoristică, sunt în fond foarte serioase sau – privite prin prisma originii – au fost cândva expresia seriozității absolute. Un asemenea exemplu ne oferă următorul blestem atestat la bulgari: „Лека ти прѣст!”²⁰⁰.

Această extrem de interesantă formulă reproduce exact vechea urare funerară în uz la înmormântarea cuiva. Ea a fost preluată de creștini de la antici și anume de la romani, la care suna: „SIT TIBI TERRA LEVIS!”²⁰¹. Biserica lui Crist nu numai că nu a repudiat-o, dar, pe cale

¹⁹⁸ A.F. – Vîrlezi – jud. Galați.; Puțeni – jud. Vrancea.

¹⁹⁹ Δέφνερ, ΧΕΚΟ – λαογρ. VII, p. 35, nr. 7.

²⁰⁰ Славейков, БП I, p. 255; cf. și ap. Дабева, БНК, p. 17.

²⁰¹ Formula aceasta a fost cunoscută și grecilor, sub forma: „Γαῖαν ἐχοῖς ἔλαφράν!”. Dar popoarele din Balcani nu au primit-o, totuși, ca o influență grecească, ci au primit-o – direct sau indirect – din sursă romană. Aceasta rezultă clar din construcția sintactică a variantelor lor, care se folosesc, întocmai ca și-n latinește, de verbul *a fi* (uneori subînțeles), pe când în varianta grecească figurează verbul *a avea* (ἐχο).

neoficială, a dus-o pretutindeni cu ritualurile ei. Români o au însă ca directă moștenire romană.

Întrebuițarea ca blestem, la bulgari, a acestei formule atât de caracteristice pentru cei morți – adevărat simbol al ultimei etape din ceremonialul funerar – apare la prima vedere cu totul bizară. Ea lasă mai degrabă, impresia unei glume la adresa cuiva. E numai o iluzie! Chiar dacă la o dată târzie – în urma unui proces de decadență – va fi fost utilizată și ca glumă, la obârșie ea a fost străină de orice intenții de umor. Avem a face aici, inițial, cu atragerea pe terenul imprecativ a respectivei binecuvântări consacrate morților, din dorința de a provoca prin ea moartea unui dușman. În acest scop, se procedează cu el ca și cum ar fi în adevăr mort.

Pronunțarea formulei în chestiune este un act magic, care reprezintă o parte din realitatea funeraliilor sale, parte care are darul de a antrena după sine și restul, adică moartea concretă a celui vizat. Așadar, constatăm aici fenomenul insolit că menționata formulă, rămânând aceeași – fără cea mai mică schimbare – îndeplinește, după împrejurări, o dublă funcție : atâta vreme cât este dedicată unui mort, ea înseamnă binecuvântare, fiind o foarte decentă urare postulată de datină și pornită din cele mai bune intenții; însă, din moment ce este debitată la adresa unei persoane vii, ea devine blestem. Ba încă unul din cele mai temute!

În cadrul descolindatului, am relatat de asemenea acest fenomen manifestându-se cu prilejul restituirii colacilor de rea calitate, care i-au nemulțumit pe colindători. Aceștia, înfigând o lumânare aprinsă într-un colac, îl duc înapoi gazdei spunându-i în ton solemn; „Să fie de sufletul lui nea Cutare!”²⁰²; sau „Să fie de sufletul lelii Cutare!”²⁰³.

Acolo, la fel, e vorba de o formulă cu funcție dublă, deși la origine ea a avut o funcție unică și anume de bun augur, referindu-se tot exclusiv la morți.

Vom continua să mai prezentăm câteva blesteme cu caracter simbolic, care păstrează tonul cel mai serios sau chiar cel mai grav, atât de specific acestui gen de produse folclorice. De exemplu: „Ποῦ νὰ σοῦ βάλουν μίζαρα!”²⁰⁴.

Acest blestem sună lugubru. Motivul giulgiului, care figurează în el, este simbolul clasic al morții. Iată acum un alt specimen, tot neogrecesc, însă cu totul de altă natură: „Νὰ ποτ’ στῆς πίκρις κὶ φαρμάκια!”²⁰⁵

²⁰² Vezi *Descolindatul*, Partea a II-a, capitolul 1: *Restituirea darurilor*.

²⁰³ *Ibidem*.

²⁰⁴ = „Pune-ți-ar giulgiu!” (Cipru) – λαογρ. V, p. 619, nr. 15.

²⁰⁵ = „Să bei numai amar și veninuri!” (Epir) – λαογρ. III, p. 271, nr. 20.

Aici, simbolurile se-nlănțuiesc într-o formulă alegorică. În adevăr, nu-i vorba de a bea ceva în sens propriu, precum nu e vorba de fapt nici de otrăvuri sau de niscaiva băuturi amare, ci prin mijlocirea acestor metafore cu roluri simbolice se dorește celui vizat să-și petreacă viața numai în chinuri și suferințe.

Iată, între blestemele simbolice și unul bulgăresc, foarte serios și acesta și deosebit de interesant: „Звездата да му угасне!”²⁰⁶. El e reflexul unei străvechi credințe populare că există o legătură intimă între viața fiecărui om și o anumită stea: aceasta apare pe cer odată cu nașterea lui; iar atunci când ea se stinge, moare și omul căruia aparține steaua. Credința, care stă la baza citatului blestem bulgar, e de altfel cunoscută și altor popoare, iar românilor îndeosebi: „Că la nunta mea, / A căzut o stea...”²⁰⁷.

Ne oprim aici cu trecerea în revistă a diferitelor specimene de blesteme, prin care am vrut să ilustrăm tematica și unele forme de expresie mai tipice ale imprecăției de aspect magic pur. Firește, suntem departe de a fi epuizat stocul, care e foarte bogat și totodată foarte divers. Dar nici nu am urmărit aceasta; ci scopul nostru a fost de a prezenta o serie dintre varietățile mai importante ale acestui domeniu folcloric, pentru a cunoaște în mod concret principala sursă din care s-au inspirat formulele de descolindare.

2. Simbioza elementului magic cu cel religios, în blestemele pur populare

Este evident că blestemele acestea, pe care le-am cunoscut pân-aici, sunt toate expresia celei mai desăvârșite purități magice. Totuși însă, există mărturii ce dovedesc că, *din cele mai vechi timpuri, blestemul a arătat o mare predilecție de a se îmbina cu elemente religioase pe care și le-a atras ca o consecință logică a unor afinități cu acestea, dar și din năzuința omului de a-și perfecționa blestemul, făcând dintr-însul o armă cât mai eficăce – adică temută în gradul cel mai înalt – împotriva oricui se ivea prilejul să-i fie necesară.*

Pentru a clarifica într-o oarecare măsură împrejurările, în care s-a putut trece de la blestemul magic pur la blestemul contaminat cu motive religioase, vom prezenta mai întâi anumite formule blasfemante de tipul specific magic, întocmai ca cele mai sus analizate. Astfel, sunt cunoscute în tot sud-estul Europei blesteme ca: „Lovi-l-ar trăsnetul!”²⁰⁸; sau

²⁰⁶= „Stinge-i-s-ar steaua!” – C6.HY, VIII, p. 243, nr. 188.

²⁰⁷ Cf. balada pop. a Mioriței, varianta Alecsandri (PPR).

²⁰⁸ A.F. – Vîrlezi, Crăiești, Smulți, Golășei... – jud. Galați; Mândrești, Puțeni... – jud. Vrancea.

„Uciġă-te trăsnetul!”²⁰⁹, căruia îi corespunde perfect sârbo-croatul „Grom te ubio!”²¹⁰; și bulgarul „Гром да та убие!”²¹¹; sau „Гръм го ударил!”²¹², iar la neogreci „Νά σι κάψ’ η αστραπή!”²¹³; sau „Νά σέ βαρέση κακή αστραπή!”²¹⁴; sau o altă variantă, din Cipru, de o formă mai dezvoltată, care precizează deosebit de plastic efectul dorit: „Τὸ λαμπρὸν νὰ σέ κάψη τζαὶ νὰ σέ κάμη σταχτόν!”²¹⁵.

Dar la aceste popoare, blestemul în chestiune mai cunoaște și variante ca următoarele: „Trăsni-te-ar Dumnezeu!”²¹⁶, iar la sârbo-croați: „Ubio te Božji trijes!”²¹⁷, și la bulgari, întocmai ca la români: „Ега го Бог тресе!”²¹⁸; sau: „Ега го Бог сомълне!”²¹⁹.

Însă foarte adesea, în blestemul acesta, apare Sfântul Ilie, la care se face apel, pentru ca el însuși să săvârșească actul de a-l lovi cu trăsnetul pe cel vizat de blestemător: „Trăsni-l-ar Sfântul Ilie!”²²⁰; sau: „Trăsni-l-ar și l-ar detuna Sfântul Ilie!”²²¹; sau, la bulgari: „Ега те свети Илия със гръмлявицу смаже!”²²²; sau, o altă variantă: „Свети Илия да го скъца сос топузо!”²²³; sau exact ca la români: „Треснал те свети Илия!”²²⁴; sau încă: „Свети Илия да го съкруше!”²²⁵; sau simplu „Свети Илия да го земе!”²²⁶.

Se știe că, în mitologia populară a întregului sud-est european, Sfântul Ilie are rolul de patron al fulgerelor și al tunetului. Într-un asemenea hipostas, ne este el reprezentat și de frescele sau icoanele

²⁰⁹ A.F. – Vîrlezi – jud. Galați; Puțeni... – jud. Vrancea.

²¹⁰ = „Ucidă-te trăsnetul!” – Kušar, NB, p. 121.

²¹¹ = „Ucidă-te trăsnetul” – Род. Напр. I, p. 431; Гер., РБЯ, I, p. 252, Cf. și: „Гръм да те тресе!” (ad litt.: „Trăsnetul să te trăsnească!”) – Сб.НУ, IX, p. 214, nr. 101.

²¹² = „Lovi-l-ar trăsnetul!” – Гер., РБЯ, I, p. 252.

²¹³ = „Arde-te-ar fulgerul!” (Epir și Tracia) – λαογρ. III, p. 271, nr. 22; IV, p. 290. Cf. și: „Α αστραπή νὰ ντι δάη!” (= „Trăsnetul să te arză!”) – Δέφνερ, ΧΕΚΟ – λαογρ. VII, p. 31, nr. 17.

²¹⁴ = „Lovi-te-ar fulgerul cel rău!” (Cipru) – λαογρ. V, p. 617, nr. 36.

²¹⁵ = „Arde-te-ar fulgerul și te-ar face cenușă!” – λαογρ. V, p. 619, nr. 6.

²¹⁶ A.F. – Vîrlezi, Crăiești, Smulți, Golășei... – jud. Galați.

²¹⁷ = „Uciġă-te trăsnetul lui Dumnezeu!” – Kušar, NB, p. 121.

²¹⁸ = „Trăsni-l-ar Dumnezeu!” – Сб.НУ, XIII, p. 232, nr. 16.

²¹⁹ = „Dumnezeu să-l fulgere?” – *Ibidem*, p. 232, nr. 18.

²²⁰ A.F. – Smulți, Crăiești, Vîrlezi, Golășei – jud. Galați; Mândrești – jud. Vrancea..

²²¹ A.F. – Vîrlezi, Crăiești – jud. Galați.

²²² = „Face-te-ar Sf. Ilie mici fărâme cu trăsnetul!” – Сб.НУ, XIII, p. 232.

²²³ = „Lovi-l-ar Sf. Ilie cu topuzul!” – Славейков, БП II, p. 106; Сб.НУ, VI, p. 212, nr. 317.

²²⁴ = „Trăsni-te-ar Sf. Ilie!” (Dupničko) – Сб.НУ, XI, p. 168, nr. 162.

²²⁵ = „Sf. Ilie să-l zdrobească!” – Сб.НУ, VIII, p. 247, nr. 371.

²²⁶ = „Lua-l-ar Sf. Ilie!” – Сб.НУ, VI, p. 212, nr. 324.

bisericilor și mănăstirilor noastre²²⁷, ca și ale altor popoare²²⁸. Aici îl vedem străbătând cerul cu carul său de foc, tras de doi ori de patru cai – de cele mai multe ori înaripați – care varsă văpăi pe nări. Biciul lui miraculos scapără fulgere, care luminează bezna, iar din când în a când, trimite pe pământ trăsnete înfricoșate, care ard, prefăcând în cenușă tot ce întâlnesc în cale. Huruitul asurzitor al carului Sfântului Ilie face să răsunе văzduhurile și să se cutremure pământul...

În acest rol, el s-a substituit unei vechi divinități²²⁹, bine cunoscute mitologiilor antice ale mai multor popoare europene, între care, mitologiei greco-romane, balto-slave și vechi germacice. Astfel, în mitologia populară creștină, Sfântul Ilie este continuatorul direct al lui Jupiter *Tonans*²³⁰ sau *Fulgurans*²³¹ sau *Fulminator*²³² sau *Tonitruialis*²³³;

²²⁷ Cf. fotografiile, deosebit de interesante pe care le-a publicat V. Brătulescu în articolul său *Elemente profane în pictura religioasă – Sfântul Ilie și căruța cu caii de foc* (Extr. din „Bul. Com. Mon. Ist.” XXVIII): după fresce de la bis. Sf. Ilie de lângă Suceava, de la M-rea Voronești și de la bis. brâncovenească din Făgăraș (Loc. cit. pp. 3, 5, 6); după icoane de la bis. Sf. Ilie Gorgani din București și de la catedrala din Giurgiu; (*Ibidem*, pp. 4, 8); în fine, după un steag bisericesc din a. 1834 (*Ibidem*, p. 7). Evident însă, aceste câteva picturi sunt numai o semnalare a temei iconografice, pe care Brătulescu a ilustrat-o cu câteva exemple ce i-au stat atunci mai la-ndemână. Fapt este că bisericile și mănăstirile românești abundă de subiectul acesta redat în cele mai diferite chipuri. Pentru etnografia română, ar fi de o mare utilitate colecționarea tuturor variantelor temei respective de pe întregul cuprins al Daciei; căci în ele, precum era și de așteptat, se reflectă – adesea foarte fidel – variatele tipuri de căruțe și trăsuri din trecut ale poporului nostru, după regiuni, dacă nu chiar și de la o localitate la alta.

²²⁸ În citatul articol al lui Brătulescu, e reprodusă de asemenea scena cerească cu Sf. Ilie în căruța cu caii de foc, după o icoană rusească din sec. XVI – cf. p. 10.

²²⁹ Mitul Sfântului Ilie – privit prin prisma genezei – vădește foarte strânse aderențe nu numai cu Zeus-Jupiter și cu zeițăile corespunzătoare din celelalte mitologii europene, ci și cu zeul Soare Helios, *mai ales în ce privește călătoria lui pe cer cu caru-i minunat tras de caii de foc*. (Cf. Brătulescu, Loc. cit., p. 9 – unde sunt reproduce 2 figuri antice, care-l reprezintă pe acest zeu sub un asemenea aspect).

Ba încă, Helios are trăsături comune cu Sf. Ilie chiar și în ce privește atributele sale de mânăitor al fulgerelor și tunetelor. (Cf. Preller, GM II, p. 78, 80).

²³⁰ Cf. Cic., *Philippica prima* 5, 3, 7; Sen., *De benef.* 4, 7; Hor., *Carm.* 3, 5, 1; *Epod.* 2,29; Ov., *Met.* 1,170; 2,476; 11, 198, 319; *Fast.* 2,69; 6,33; Her. 9,7.

²³¹ Cic. *Div.* 2, 18, 43.

²³² Cf. și epit. *Fulgurator*, (Grut., inscr. 21, 15) cu variante ca: *Fulguritor* și *Fulguriator*. Cf. încă varianta *Fulgens* (Cic., *Vat.* 8, 20). Este atestată de asemenea varianta *Fulgerator* (Grut. inscr. 31, 3) cu tema care stă la baza terminologiei corespondente românești.

²³³ Appul., *De mundo*, p. 75, 6.

al lui Ζεὺς Βροντῆσιος²³⁴ sau Κεραύνιος²³⁵ sau Κεραυνοβρόντης²³⁶ sau Κεραυνοβόλος²³⁷ sau Ἀστραπαῖος²³⁸; apoi, al v. litv. *Perkunas*²³⁹, al v. slav Перунъ²⁴⁰ și al v. germ. *Donar*²⁴¹.

Și ni se pare foarte probabil ca Sfântul Ilie să se fi substituit acestor zeități nu numai pe terenul credințelor populare, ci chiar și în unele blesteme ca cele mai sus citate. Vrem să zicem că, azi, poporul blestemă „Trăsni-l-ar Sfântul Ilie”, așa cum va fi spus de bună seamă odinioară: „Trăsni-l-ar Zeus sau Jupiter, Perkunas, Perùn...!”

În adevăr, până-n zilele noastre, se aud curent în limba polonă blesteme sau jurăminte ca: „Niechaj ... jasny piorun trzaśnie!”²⁴²; sau: „Żeby cię piorun trzasł!”²⁴³; sau: „Żeby was piorun zabił!”²⁴⁴; sau, când

²³⁴ = „Cel ce tună” (Tonans) – Orph. hymn., 14,9, 5,19; Aristot., *De mundo*, 401 a, 19; HSt., Thes. GL II, col. 427; Roscher, ALGRM I, col. 830. Cf. și epitețe sinonime ca: Βροντήσιος (Pauly-Wiss., RECA III, col. 890) și Βροντῶν, care corespunde perfect lui lat. Tonans și sub aspectul morfologic, ca și sub cel semantic (CIGr. 3810 add. 3817 b; Roscher, ALGRM I, col. 830; Pauly-Wiss., RECA III, col. 891), datorită cărui fapt a fost adoptat și de romani ca epitet atribuit lui Jupiter (cf. CIL. 6, 432: „Jovi sancto *Brontontii...*”; Orelli, 1272 b: „*Bono Deo Brontonti*”).

²³⁵ = „Cel ce trăsnește” (Fulminator) – Hesych., s. v.; Bruchmann, ED, p. 130; Roscher, ALGRM II, col. 1116-7. Cf. și var. Κεραύνειος (Ant. Pal. VII, 49,2; Aristot., *De mundo*, cap. 7; HSt., Thes. GL II, col. 1463).

²³⁶ = „Cel ce trăsnește și tună” – Acest epitet compus, rezultat din combinarea celor două teme (κεραυν- + βροντ-), ne este atestat la Aristoph., *Pax*, v. 376: „ὦ Ζεῦ κεραυνοβρόντα”.

²³⁷ = „Cel ce aruncă trăsnetul” (HSt., Thes. GL IV, col. 1464). Cf. și alte epitețe compuse, ca: Κεραυνοῦχος = „Cel ce e stăpânul trăsnetului” (Hst. *Ibidem*, col. 1465); Κεραυνοφόρος = „Cel ce poartă trăsnetul” (Hst. *Ibidem*); Κεραυνομάχης = Cel ce luptă cu trăsnetul” (Meleager, *Ant. Pal.* 12,110); Ὑψικέρανος = „Cel ce aruncă trăsnetul din înaltul cerului” (Sibyll. 1,323; 2,240).

²³⁸ = „Fulgerătorul” (Fulgurans sau Fulgurator) – cf. Orph. hymn. 15,9; 44,5; Pauly-Wiss., RECA II, col. 1797. Cf. și variantele: Ἀστράπιος (Orph. hymn. 14,9; 20,5; Eustath., 786,4, Bruchmann, ED, p. 125); Ἀστρατεύς (Orph. hymn. 19,5) Ἀστράπτων (Pauly-Wiss., RECA III, col. 891); Ἀστραπιβόλος = „Cel ce aruncă fulgere (Eumathes, 197); Ἀστραπιφόρος = „Cel ce poartă fulgere” (Eurip., *Bacch.* 3).

²³⁹ Grimm, DM I p. 142. Cf. și let. *Pehrkons*; v. prus. *Perkunos* – Grimm, *Ibidem*; Афанасьев, ПБС I, p. 248.

²⁴⁰ Mikl., LPGL, p. 560. Polabii până azi numesc ziua a patra a săptămânii *Perendan*, adică *ziua lui Perun* (Cf. Афанасьев, ПБС I, p. 248) – op. germ. Donnerstag și engl. Thursday (ziua lui Donnar).

²⁴¹ Grimm, DM I p. 138.

²⁴² = „Trăsnească ... luminosul trăsnet!” sau: „...lum. *Piorun!*” – cf. Linde, SJP IV, p. 126.

²⁴³ = „Trăsni-te-ar trăsnetul!” sau: „...*Piorun!*” – cf. Janusz, DSPF II, P. 175.

²⁴⁴ = „Ucigă-vă trăsnetul!” sau: „...*Piorun!*” – *Ibidem*, p. 127.

un polon jură foarte solemn: „Niech mię piorun trzaśnie, jezeli nie prawda!”²⁴⁵; ori: „Niech mię jasny piorun zapali!”²⁴⁶.

În asemenea formule, „piorun” continuă – după noi – vechiul nume propriu al zeului, care mânuia tunetul și fulgerele. Avem a face deci cu trecerea din sfera numelor divine în cea a apelativelor, la o dată târzie, când – în urma creștinării poporului polon – credințele sale păgâne, cu toată terminologia și în primul rând cu numele de zei, au căzut complet în desuetudine. Dacă, în cele cinci exemple pe care le-am citat aici, echivocul între *piorun* și *Piorun* – adică între apelativ și numele zeului – transpare încă într-un mod surprinzător de accentuat, putem prezenta o serie de altele, unde n-a mai rămas nici urmă din el, precum sunt, mai ales, acelea în care apelativul *piorun* ia forma plurală: „Żeby was jasne pioruny biły!”²⁴⁷; sau: „Żeby cię jasne pioruny spaliły!”²⁴⁸; sau: „Żeby cię pioruny zabiły!”²⁴⁹; sau încă: „Bi cię sto piorunów zabiło...!”²⁵⁰.

Formulele polone citate aici ilustrează pe teren folcloric – în domeniul imprecățiilor – fenomenul interesant al revenirii de la o etapă magico-religioasă de o respectabilă vechime la una magică pură, prin eclipsarea totală a elementului religios. Asistăm adică la o întoarcere a formulelor imprecative de la aspectul compozit, la tipul primordial prin excelență magic, atât ca urmare a decadenței credințelor mitologice, cât și datorită forței elementului magic, care rămâne mereu dominant în formulă.

Grefarea motivului religios pe blestemul pur magic nu a avut nicidecum ca rezultat schimbarea sensului acestuia și cu atât mai puțin alterarea lui; ci ea a adus o întărire a dorinței exprimate în blestem.

Personajul religios – sau, ca să folosim un termen și mai cuprinzător – personajul mitologic reprezintă o forță supranaturală, care, uneori, se bucură de un înalt prestigiu în popor. În consecință, el vine să sporească șansele eficacității: pe de-o parte, blestemul va deveni în chip mai sigur realitate, pe de-alta, el câștigă în vigoare, așa încât condițiile împlinirii vor fi mai grele pentru cel blestemat. E tocmai ceea ce urmărește și blestemătorul.

²⁴⁵ = „Să mă trăsnească trăsnetul, dacă nu-i adevărat!” sau: „Să mă trăsnească *Piorun*, dacă...!” – Linde, SJP IV, p. 127.

²⁴⁶ = „Să mă ardă trăsnetul cel luminos!” sau: „Să mă ardă luminosul *Piorun*!” – Linde, *Ibidem*.

²⁴⁷ = „Lovi-v-ar trăsnetele cele luminoase!” – Linde, SJP IV, p. 126

²⁴⁸ = „Arde-te-ar trăsnetele cele luminoase!” – *Ibidem*.

²⁴⁹ = „Ucigă-te trăsnetele!” – cf. Janusz, DSPF II, p. 175.

²⁵⁰ = „Ucide-te-ar o sută de trăsnete!” – *Ibidem*, p. 127.

Dintre toate personajele supranaturale câte se-ntălnesc în blesteme, cel mai des apare în aceste produse folclorice Dumnezeu. Evident, dumnezeul creștin al erei noastre a fost precedat în îndepărtatul trecut de figuri divine aparținând unor religii politeiste. Blestemele, care-l invocă iau o formă implorativă, adăugând imperativului magic primordial o nuanță de rugă. Cu chipul acesta, s-ar putea spune în principiu că nu există blestem de tipul pur magic, care să nu fie pasibil de a se transforma într-un blestem de tipul contaminat, adică magico-religios. Uzul frecvent al variantelor cu implicații religioase – și anume, ne referim în special la cele ce-l invocă pe Dumnezeu – a dus în mod firesc chiar la crearea unui șablon formal ușor adaptabil la orice blestem. Așa, la români, acest șablon sună: „Să dea Dumnezeu...”²⁵¹; sau: „Dare-ar Dumneueu”²⁵²; sau, adesea, fiind asociată și Maica Domnului: „Să dea Dumnezeu și Maica Domnului să...”²⁵³; sau: „Dare-ar Dumnezeu și Maica Domnului să...”²⁵⁴. La bulgari: „Да даде Господь (ori: Бог) да...”²⁵⁵; sau: „Дано даде Господь (ori: Бог)...!”²⁵⁶; sau: „Ега даде Бог (ori: Господь)...!”²⁵⁷; sau încă: „Да би дал Бог (ori: Господь)... !”²⁵⁸. La sârbo-croați: „...da Bog da!”²⁵⁹; la poloni: „Bodaj ...!”²⁶⁰; sau chiar: „Bogdaj...!”²⁶¹ (Bog + daj).

Întocmai ca la poloni sună expresia stereotipă în chestiune și la ceilalți slavi occidentali, în blestemele lor. Astfel, la slovaci, ea prezintă aspectele: „Bodaj...!” și „Bohdaj...!”²⁶², iar la cehi: „Bodej...!” sau, având atașată și particula enclitică *že*: „Bodejž...!”²⁶³. La ucraineni, la fel: „Бодай!”²⁶⁴. Precum se vede, la toate aceste popoare, invocarea lui Dumnezeu este exprimată în chip aproape identic. Adesea însă, ca la români sau ca la bulgari, această invocație – luând forma cea mai directă – capătă expresie exclusiv prin vocativul de la *Domnul* sau de la

²⁵¹ A.F. – Vîrlezi – jud. Galați.

²⁵² A.F. – Crăiești, Bujoru – jud. Galați.

²⁵³ A.F. – Vîrlezi – jud. Galați.

²⁵⁴ A.F. – Crăiești – jud. Galați.

²⁵⁵ = „Să dea Dumnezeu să...!” – Cf. Дабева, БНК, p. 5.

²⁵⁶ = „De-ar da Dumnezeu ...!” – Дабева, БНК, p. 8.

²⁵⁷ = „Să dea Dumnezeu...!” – *Ibidem*, p. 13.

²⁵⁸ = „Dare-ar Dumnezeu ...!” – *Ibidem*, p. 3, 7.

²⁵⁹ = „... să dea Dumnezeu!” – Kušar, NB, p. 120.

²⁶⁰ = „Deie Dumnezeu!” (traducere ad litt., raportându-ne la etymon, adică la sensul inițial) – Janusz, DSPF I, p. 42.

²⁶¹ Cf. *Ibidem*, p. 43.

²⁶² Cf. PSP, p. 134.

²⁶³ Cf. Herzer, SČF, p. 20.

²⁶⁴ = Cf. Желех., МНС I, p. 36.

Dumnezeu. De exemplu: „Trăsnește-l *Doamne!*”²⁶⁵; sau: „Blăstămat să fie cu tot neamul lui, *Dumnezeule mare!*”²⁶⁶; sau, bulg.: „Да се удавиш, Господи!”²⁶⁷.

De cele mai multe ori, expresia invocativă e atașată înaintea blestemului de tipul pur magic; uneori însă, mai ales la sârbo-croați, ea figurează la sfârșitul lui. Pentru a ilustra topica acestei invocații stereotipe în blestem, vom cita o serie de exemple, printre care pe unele le vom relua în mod intenționat dintre cele de natură exclusiv magică anterior cunoscute. Începem cu românii: „Să deie Dumnezeu să te vād la pod cu mâna-ntinsă!”²⁶⁸; sau altul: „Dare-ar Dumnezeu să n-ajungi ziua de mâne!”²⁶⁹. la bulgari: „Да даде Господъ да не осъмнеш!”²⁷⁰; sau „Ега даде Бог да глѣдаш попá у браду!”²⁷¹; sau încă: „Да би дал Госпот да те фърли та да те óтепа”²⁷²; sau, în ordine inversă: „Камик и дърво да станеш, да даде Госпот!”²⁷³; sau „Да се скамениш, ега даду Госпот!”²⁷⁴; „Да онемееш, да би дал Бок!”²⁷⁵. La sârbo-croați: „Присјело ти да Бог да!”²⁷⁶; sau: „Presjekaо jezik, да Bog да!”²⁷⁷. La ucrainenii: „Бодай кат споров!”²⁷⁸; sau: „Бодай ёму повилазили!”²⁷⁹. La neogrecii: „Νά δώση ὁ Θεός ἀνήμερα τῆ λαμπρῆ κακὸ ζαφνικό!”²⁸⁰; sau: „Νά δώση ὁ Θεός νὰ σὲ φέρουν στῆ ντζουβέρα!”²⁸¹.

Acum, după ce am cunoscut expresia invocativă șablon, cu ușoarele ei variații de la popor la popor – în sud-estul Europei – trebuie

²⁶⁵ A.F. – Vîrlezi – jud. Galați.

²⁶⁶ A.F. – Smulți – jud. Galați.

²⁶⁷ = „Să te-neci, Dumnezeule!” – Дабева, БНК, p. 9.

²⁶⁸ A.F. – Crăiești – jud. Galați.

²⁶⁹ A.F. – Vîrlezi – jud. Galați.

²⁷⁰ = „Să dea Dumnezeu să n-ajungi până mâne-n zori!” – Чол., БНСб., p. 145, nr. 522.

²⁷¹ = „Să dea Dumnezeu să-l privești pe popă-n barbă!” (adică să fie mort și popa să-i citească rugăciuni la cap) – Сб.НУ, XIII, p. 232.

²⁷² = „Dare-ar Dumnezeu să te trântescă și să te omoare!” (Aici, este vorba despre îngrijitorul unui măgar) – Сб.НУ, XIV, p. 161, nr. 34.

²⁷³ = „Piatră și lemn să te faci, să dea Dumnezeu!” – Сб.НУ, X, p. 201, nr. 146.

²⁷⁴ = „Să-mpietrești, să dea Dumnezeu!” – Сб.НУ, IX, p. 215, nr. 120.

²⁷⁵ = „Să amuțești, de-ar da Dumnezeu!” – *Ibidem*, p. 217, nr. 217.

²⁷⁶ = „Să te-neci, să dea Dumnezeu!” (adică, să i se oprească ceva în gît și să se sufoce) – Cf. Byk Kap., CP, p. 615.

²⁷⁷ = „Tăia-ți-ai limba, să dea Dumnezeu!” – Kušar, NB, p. 120.

²⁷⁸ = „Spinteca-l-ar călăul!” – Номис, УПП, p. 72, nr. 3686.

²⁷⁹ = „Ieși-i-ar ochii (din cap)!” – *Ibidem*, p. 72, nr. 3715.

²⁸⁰ = „Să-i dea Dumnezeu o rea năpaste în ziua de Paști!” – λαογρ. V, p. 617, nr. 24.

²⁸¹ = „Să dea Dumnezeu să te ducă-n pătașcă!” – *Ibidem*, p. 617, nr. 18.

să subliniem în mod special că ea, de multe ori, nu sună altfel în blesteme decât în urări și binecuvântări, adică așa cum poate fi auzită chiar în rugăciunea propriu-zisă. Își păstrează deci fidel, în stilul ei implorativ, esența religioasă de la origine. O urare agrară din Moldova meridională – referitoare la succesul recoltei de grâu și de porumb – ne ilustrează perfect aceasta: „Și dè 'Mnedzău șî creascî: / grâu cât omu / șî popușoiu cât pomu!”²⁸².

Dar iată și câteva elocvente exemple de urări bulgare, care confirmă faptul folcloric semnalat de noi, dat fiind că în ele, la fel, invocația-rugă către Dumnezeu este absolut identică cu cea din blestem: „Да даде Господь да се валяте у мед и у масло!”²⁸³; sau: „Да даде Господь да хылядишь!”²⁸⁴; sau încă „Да даде Господь и под праг и над праг!”²⁸⁵.

Și cu toate acestea, la slavii occidentali și la ucraineni, expresia stereotipă în chestiune, care, formal, conservă atât de distinct amintirea divinității invocate – sub aspecte ca cele mai sus menționate: „bogdaj”, „bohdaaj”, „bodaj”, „bodej” – datorită uzului deosebit de frecvent, și-a pierdut sensul inițial de motiv eminentemente religios. Astfel, încetând de la o vreme de a mai fi simțită de popor ca o invocație a lui Dumnezeu, ea a devenit în zilele noastre o simplă conjuncție! Așadar, ca o consecință logică a estompării elementului religios, constatăm iarăși prezența fenomenului folcloric al revenirii blestemului la semnificația sa pur magică, pe care a avut-o în etapa primară.

Dar elementul religios, în blesteme, nu se limitează numai la invocarea divinității, ci – precum am văzut deja din formulele cu Sfântul Ilie²⁸⁶ – este reprezentat și de alte personaje sacre, subalterne lui Dumnezeu, din bogatul repertoriu al calendarului creștin. De exemplu: „Bătu-l-ar Dumnezeu și *Maica Precurata!*”²⁸⁷; sau: „Bată-te *sfînții* să te bată!”²⁸⁸; sau încă: „Înketri-te-ar Sîn-Ketru s’ ti-nketreascî!”²⁸⁹. La bulgari: „Арánгел Мииайл да те посечé!”²⁹⁰; sau: „Свети Спас да те

²⁸² A.F. – Vîrlezi – jud. Galați.

²⁸³ = „*Să dea Dumnezeu să vă tăvăliți în miere și-n unt!*” – Чол., БНСб., p. 145, nr. 523.

²⁸⁴ = „*Să dea Dumnezeu să ți se-nmiiască!*” – *Ibidem*, p. 145, nr. 525.

²⁸⁵ = „*Să dea Dumnezeu și sub prag, și deasupra pragului!*” – *Ibidem*, p. 145, nr. 526.

²⁸⁶ Cf. mai sus.

²⁸⁷ A.F. – Vîrlezi – jud. Galați.

²⁸⁸ A.F. – Crăiești, Smulți – jud. Galați.

²⁸⁹ A.F. – Vîrlezi – jud. Galați.

²⁹⁰ = „*Tăia-te-ar Arhanghelul Mihail!*” – Сб.НУ, IX, p. 212, nr. 18.

повика!”²⁹¹; sau încă: „Света Недела Мајичичка кје те докљимоса!”²⁹². La sârbo-croați: „Porazila te *Mati Božja!*”²⁹³. La neogreci: „Αἷμα νὰ φτύσ’ Παναγιά μ!”²⁹⁴; sau: „Νὰ σὲ κάψη τ’ Ἀγιαδωνιοῦ ἢ φωτυγιά!”²⁹⁵. În blesteme, firește, sfinții sau sfințele nu sunt invocați la voia întâmplării; ci, când se face apel la ei, se ține seama de rolul special, care e atribuit fiecăruia de credințele populare și de legendele hagiografice trecute în popor. Așa, de exemplu, Arhanghelul Mihail, cel cu sabie de foc, e cunoscut totodată ca având misiunea de a lua sufletele celor ce mor²⁹⁶. Deci, atunci când este invocat într-un blestem, se dorește moartea celui blestemat. Apoi, despre Sfântul Antonie Alexandrinul, legenda hagiografică povestește c-a suferit martiriu, fiind aruncat în foc; dar, prin miracol divin, corpul lui n-a fost deloc vătămat²⁹⁷. La acest foc, se raportă citatul blestem neogrecesc²⁹⁸...

Însă influența religioasă asupra blestemelor pătrunde și mai adânc. Tot ei i se circumscriu o serie de obiecte sacre cu valoare simbolică deosebit de importantă, precum sunt: crucea, evanghelia, biserica, toaca... apoi raiul și iadul, ca locuri de recompensă ori de pedeapsă pe „ceea lume”, precum și persoane cu rol de officianți ai ritualului creștin, inclusiv unele cântări rituale având rol de simboluri. De asemenea întâlnim în blesteme mențiunea unor sărbători mari ca Paștele, Crăciunul... sau chiar duminica... Iată o serie de exemple, care ilustrează și acest aspect al înrâurilor religioase: „Bătu-l-ar *sfânta cruce!*”²⁹⁹; „Ucigă-l *crucea!*”³⁰⁰; „Ucigă-te toaca!”³⁰¹; „Osândi-l-ar *sfânta biserică!*”³⁰²; „N-ar mai vidè *Paștili!*”³⁰³; „Milui-te-ar”³⁰⁴ *Sfânta Duminică*

²⁹¹ = „Chema- te-ar [la dansul] Sfântul Ispas!” – C6.HY, XIV, p. 168, nr. 255.

²⁹² = „Măiculița Sfânta Duminică să te puie la grea încercare!” – C6.HY, XIV, p. 168, nr. 253.

²⁹³ = „Doborâ-te-ar Maică Domnului!” – Kušar, NB, p. 120.

²⁹⁴ = „Sânge să scuipe, Maică Preacurată!” – Kretschmer, HLD, col. 466.

²⁹⁵ = „Arde-te-ar focul Sfântului Antonie!” (Sozúpolis-Tracia) – λαογρ. IV, p. 291.

²⁹⁶ Pamfile, *Sârb. de toamnă*, p. 77 sqq.; cf. și Pamfile, MR, p. 365.

²⁹⁷ Acest sfânt e sărbătorit la 9 august – cf. – Бухарев, ЖБС, p. 391-2. Calendarul creștin mai cunoaște un alt sfânt Antonie, prăznuit la 1 martie, care de asemenea a suferit martiriul arderii în foc de viu – cf. *ibid.* p. 115. E probabil deci ca tradiția folclorică neogrecescă să se raporte și la acesta, măcar că e un sfânt mai puțin însemnat.

²⁹⁸ Cf. mai sus.

²⁹⁹ A.F. – Vîrlezi – jud. Galați.

³⁰⁰ A.F. – *Ibidem.*

³⁰¹ A.F. – *Ibidem.*

³⁰² A.F. – Golășai – jud. Galați.

³⁰³ A.F. – Crăiești, Smulți – jud. Galați.

³⁰⁴ În sens ironic; recte: să te pedepsească!

de azi, câne!”³⁰⁵; „Cânta-ți-ar *popa alihua!*”³⁰⁶; sau „Cânta-ți-ar *veșnica pomenire!*”³⁰⁷ (se subînțelege: popa ori popa cu dascălii).

Dar iată o altă variantă, foarte drastică și totodată cu precizarea categorică a executorilor fatalului cântec simbolic: „Cânta-ț-ar șăpti *pochi veșnica pominiri!*”³⁰⁸. La bulgari: „Поп дано та ни упря!”³⁰⁹; „Егá ти запоиáт длъгото «свети Боже!»”³¹⁰; „Кръсто да го поразе!”³¹¹; „Кръс да му турат на главата!”³¹²; „Бадни вечер да нема!”³¹³; „Божик да не виде!”³¹⁴; „Велиден да не дочéкаш, да даде Госпот!”³¹⁵; „Да не дочака Гергевден!” sau: Димитровден, Никулден...³¹⁶, dacá pe cel blestemat íl cheamá Герги, Димитр, Никола³¹⁷ ... etc. – adică se dorește celui vizat de blestem să nu mai apuce, în acel an, să-și sărbătorească ziua numelui, așa cum e datina la toate popoarele balcanice și chiar la altele din afara limitelor geografice ale peninsulei. La sârbo-croați: „Duša ti *raja* ne dopala!”³¹⁸; „Zao ti *Božić!*”³¹⁹. La neogreci: „Με τὸ Ἰούδα νὰ κριθῆρε!”³²⁰; sau: „Κατσηλαδρέχς!”³²¹; sau încă: „Νὰ μὴ σὶ βρῆ

³⁰⁵ A.F. – Vîrlezi – jud. Galați. Judecând după contextul în care se află plasată Sfânta Duminică, s-ar părea că aici nu poate fi vorba decât de sărbătoarea periodică a săptămânii, care coincide cu ziua a VII-a din ea. Totuși însă, verbul *a milui*, cu care începe formula blasfemantă, ne indică un personaj. Deci trebuie să vedem în ea mai degrabă pe sfânta rezultată din personificarea sărbătorii, care încheie ciclul hebdomadur și care, după credința populară, e închinată acestei sfinte.

³⁰⁶ A.F. – Smulți – jud. Galați.

³⁰⁷ A.F. – Crăiești – jud. Galați.

³⁰⁸ A.F. – Vîrlezi – jud. Galați.

³⁰⁹ = „Să dea Dumnezeu *să nu te prohodească popa!*” (adică să moară și să fie îngropat fără a i se săvârși slujba funerară îndătinată la creștini) – Cf. Дабева, БНК, p. 29.

³¹⁰ = „Cânta-ți-ar lung *«Sfinte Dumnezeule!»...*” – E vorba aici de cântarea religioasă „Sfinte Dumnezeule, Sfinte tare, Sfinte fără de moarte...”, care e în uz la înmormântarea după ritul ortodox și care se cântă tărăgănat, în repetate rânduri, pe când mortul e transportat de acasă la cimitir. Cf. Сб.НУ, X, p. 198, nr. 5.

³¹¹ = „Doborî-l-ar *crucea!*” – Сб.НУ, VI, p. 209, nr. 202.

³¹² = „Pune-i-ar *cruce* la cap!” – Сб.НУ, VIII, p. 244, nr. 229.

³¹³ = „Să n-aibă *Ajun de Crăciun!*” – *Ibidem*, p. 240, nr. 43.

³¹⁴ = „Să nu vadă *Crăciunul!*” – Сб.НУ, VI, p. 206, nr. 22.

³¹⁵ = „N-ai mai ajunge *Paștele, să dea Dumnezeu!*” – Сб.НУ, IX, p. 213, nr. 55.

³¹⁶ = „Să n-ajungă *ziua de Sf. Gheorghe!*” (sau: de *Sf. Dumitru*, de *Sf. Nicolae...*) – Сб.НУ, XXXI, p. 131.

³¹⁷ *Ibidem*

³¹⁸ = „Sufletul tău să n-aibă parte de *rai!*” – Kušar, NB, p. 120.

³¹⁹ = „Rău *Crăciun* să ai!” – *Ibidem*.

³²⁰ = „Cu Iuda împreună să fii judecat!” (la judecata de apoi) – Δέφνερ, ΧΕΚΟ – λαογρ. VII, p. 30, nr. 5.

³²¹ = „Să ai un *Paște* rău!” – Kretschmer, HLD, col. 464.

τ'Αγιαννιού!"³²². Așa e blestemat cineva cu numele de botez Γιάννης. Dacă-l cheamă Γίργης (< Γεώργιος), blestemul va suna: „Νὰ μὴ σὶ βρῆ τ'Αγίργιου!"³²³ ... etc. Deci se are în vedere – întocmai ca și la bulgari – onomastica celui pe care-l vizează blestemul.

Examinând infiltrațiile religioase din formulele imprecative, remarcăm că ele sunt în bună parte un ecou al mitologiei populare. Pe primul plan, apar în plin relief personajele supranaturale. Unele din ele sub aspectul sub care ni se înfățișează astăzi, nu sunt desigur – precum s-a putut vedea întru câtva și pân-aici – decât substituiți sau adaptări relativ târzii, în era creștinismului, ale unor motive mai vechi, de tradiție precreștină. Asemenea motive există fără îndoială multe în repertoriul de blesteme al fiecăruia dintre popoarele orientului și sud-estului european; dar ele sunt greu de identificat, fiindcă ne lipsesc mărturiile scrise, care să ne ofere termeni de comparație. La neogreci însă, infiltrațiile religioase din timpuri antice ne apar în toată claritatea, tocmai fiindcă strălucita și bogata cultură a strămoșilor lor ni s-a conservat în monumente scrise referitoare la cele mai diferite domenii ale vieții. Avem deci posibilitatea să comparăm, iar în unele cazuri să recunoaștem cu cea mai mare ușurință anumite personaje mitologice chiar după numele lor, care au rămas neschimbate, în forma de acum 2000 de ani și mai bine. Așa, de exemplu, un blestem neogrec din Epir sună: „Νὰ σὶ πιδέψ ἡ μοῖρα σ!"³²⁴. Aici, de altfel ca și-n alte creații folclorice ale grecilor moderni, ni se păstrează denumirea antică ce le desemna pe fiecare din cele trei divinități feminine, care urzeau soarta omului³²⁵.

Un blestem din Cipru, în care sunt invocate niște personaje supranaturale feminine, răufăcătoare, ne dezvăluie de asemenea supraviețuiri antice: „Μακάρι νὰ σὲ πάρουν αἱ ἀνεράες τὸ φῶς σου!"³²⁶.

Aceleași personaje figurează și într-un alt blestem, în dialectul tsaconic, unde ele ne sunt prezentate ca niște zâne ale pădurii: „Νὰ παλαβουθῆρε, ν' ἄρερε τοῦ σζίνου τζαὶ τὰ καδία τζαὶ μὲ τοῦρ Ἀναραῖδε νὰ τσζάιχερε!"³²⁷.

³²² = „Să nu te mai afle sărbătoarea Sfântului Ion!” (adică, să moară pân-atunci) – λαογρ. III, p. 271, nr. 16.

³²³ = „Să nu te mai afle sărbătoarea Sfântului Gheorghe!”... – *Ibidem*.

³²⁴ = „Pedepsi-te-ar ursitoarea ta!” (Epir) – λαογρ. III, p. 271, nr. 25.

³²⁵ Despre Μοῖραι – cf. Preller, GM I, p. 432-7.

³²⁶ = „Lua-ți-ar Neraidele lumina ochilor!” – λαογρ. V, p. 619, nr. 14.

³²⁷ = „Să-nnebunești, s-apuci munții și codrii și s-alergi împreună cu Anaraidele!” – Δέφνερ, ΧΕΚΟ – λαογρ. VII, p. 32, nr. 63.

În aceste ἀνεράες sau ἀναραΐδε sau νεραΐδες, se continuă până azi amintirea anticelor nimfe ale mării, a așa-numitelor *Nereide* (Νηρηΐδες)³²⁸.

Dar vom relata acum blesteme neogrecești cu un personaj supranatural foarte popular la grecii antici, la care el se afla chiar în centrul literaturii de mituri și legende privitoare la viața de apoi. Iată o formulă din Tracia (loc. Sozúpolis): „[Μ' ἔφαγες, ὄριε,] ποῦ νὰ σὲ φάγη ὁ Χάρος!”³²⁹. o alta, din Epir, sună: „Νὰ σ τσιμδῆς γ καρδιὰ οὐ Χάρους!”³³⁰. Alta, tot epirotă, folosește pentru ravagiile morții o sugestivă imagine agrară: „Νὰ σι θριδῶσ οὐ Χάρους!”³³¹. O variantă de la tsakoni exprimă același lucru simplu: „Νὰ ντ' ἄρζη ὁ Χάρο!”³³². În același chip, deși mai dezvoltată, sună o variantă din insula Lesbos: „Ἰ Χάρους νὰ σὶ πάρ τσι νὰ σ' ἀπουβγάν!”³³³. În fine, o altă formulă imprecisă, tot din Lesbos – prin contrast cu toate cele citate anterior – îi dorește persoanei vizate să trăiască la nesfârșit o bătrânețe neputincioasă, ca să se chinuie: „Π νὰ σὶ ξιχάσ ἰ Χάρους!”³³⁴. În toate aceste imprecții, apare pietrificată o faimoasă figură a mitologiei vechi grecești. Este Charon, sumbrul corăbier al infernului antic, care transporta în luntrea sa sufletele morților și care cu timpul a fost identificat de popor cu moartea însăși, în ciuda numelui eufemistic evocând bucuria și jovialitatea³³⁵. Folclorul neogrecesc cunoaște un foarte bogat și variat stoc de creații, având de erou pe Charon ca personificare a morții sub chip de bărbat³³⁶.

Ceea ce-i interesant de relevat, e că popularitatea acestei figuri mitologice antice a fost atât de mare la greci, încât a avut răsunet și-n folclorul altor popoare din Balcani³³⁷. Cu deosebire, i-a influențat ea pe

³²⁸ Despre Νηρηΐδες – cf. Preller, GM I, p. 454-8.

³²⁹ = „[M-ai mâncat, șarpe], mânca-te-ar Moartea!” (Sozúpolis-Tracia) – λαογρ. IV, p. 291.

³³⁰ = „Pișca-ți-ar Moartea inima!” – λαογρ. III, p. 270, nr. 10.

³³¹ = „Secera-te-ar Moartea!” – *Ibidem*, p. 271, nr. 11.

³³² = „Lua-te-ar Moartea!” – Δέφνερ, XEKO – λαογρ. VII, p. 31, nr. 31.

³³³ = „Lua-te-ar Moartea și te-ar prăpădi!” – Kretschmer, HLD, col. 465.

³³⁴ = „Uita-te-ar Moartea!” – *Ibidem*, col. 464.

³³⁵ În adevăr, Χάρων < adj. χάρων (= vesel, voios) < vb. χαίρω.

³³⁶ Ne gândim la o serie de produse ale epicii populare în proză sau în versuri; dar în primul rând, firește, la bocetele grecești, așa-numitele μυρολόγια – cf. Πολίτης, Έκλ., pp. 243-54; Passow, PCGR, pp. 291-310.

³³⁷ Astfel, la aromâni, *Harlu* (<Har + art.def.m.) desemnează moartea personificată, întocmai ca și la grecii moderni. (Cf. P. Papah., LPA, pp. 806-8; *Idem*, BA, pp. 24, 115, 298-9, 320, 430-1). Avem a face însă, la ei, cu un împrumut mult mai nou decât la bulgari, precum reiese clar pe de o parte din absența termenului respectiv în celelalte dialecte ale limbii române, iar pe de alta, din faptul că, în blestemele aromânești cu motivul morții, figurează – ca și-n dialectul drom. – apelativul *moartea* și nu *Harlu*, de ex.: „S-ti la moartea!” (P. Papah., BA, p. 109 r. 17-18).

bulgari deja din perioada celor mai timpurii contacte ale lor cu bizantinii. În adevăr, folclorul imprecativ bulgar din vremea noastră ne atestă faptul cu prisosință. Iată o serie de variante bulgare cu respectivelor personaje mitologice de origine grecească: „Харо тя сотрело!”³³⁸; „Харо тя стлъкло!”³³⁹; „Харо тя убило!”³⁴⁰; „Харо тя собрало!”³⁴¹; „Харо да тя найде, кучешко родило!”³⁴²; „Аро те изело!”³⁴³; „Аро да го затре, та да не помисле!”³⁴⁴; „Аро го по главата било!”³⁴⁵; „Аро го затрило, Аро да го довръше!”³⁴⁶.

Cum era și natural, figura acestui personaj are un contur voalat în fantezia poporului bulgar. El nu este identificat în mod precis cu moartea, ca la grecii moderni; dar totuși se resimte încă de vechile sale legături cu moartea, dat fiind că e perceput ca un rău deosebit de primejdios, ca o nenorocire din cele mai mari, dintre câte se pot întâmpla cuiva. De aceea, a și fost selectat de folclorul bulgar în special pentru sfera blestemelor³⁴⁷.

Ființe supranaturale de aceeași natură ca și cele de mai sus, cu aderențe sigure în antichitate, aflăm și-n folclorul altor popoare, cu vestigii chiar pe terenul blestemelor. Între acestea, se impun atenției noastre în primul rând așa-numitele, la români, *Rusalii*³⁴⁸, iar la bulgari³⁴⁹,

³³⁸ = „Prăpădi-te-ar Haro!” – Гер., РБЯ, V, p. 488.

³³⁹ = „Face-te-ar Haro mici fărâme!” – *Ibidem*.

³⁴⁰ = „Ucigă-te Haro!” – *Ibidem*.

³⁴¹ = „Lua-te-ar Haro!” – *Ibidem*.

³⁴² = „Găsi-te-ar Haro, prăsilă cănească!” – Гер., РБЯ, V, p. 83, s.v. „родило”; *Ibidem* V, p. 488.

³⁴³ = „Mănca-te-ar Aro!” – Сб.НУ, IX, p. 212, nr. 2.

³⁴⁴ = „Аро să-l piarză, când nici cu gândul nu гâндеște!” – Сб.НУ, VI, p. 206, nr. 2.

³⁴⁵ = „Bātu-l-ar Aro peste cap!” – Сб.НУ, VIII, p. 240, nr. 6.

³⁴⁶ = „Аро să-l piarză, Аро să-l dea gata!” – Сб.НУ, VI, p. 206, nr. 9.

³⁴⁷ Cf. Гер., РБЯ, V, p. 488 – unde aflăm, referitor la Haro, informația că acest personaj „se-ntâlnește cel mai mult în blesteme”.

³⁴⁸ În l. rom. (dial. drom), termenul folcloric *Rusalii* e cunoscut mai ales ca nume, care desemnează o serie de zile, începând cu ajunul sărbătorii creștine a Pogorării Duhului Sfânt din a 50-a zi după Paști. Dar acesta este în același timp și numele unor zâne – trăitoare prin păduri și pe malul apelor – care erau prăznuite de popor la sărbătoarea Rusaliiilor, consacrată lor. – Cf. și Pamfile, MR, p. 260, 263.

³⁴⁹ La bulgari, Русалки sunt imaginate sub chipul unor „fete foarte frumoase cu păr bălai, lung și cu aripi. – Cf. Маринов, НВ – Сб.НУ, XXVIII, p. 191. Cu totul sporadic sunt însă cunoscute și la ceilalți slavi meridionali – pentru sârbo-croați, cf. – Byk Kap., CPJ., p. 678 s.v. Русале și Русали, care denumește în popor sărbătoarea sfintei Treimi; pentru sloveni, cf. Janežič, SNS, p. 636 s.v. *rušalka* (= „Nixe”).

ucraineni³⁵⁰, slovaci³⁵¹ și cehi³⁵², *Rusalki*³⁵³. Aceste reprezentări mitologice, sub chip de femei, sunt – precum ne-o indică însuși numele lor – supraviețuiri ale antichității romane³⁵⁴. Românii cunosc blesteme ca: „Poci-l-ar *Rusaliile!*”³⁵⁵; sau: „Apuca-l-ar *Rusaliile!*”³⁵⁶. De asemenea, sunt atestate în limba română expresiile folclorice „*luat de (ori din) Rusalii*”³⁵⁷ sau „*apucat de Rusalii*”³⁵⁸, care califică o persoană ce manifestă accese de nebunie sau în

³⁵⁰ Dintre toți slavii orientali, la ucraineni sunt cel mai răspândite credințele în Русалки, pe care poporul și le închipuie ca fiind zâne ale apelor. (Cf. Желех. – Нед., МНС II, p. 843 s.v. Русалка, care e tradus prin „Wassernymphé”). Aceste zâne nu sunt străine însă nici bielorușilor, la care există unele obiceiuri speciale în legătură cu ele. (Cf. Терещенко БРН VI, p. 173, 176). Cele mai slabe vestigii ale respectivelor ființe mitologice sunt atestate la ruși, precum e și natural de altfel, ei fiind situați cel mai departe dintre toți slavii de centrul de expansiune al credințelor în chestiune.

³⁵¹ Cf. PSP, p. 320.

³⁵² Cf. Jungmann, SČN IV, s.v.

³⁵³ Deci toată Slavia pare a fi cunoscut, mai îndeaproape sau mai vag aceste personaje mitice.

³⁵⁴ *Rusalii* și *Rusalki* < lat. *Rosalia*. Referitor la terminologia folclorică românească a *Rusaliilor* – cu ambele sensuri – se acceptă în general că e împrumutată de la slavi. Unii specialiști români – între aceștia L. Șăineanu – au adoptat și ei o asemenea opinie. Deja Афанасьев (ПБС III, p. 143) susținea că denumirea *Rusalii* era în uz „la slavii dunăreni, de la care acest cuvânt a trecut și la români”.

Evident, nu se poate susține că rom. *Rusalii* reprezintă o moștenire romană de tipul absolut normal, căci în acest caz cuvântul respectiv ar fi trebuit să sune azi *Rusarii*. Dar este paradoxal ca numele unei sărbători așa de populare la romani, pe la sfârșitul epocii imperiale, să existe la toți slavii încă din plin ev mediu, iar la români să nu fi existat și deci să fi fost nevoie ca ei să-mpumute numele sărbătorii și obiceiurile legate de dansa de la slavi. Adevărul e că vechii români, care sunt cei mai de seamă reprezentanți ai romanității balcanice, au fost cultivatorii și răspânditorii datinii ca și ai terminologiei folclorice respective la celelalte popoare și în primul rând la slavi. Astfel, aceștia au primit numele de origine latină așa cum era pronunțat de români la vremea aceea adică *Rusalii*, cu *l* intervocalic încă netrecut la *r*. Apoi însă, când în graiul românilor – trăitori în regiunile carpato-balcanice, în mijlocul slavilor – era activ fenomenul transformării lui *l* intervocalic în *r*, acest fenomen a fost frânat în cazul special al numelui *Rusalii* din cauza imaginii fonetice, pe care o prezenta cuvântul la slavi și după care se orienta cuvântul românesc. E ceea ce s-a mai întâmplat și cu un alt termen folcloric românesc, de origine latină, și anume cu *calenda* și derivatele lui. Acesta de asemenea se raporta la o datină, mai cultivată încă decât *Rosalia*, și care la fel a fost transmisă slavilor prin români.

Un argument în plus în favoarea ipotezei noastre îl constituie însuși numele românesc al zânelor: dacă el ar fi un împrumut de la slavi, ar trebui să sune cam așa cum sună la ei, adică *Rusalki*, iar nu *Rusalii*.

³⁵⁵ A.F. – Vîrlezi – jud. Galați.

³⁵⁶ A.F. – *Ibidem*.

³⁵⁷ A.F. – Crăiești, Smulți, Vîrlezi – jud. Galați.

³⁵⁸ A.F. – *Ibidem*.

tot cazul având mintea dezechilibrată, iar uneori având vreun defect fizic survenit pe neașteptate în cursul vieții, fără vreo explicație logică posibilă.

În afară de *Rusalii*, mai întâlnim, în folclorul imprecativ al popoarelor sud-est europene, și alte incarnații mitologice, despre a căror legătură cu antichitatea nu se poate ridica nici o îndoială, dar cărora nu le putem cunoaște prototipuri antice. Unele ca acestea sunt desigur, la români, Ielele, Șoimanele, Măiestrele, Vâlvele, Vântoasele³⁵⁹ ... – în dialectul aromân Albile³⁶⁰, Mușatile³⁶¹ – la sârbo-croați, Vilele³⁶², iar la bulgari, Samodivele³⁶³ sau Samovilele³⁶⁴ ... Numele lor ni le recomandă pe toate drept personaje feminine, iar legendele despre ele ni le înfățișează la general ca răufăcătoare³⁶⁵ și primejdioase pentru oameni. Astfel, ele corespund într-o apreciabilă măsură *Rusaliilor* româno-slave sau *Aneraidelor* neogrecești.

În ce privește personificarea morții – tot sub chip de femeie, iar nu sub chip bărbătesc ca la grecii moderni – o întâlnim frecvent și la alte popoare sud-estul Europei. Iat-o, de exemplu, în blesteme românești: „Lua-te-ar Moartea!”³⁶⁶; „Cosî-l-ar Moartea sî-l cosască!”³⁶⁷; „Chema-te-ar Moartea!”³⁶⁸; „Găsi-te-ar Moartea!”³⁶⁹; „Îndrăgi-l-ar Moartea!”³⁷⁰; „Lovi-l-ar Moartea!”³⁷¹; „Mânca-te-ar Moartea!”³⁷². Nu mai puțin o întâlnim în blesteme bulgare, care sună uneori întocmai ca și cele românești, precum: „Смърт те събрала!”³⁷³; „Смърта т изела!”³⁷⁴;

³⁵⁹ Le cunoaștem mai mult după nume, atributele lor fiind foarte vagi astăzi – cf. Pamfile, MR, p. 260 sqq.

³⁶⁰ P. Papah., BA, p. 517.

³⁶¹ Pamfile, MR, p. 260.

³⁶² Byk Kap., CPj., p. 64.

³⁶³ Гер., РБЯ, V, p. 115.

³⁶⁴ *Ibidem* V, p. 112-5.

³⁶⁵ Relatăm că, la bulgari, Rusalki – așa cum ne sunt descrise de Marinov – apar ca niște zâne binefăcătoare. Lor li se atribuie stropirea grânelor cu rouă și legarea rodului acestora. (Cf. Маринов, НВ – Сб.НУ, XXVIII, p. 191). Această credință a luat naștere datorită faptului că, prin etimologie populară, numele Русалка a fost asociat cu apelativul „поса” care înseamnă rouă.

³⁶⁶ A.F. – Vîrlezi – jud. Galați.

³⁶⁷ A.F. – *Ibidem*.

³⁶⁸ A.F. – Crăiești – jud. Galați.

³⁶⁹ A.F. – Vîrlezi – jud. Galați.

³⁷⁰ A.F. – Golășăi, Umbrărești – jud. Galați.

³⁷¹ A.F. – Vîrlezi – jud. Galați.

³⁷² A.F. – *Ibidem*.

³⁷³ = „Lua-te-ar Moartea!” – Сб.НУ, XIV, p. 249.

³⁷⁴ = „Mânca-te-ar Moartea!” – *Ibidem*.

„Смърта да т ѝсчистит!“³⁷⁵; „Смърта да т ѳткорнит!“³⁷⁶.

Reiese clar din însuși enunțul celor mai multe din aceste blesteme că moartea apare într-însele ca un personaj, în ciuda faptului că – atât la români, cât și la bulgari – ea este designată chiar prin apelativul curent, care exprimă și noțiunea de a muri. Avem a face deci tot cu un produs de esență mitologică al fanteziei populare.

La fel, și anumite boli necruțătoare – ca ciuma, holera, lepra... – pe care le-ntâlnim de asemenea deseori evocate în blesteme, sunt în realitate tot personaje ale mitologiei poporului, care și le-a imaginat ca pe niște ființe supranaturale aducătoare de nenorocire și moarte. Iată cum sună, la români, astfel de blesteme: „Lua-te-ar holera!“³⁷⁷; „Mânc-l-ar holera!“³⁷⁸. „Lovi-te-ar ciuma!“³⁷⁹... La sârbo-croați: „Kuga ga umorila!“³⁸⁰. „Guba ga gubala“³⁸¹ (sau: *razgubala!*)³⁸². La bulgari: „Улера да т истребит!“³⁸³; „Да го вземе чумата!“³⁸⁴; „Да те убий чумата!“³⁸⁵; „Чума да го удари!“³⁸⁶; „Панукла да те соберит!“³⁸⁷. La neogreci: „Π νά σι κόψ σκουρδούλα!“³⁸⁸; „Περιδρουμους νά σι κόψ!“³⁸⁹; „Πανιούκα νά ντι κόψη!“³⁹⁰; „Πανούκλα νά τον φάη!“³⁹¹; sau, o altă variantă, în care apare imaginea agrară a seceratului, pe care am mai întâlnit-o într-un blestem, unde era pusă pe seama lui Χάρος³⁹²: „Α λενιτζή νά ντι σερζίτση!“³⁹³.

La neogreci sunt atestate blesteme de acest gen făcând apel și la

³⁷⁵ = „Curăți-te-ar Moartea!” – *Ibidem*.

³⁷⁶ = „Dezrădăcina-te-ar Moartea!” – *Ibidem*.

³⁷⁷ A.F. – Crăiești – jud. Galați.

³⁷⁸ A.F. – *Ibidem*.

³⁷⁹ A.F. – Virlezi, Smulți – jud. Galați.

³⁸⁰ = „Ucigă-l ciuma!” – Kušar, NB, p. 120.

³⁸¹ = „Umplea-l-ar lepra!” – *Ibidem*.

³⁸² Cf. Byk Kap., CPj., p. 109 s.v. „губа”.

³⁸³ = „Nimici-te-ar holera!” – Сб.НУ, XII, p. 249.

³⁸⁴ = „Lua-l-ar ciuma!” – Гер., РБЯ, II, p. 155 s.v. „зімаць”.

³⁸⁵ = „Ucigă-te ciuma!” – Дабева, БНК, p. 11.

³⁸⁶ = „Lovi-l-ar ciuma!” – Сб.НУ, XXXI, p. 131.

³⁸⁷ = „Lua-te-ar ciuma!” – Сб.НУ, XII, p. 249.

³⁸⁸ = „Nimici-te-ar ciuma!” – Kretschmer, HLD, col. 464.

³⁸⁹ Idem – *Ibidem*.

³⁹⁰ = „Ciuma să te piarză!” – Δέφνερ, ΧΕΚΟ – λαογρ. VII, p. 32, nr. 61.

³⁹¹ = „Mânc-l-ar ciuma!” – Βλάχος ΛΕΓ, p. 664.

³⁹² Cf. mai sus.

³⁹³ = „Secera-te-ar ciuma!” – Δέφνερ, ΧΕΚΟ – λαογρ. VII, p. 32, nr. 59.

alte boli grele, ca epilepsia³⁹⁴, apoplexia³⁹⁵, tuberculoza³⁹⁶..., care de asemenea sunt nu o dată personificate.

Referitor la personificarea morții, sub aspectul înfiorător al unui schelet uman ținând coasa-n mână, avem de remarcat că imaginea ei este familiară mai tuturor popoarelor Europei. La români, am întâlnit-o deja reflectată într-unul din blestemele citate³⁹⁷.

În ce privește însă caracterul de ființe mitologice feminine al anumitor boli dintre cele mai temute, îl putem ilustra cu unele date folclorice românești din Moldova meridională.

Bunica mea dinspre tată – originară dintr-un sat Mândrești, din fostul ținut al Tecuciului – apucase două holere. Ea îmi spunea că holera e o „iazmă” cu chip de femeie, care umblă îmbrăcată toată-n negru. Povestea chiar că, pe când era copilă, i-a văzut pulpana noaptea la fereastra dinspre grădină. „Da n-o cutezat sî s-atingî di casa noastră, cî străbunic’to izeră popî. Ș-apăi, în odai, avem ș-o cruși mari, cu candilî hojma aprinsî deasupra îi...”. Epidemia ciumii n-a apucat-o bunica, dar tot ea îmi povestea c-a auzit, de la bătrânii care o apucase, că șuma iară o babî haînî șî slutî, spaima lumii! Țe umbla noaptea pi la casâli oamiînilor îmbracați-n alb di sus pânî zos. care cum o vidè, știè ghini cî i s-o curmat hiru viețîi...³⁹⁸.

³⁹⁴ Cf. *Ibidem*, p. 32-3, nr. 64.

³⁹⁵ Cf. *λαογρ.* III, p. 270, nr. 6.

³⁹⁶ Cf. – Δέφνερ, XEKO – *λαογρ.* VII, p. 32, nr. 57.

³⁹⁷ După cât se pare, această reprezentare are la baza ei și o oarecare contribuție cultă. Totuși ea a devenit de mult așa de populară, încât și-a dobândit indigenatul în folclorul tuturor națiunilor, la care s-a răspândit.

Putem relata numeroase locuri din basmele și legendele românești, unde întâlnim această imagine clasică a morții. Astfel, după o poveste din Muntenia, pe când o bătrână – copleșită de povara vieții și a anilor – își chema moartea, „deodată vede baba ușa deschizân-du-se și intrând la dânsa cinstitul chip *al morții cu coasa-n spinare...*” – Pamfile, MR, p. 355.

Sau, după altă poveste, din aceeași provincie: „... Ciobanul ospăta. Numai iaca ce vine la dânsul *o dihanie numai oase și c-o coasă în mână.... Eu îs moartea!*...” – *Ibidem*, p. 359.

Sau, după un basm din Moldova: „... Cum stătea el acolo..., numai iaca și *moartea cu coasa de-a spinarea* înaintea lui...” – *Ibidem*, p. 366.

Cf. și alte locuri cu acest portret al morții sau făcând numai aluzie la el – Pamfile, MR, pp. 337, 340, 351, 353, 355, 357, 359.

Imaginea agrară a seceratului, pe care am semnalat-o la neogreci în legătură cu moartea personificată (*χαρως*) sau cu ciuma, este cunoscută și folclorului românesc: „*Moartea îi taie cu coasa... sau cu seceră – Moartea seceră...*” – Pamfile, MR, p. 340.

³⁹⁸ A.F. – Vîrlezi – jud. Galați.

Deși credințele populare românești cunosc stafii și alte duhuri necurate înveșmântate în alb, pare totuși curioasă reprezentarea ciumii în haină albă, dacă ne gândim că în blestemele bulgare epitetul obișnuit atribuit bolii respective este „cea neagră”. De exemplu: „Църната чума да го затрие!”³⁹⁹; „Църната чума те sóбрала!”⁴⁰⁰; „Данó та чьóрната чьума смеатé!”⁴⁰¹; „Да го земе църната чума!”⁴⁰². Iar proverbul bulgar „Черна чума на бял конь!”⁴⁰³; scoate și mai clar în relief, prin contrast, culoarea neagră a ciumii.

Credem însă cel mai probabil că țáranul bulgar interpretează aici simbolic epitetul în chestiune – culoarea neagră simbolizând nenorocirea sau chiar moartea –și că deci n-ar fi cu totul exclus ca el însuși să-și reprezinte uneori ciuma tot în alb... O dovadă în acest sens ne-o oferă și folclorul sárbesc, căci iată ce aflăm de la Vuk Karadžić: „Mulți spun c-au văzut-o (pe ciumă) umblând învăluită în *maramă albă*, iar unii povestesc că au și purtat-o în cârcă...”⁴⁰⁴. Totuși, dintr-o sursă bulgară demnă de toată încrederea, aflăm că ciuma – sub chipul unei babe urâte, cu părul vâlvoi și cu coasa-n mâni – „e îmbrăcată în *zdrențe negre*”⁴⁰⁵. Astfel de plásmuiri ale fanteziei populare reprezintă, evident, o treaptă inferioară personajelor divine sau sacre anterior discutate. Totuși, nu li se atribuie nici lor mai puțin puteri supranaturale, deși mai limitate. Ele țin de domeniul demonologic, care e foarte populat, dar din care poporul și le-a ales pentru blesteme pe cele ce erau mai convenabile dintre spiritele ráufăcătoare.

Nu poate fi îndoială însă că cel mai potrivit din toate duhurile rele, pentru scopurile negative prin excelență ale blestemului, a fost – *dracul*, pe care îl aflăm copios utilizat la cele mai diferite popoare pe terenul imprecativ. În același timp, trebuie s-o subliniem în mod special, aceasta incarnație a principiului răului ni se înfățișează pretutindeni ca o reprezentare mistică de o impresionantă vechime, putând concura cu vechimea zeilor celor mai bătrâni. Așa se și explică marea ei răspândire nu numai pe întregul spațiu european, ci și în alte continente. Nu e de mirare deci că, la națiunile din orientul și sud-estul Europei, ce ne preocupă pe noi, blestemele care fac apel la dracul abundă. Ba, s-ar părea chiar că într-o

³⁹⁹ = „*Ciuma cea neagră* să-l nimicească!” – Сб.НУ, VI, p. 212, nr. 352.

⁴⁰⁰ = „*Ciuma cea neagră* să te ia!” – Сб.НУ, XII, p. 249.

⁴⁰¹ = „*Mătura-te-ar ciuma cea neagră!*” – Сб.НУ, VI, p. 183, nr. 75.

⁴⁰² = „*Lua-l-ar ciuma cea neagră!*” – *Ibidem*, p. 208, nr. 134.

⁴⁰³ = „*Ciuma neagră* pe cal alb!” – cf. Гер., РБЯ, V, p. 546, s.v. „*ьерный*”.

⁴⁰⁴ – Вук Кар., СРј., p. 322, s.v. „*куга*”.

⁴⁰⁵ Маринов, НВ – Сб.НУ, XXVIII, p. 192.

măsură cu mult mai mare decât aiurea. Iată o serie de variante românești din cele mai uzuale: „Du-te dracului!”⁴⁰⁶; „Ducă-se dracului!”⁴⁰⁷; „Fire-ai al dracului!”⁴⁰⁸; „Lua-l-ar dracul!”⁴⁰⁹; „Dracul să te ia!”⁴¹⁰; sau, în expresii mai plastice și în același timp mai drastice: „Du-te la dracu-n praznic!”⁴¹¹; „Du-te la mama dracului!”⁴¹²; „Ducă-se la țoți dracii!”⁴¹³; sau, la adresa unor copii: „Fire-ați voi ai dracului cu alde mă-ta și tat’to!”⁴¹⁴; sau, la adresa unei femei: „Fire-ar a dracului moartă!”⁴¹⁵; apoi, altele – care mai de care mai sugestive, prin imaginile ce conțin și prin umorul lor satiric: „Înghiți-l-ar dracul pe nemestecate!”⁴¹⁶; „Mânca-te-ar dracii fript la grătar!”⁴¹⁷; „Scutura-te-ar cel de pe comoară!”⁴¹⁸; „Zghihui-l-ar dracii!”⁴¹⁹; „Călări-te-ar dracul și te-ar deșela!”⁴²⁰; „Prăji-l-ar tartorii în catran și pucioasă!”⁴²¹; „Lua-l-ar Benga în furca de foc!”⁴²²; „Lua-te-ar Aghiută-n cornițe!”⁴²³; „Unde-a pune el mâna, să puie dracul mila!”⁴²⁴; „Tune dracu-ntr-însul!”⁴²⁵ ... etc., etc.

Multe din aceste imprecății – păstrând exact aceleași forme sintactice – pot fi auzite cu eufemismul „naiba”⁴²⁶ în loc de apelativul

⁴⁰⁶ Formulă blasfemantă general răspândită la români.

⁴⁰⁷ *Idem*. Cf. și var. dialectală: „Du-te la benga de aci!” – DLR (Ac.) I, p. 542, s.v. *benga*.

⁴⁰⁸ *Idem*.

⁴⁰⁹ *Idem*. Cf. și var. dialectală: „Să te ia benga!” – DLR (Ac.) I, p. 542, s.v. *benga*.

⁴¹⁰ *Idem*. Cf. și var. dialectală: „De te-ar lua amù odată benga!” (Bucovina) – DLR (Ac.), *Ibidem*.

⁴¹¹ A.F. – Crăiești, Smulți – jud. Galați.

⁴¹² A.F. – în mai multe sate din jud. Galați și fostul jud. Tecuci.

⁴¹³ A.F. – Vîrlezi, Golășai – jud. Galați.

⁴¹⁴ A.F. – Vîrlezi – jud. Galați.

⁴¹⁵ A.F. – Umbrărești – jud. Galați.

⁴¹⁶ A.F. – Golășai – jud. Galați.

⁴¹⁷ A.F. – Vîrlezi – jud. Galați.

⁴¹⁸ A.F. – *Ibidem*.

⁴¹⁹ A.F. – Crăiești – jud. Galați.

⁴²⁰ A.F. – Vîrlezi – jud. Galați.

⁴²¹ A.F. – *Ibidem*.

⁴²² A.F. – *Ibidem*.

⁴²³ A.F. – Umbrărești – jud. Galați.

⁴²⁴ A.F. – Fîrțânești, Golășai – jud. Galați.

⁴²⁵ A.F. – Cristur, Băcia – jud. Hunedoara; Vaideeni – jud. Vîlcea.

⁴²⁶ Acest eufemism a devenit deja de mult timp un alt nume al dracului, printre atâtea numeroase nume câte i se dau, la români. El își trage originea dintr-o formulă profilactică, determinată de încălcarea unei interdicții, cum este pronunțarea adevăratului nume al diavolului, fapt care e considerat că pune persoana respectivă – ba chiar și pe cei din jurul ei – în primejdia de a fi atacați de acest duh necurat. Așadar: *naiba* < vb. imper. *n-aibă!* < nu aibă [parte de mine, cel care am pronunțat numele „dracul”! sau de toți câți se aflau împreună în momentul nefastei pronunțări ...].

„dracul”. De exemplu: „Du-te la naiba!”⁴²⁷ sau: „Du-te naibii!”⁴²⁸; „Naiba să-l ia!”⁴²⁹; „Fire-ai tu al naibii să fii!”⁴³⁰ ...etc.

La bulgari de asemenea, blestemele care apelează la dracul sunt de uz curent, unele din ele sunând identic, sau aproape, cu cele românești: „Да иде по врага!”⁴³¹; „Д’авол да го земе!”⁴³²; „Да го земат дяволите!”⁴³³; „Ега гяволе те ўзну!”⁴³⁴; sau, cu implicația unei note de umor ori de ironie: „Да го земе Панго!”⁴³⁵; „Да го земе Канзо!”⁴³⁶; „Да те благосóви Канзо!”⁴³⁷; „Нека ти е гяволо на помош!”⁴³⁸.

Iată și câteva blesteme sârbo-croate din această grupă: „Do djavola!”⁴³⁹; „Neka ga gjava nosi!”⁴⁴⁰; „Nos’ te djavo!”⁴⁴¹; „Djavo je odnio!”⁴⁴²; „Djavoli vi ponijeli dušu!”⁴⁴³; „Odnilo ga pet stotin djavola!”⁴⁴⁴; „Hudobo paklena!”⁴⁴⁵.

La ucraineni, aflăm un foarte bogat material folcloric imprecativ, în care este invocat diavolul: „Чорт ёго бери!”⁴⁴⁶; „Нехай тебе супротивник візьме!”⁴⁴⁷; sau, cu imixtiunea unui motiv satiric: „Бодай тебе той знав був, що трясє очеретами!”⁴⁴⁸; „Кадук твої матері!”⁴⁴⁹; „Чорт би тебе спік!”⁴⁵⁰; sau, în special la adresa părinților celui vizat de

⁴²⁷ Formulă blasfemantă general răspândită la români.

⁴²⁸ *Idem.*

⁴²⁹ *Idem.*

⁴³⁰ *Idem* – am auzit-o mai ales în Moldova.

⁴³¹ = „Ducă-se dracului!” – Сб.НУ, XXXI, p. 130.

⁴³² = „Dracul să-l ia!” – *Ibidem*, p. 134.

⁴³³ = „Lua-l-ar dracii!” – Славейков, БП I, p. 112, nr. 3.

⁴³⁴ = „Să te ia dracii!” – Сб.НУ, XIII, p. 233.

⁴³⁵ = „Lua-l-ar Michiduță!” – Гер., РБЯ, II, p. 155.

⁴³⁶ = „Lua-l-ar Aghiuță!” – *Ibidem* II, p. 346, s.v.

⁴³⁷ = „Blagoslovi-te-ar Aghiuță!” – Сб.НУ, IX, p. 216, nr. 184.

⁴³⁸ = „Dracul să-ți fie într-ajutor!” – Сб.НУ, X, p. 203, nr. 218.

⁴³⁹ = „La dracu!” (se subînțelege: *du-te* sau *ducă-se*) – cf. Kušar, NB, p. 120.

⁴⁴⁰ = „Să-l ia dracul!” – Broz-Ivek., Rj. HJ, I, p. 361.

⁴⁴¹ = „Lua-te-ar dracul!” – Rj. JA III, p. 1, s.v. „djavo”.

⁴⁴² = „Dracul să le ia!” – *Ibidem.*

⁴⁴³ = „Dracii să vă ia sufletul!” – *Ibidem.*

⁴⁴⁴ = „Lua-l-ar 500 de draci!” – *Ibidem.*

⁴⁴⁵ = „Drace împelițat!” (ad litt.: infernal, din fundul iadului) – *Ibidem*, III, p. 725 s.v. „hudoba”.

⁴⁴⁶ = „Lua-l-ar dracul!” – Номис, УПП, p. 73, nr. 3751.

⁴⁴⁷ = „Lua-te-ar vrăjmașul!” – *Ibidem*, p. 73, nr. 3749.

⁴⁴⁸ = „Știu-te-ar fi cel ce scutură trestii!” – *Ibidem*, p. 73, nr. 3754.

⁴⁴⁹ = „Dracul în mâne-ta!” – Номис, УПП, p. 73, nr. 3766; cf. și nr. 3765.

⁴⁵⁰ = „Frige-te-ar dracul!” – *Ibidem*, p. 73, nr. 3755.

blestem: „Мордовав би чорт твою маму!”⁴⁵¹; „Чорт би мучив твого батька, сучий сину!”⁴⁵²; „Чорт би вбив твого батька!”⁴⁵³; „Чорт би перемучив твого батька... та твою матір, сучий сину!”⁴⁵⁴; sau, cu întărirea blestemului prin sporirea hiperbolică a numărului de draci: „Хай тобі стонадцать бісів!”⁴⁵⁵; „Стондцать чортів ёму в хвіст!”⁴⁵⁶; „Сто бісів твої матері!”⁴⁵⁷; „А сто дідіьків у твої бебехи та печинки!”⁴⁵⁸.

La ruși de asemenea, sunt foarte răspândite – în popor, ca și la reprezentanți ai clasei culte – blestemele, în centrul cărora se află dracul. Vom cita câteva din cele mai uzuale: „Иди к чорту!”⁴⁵⁹; „Поди к чорту!”⁴⁶⁰; „Поди к чертям!”⁴⁶¹; „Ну тебя к чорту!”⁴⁶²; „Ступай к чорту!”⁴⁶³; „Убирайся к чорту!”⁴⁶⁴. Sau, aseeași idee sub alte forme: „Чорт его возьми!”⁴⁶⁵; „Чорт тебя побери!”⁴⁶⁶; „Чорт бы тебя побрал!”⁴⁶⁷. Sau, subînțelegându-se trimiterea la dracul, blestemele insinuează chinuirea victimei de către acesta: „Чорт его дери!”⁴⁶⁸; „Чорт его подери!”⁴⁶⁹. Sau, în fine, cu utilizarea celui mai mare număr imaginabil de draci: „Ступай ко всем чертям!”⁴⁷⁰;

La slavii occidentali, blestemele cu dracul nu sunt mai puțin cunoscute. Vom relata mai întâi o serie polone, începând cu cele mai des auzite: „Idź do czarta!”⁴⁷¹; „Idź do dyabła!”⁴⁷²; sau: „Idź do kaduka!”⁴⁷³;

451 = „Ucig-o dracul pe mâne-ta!” – *Ibidem*, p. 73, nr. 3763.

452 = „Chinui-l-ar dracul pe tat’to, fecior de cățea!” – *Ibidem*, p. 73, nr. 3757 și 3758.

453 = „Ucigă-l dracul pe tat’to!” – *Ibidem*, p. 73, nr. 3756.

454 = „Schingui-i-ar dracul pe tat’to și pe mâne-ta, fecior de cățea!” – *Ibidem*, p. 73, nr. 3757.

455 = „Fi-ți-ar o sută și mai bine de draci!” – *Ibidem*, p. 73, nr. 3753.

456 = „O sută și mai bine de draci în coada lui!” – *Ibidem*, p. 73, nr. 3752.

457 = „O sută de draci în mâne-ta!” – *Ibidem*, p. 73, nr. 3764.

458 = „O sută de draci în borhăile și-n ficații tăi!” – *Ibidem*, p. 73, nr. 3733.

459 = „Du-te la dracul!” – Ушаков, ТСРЯ, IV, col. 1288.

460 Idem – Даль, ТСЖВЯ, IV, col. 1360.

461 = „Du-te la draci!” – *Ibidem*.

462 = „Hai, du-te dracului!” – Ушаков, ТСРЯ, IV, col. 1288.

463 = „Du-te la dracul!” – *Ibidem*.

464 = „Cară-te la dracul!” – *Ibidem*.

465 = „Lua-l-ar dracul!” – Даль, ТСЖВЯ, IV, col. 1360 s.v. Чорт.

466 = „Să te ia dracul!” – Ушаков, ТСРЯ, III, col. 324.

467 = „Lua-te-ar dracul!” – *Ibidem*.

468 = „Jurui-l-ar dracul!” – Даль, ТСЖВЯ, IV, col. 1360.

469 Idem, Ушаков, ТСРЯ, IV, col. 1288.

470 = „Du-te la toți dracii!” – *Ibidem*.

471 = „Du-te la dracul!” – Linde, SJP I, p. 351.

472 Idem – Janusz, DSPF I, p. 229.

473 Idem – *Ibidem* I, p. 408, s.v. kaduk.

„Bodaj cię diabeł miał!”⁴⁷⁴. Sau, invocându-se mai mulți draci: „Niechże go czarci wezma!”⁴⁷⁵; „Niech cię tam djabli wezma!”⁴⁷⁶; „Niech go djabli porwa!”⁴⁷⁷; „Żeby go djabli porwali!”⁴⁷⁸; „Bodaj cię dyabli wzięli!”⁴⁷⁹. Sau, variante în care dracul apare sub denumirea de „lichu”⁴⁸⁰, personificare a nenorocirii și în general a răului: „Idźże z lichem...!”⁴⁸¹; „Bogdaj cię lichu wzięło!”⁴⁸²; „Żeby go lichu ciężkie porwało!”⁴⁸³; „Niech cię lichu ochłoni, przeklęty...!”⁴⁸⁴. Sau, în scurtă formă eliptică, eliminându-se numele dracului, însă subînțelegându-se în toată claritatea: „Bogdaj cię!”⁴⁸⁵; sau: „Bogdaj cię tam!”⁴⁸⁶; sau: „Bogdaj to!”⁴⁸⁷. Precum s-a văzut deja, expresia „bogdaj” sau „bodaj” este, la origine, o invocatie către Dumnezeu⁴⁸⁸. Dar aceasta nu înseamnă altceva decât că, în toate formulele imprecative, care conțin motivul dracului sau al dracilor – fie că este el exprimat ori numai subînțeles – blestemătorul face apel la Dumnezeu să-l trimită pe dracul să-l ia și să-l chinuie pe cel vizat de blestem! Iată acum o formulă cu ciudata urare ca cel blestemat să-l mănânce pe dracul: „Zjedzże dyabła!”⁴⁸⁹; sau: „Zjedzże kaduka!”⁴⁹⁰.

Între imprecatiile polone, cu motivul dracilor, deosebit de caracteristice sunt acelea, care – în tendința de a fi mai tari și mai eficace – recurg la procedeul multiplicării hiperbolice a dracilor, ceea ce pe de-altă parte, în ordine psihică, e un manifest indiciu al unuia grad superlativ de mânie: „Idź do stu dyabłów!”⁴⁹¹; „U trzysta dyabłów!”⁴⁹²; „Idź do regiment

474 = „Aibă-te dracul!” – Linde, SJP I, p. 577.

475 = „Să-l ia dracii!” – *Ibidem* I, p. 351.

476 = „Lua-te-ar dracii!” – *Ibidem* I, p. 577.

477 = „Lua-l-ar dracii!” (ad litt.: „Răpi-l-ar...”) – Janusz, DSPF II, p. 241, s.v. *porywać*.

478 = „Să-l ia dracii!” – Linde, SJP I, p. 577.

479 = „Lua-te-ar dracii!” – Janusz, DSPF I, p. 229.

480 La origine, *lichu* înseamnă număr fără soț, care era considerat în popor de rău augur și anume drept simbol al nenorocirii iminente. Astfel, el a putut trece ușor asupra dracului, dat fiind că acesta era atributul său principal în concepția folclorică.

481 = „Du-te cu dracul!” – Linde, SJP II, p. 633.

482 = „Lua-te-ar dracul!” Janusz, DSPF I, p. 43, s.v. *bogdaj*.

483 = „Să-l ia dracul cel grozav!” (ad litt.: „Să-l răpească...”) – Linde, SJP II, p. 633.

484 = „Lua-te-ar dracul în brațe, blestematul...!” – *Ibidem*.

485 = „Fire-ai tu...!” – Janusz, DSPF I, p. 43, s.v. *bogdaj*.

486 = „Fire-ai tu să fii...!” – *Ibidem*.

487 = „Fire-ar...!” – *Ibidem*.

488 Cf. mai sus.

489 = „Mânâncă-l pe dracul!” – Linde, SJP I, p. 577, s.v. *dyabel*.

490 = „Mânâncă-l pe Aghiuță!” – Linde, SJP II, p. 287, s.v. *kaduk*.

491 = „Du-te la 100 de draci!” – Janusz, DSPF I, p. 229.

492 = „Du-te la 300 de draci!” – Linde, SJP I, p. 577.

dyablów!”⁴⁹³. Dar formulele blasfemante polone de acest gen merg foarte departe cu multiplicarea numărului de draci, năzuind parcă să atingă infinitul: „Sto tysięcy dyablów!”⁴⁹⁴; „Milion dyablów!”⁴⁹⁵; „Sto kroć million dyablów!”⁴⁹⁶; „Beczke dyablów!”⁴⁹⁷; „Kopę dyablów!”⁴⁹⁸; „Ćme dyablów!”⁴⁹⁹; „Wściornastcy dyablói!”⁵⁰⁰. Adesea, și în asemenea formule, denumirea expresă a dracilor este omisă, însă rămânând de sine înțeleasă. De exemplu: U milion kroć sto tysięcy!”⁵⁰¹. Aici, în continuare, se subînțelege „dyablów” sau „czartów”. Iată și câteva formule imprecative polone – cu invocarea dracului sau a dracilor – în dialect: „Idź do djáska!”⁵⁰²; „Djasi cię nosili!”⁵⁰³; „Do milion djasków!”⁵⁰⁴; „Bodaj cię wciórnaście!”⁵⁰⁵; „Do wciurnaska!”⁵⁰⁶; „Niech ją wcierniasty!”⁵⁰⁷; „Żeby cię czwórności porwali!”⁵⁰⁸; „Jabel cę dostanie!”⁵⁰⁹. În fine, din ciclul acestor formule polone, mai prezentăm una, în care se află implicat și motivul unei cumplite boli – personificate, deși aceasta nu apare tocmai limpede – înțelegându-se că ea face parte din cortegiul dracului și că la porunca lui merge, împreună cu dânsul, să facă ravagii printre oameni: „Niech wam jabel cholere przyniesie!”⁵¹⁰. Cehilor de asemenea le sunt bine cunoscute blestemele din această categorie: „Jdi k čertu!”⁵¹¹; „Jdi k všem čertům!”⁵¹²; „Čert ho vzal!”⁵¹³; „Vezmi ho čert!”⁵¹⁴; „Necht’ te čerti vezmau!”⁵¹⁵; „Necht’ te čerti

493 = „Du-te la un regiment de draci!” – *Ibidem*.

494 = „O sută de mii de draci!” – *Ibidem*.

495 = „Un milion de draci!” – *Ibidem*.

496 = „O sută de milioane de draci!” – *Ibidem*.

497 = „Un butoi de draci!” – *Ibidem*.

498 = „O grămadă de draci!” – *Ibidem*.

499 = „O mulțime nenumărată de draci!” – *Ibidem*.

500 = „Toți dracii!” – *Ibidem*.

501 = „De-un milion de ori o sută de mii de draci!” – *Ibidem*.

502 = „Du-te la drăcușorul!” – Karł., SGP I, p. 323-4.

503 = „Drăcușorii să te ia!” – *Ibidem* I, p. 324.

504 = „Du-te la un milion de drăcușori!” – *Ibidem*.

505 = „Dracii să mi te...!” – *Ibidem* VI, p. 82., s.v. *wciornastki*.

506 = „Du-te la dracul!” – *Ibidem*.

507 = „Dracul s-o ia!” – *Ibidem*.

508 = „Lua-te-ar dracii!” (ad litt.: „Răpi-te-ar...”) – *Ibidem*.

509 = „Căpăta-te-ar dracul!” – *Ibidem* I, p. 323, s.v. *djabel*.

510 = „Aducă-vă dracul holera!” – Karł., SGP I, p. 323.

511 = „Du-te la dracul!” – Jungmann, SČN I, p. 283.

512 = „Du-te la toți dracii!” – Herzer, SČF, p. 44.

513 = „Lua-l-ar dracul!” – Jungmann, SČN I, p. 283.

514 = „Să-l ia dracul!” – *Ibidem*.

515 = „Dracii să te ia!” – *Ibidem*.

vzali!”⁵¹⁶; „Bodejž tě d’abel mě!”⁵¹⁷. Relatăm ca pe un fapt folcloric interesant marea asemănare a formulelor blasfemante cehe cu cele polone din acest ciclu, mai ales dacă avem în vedere grupa celor care au ca motiv sporirea hiperbolică a numărului dracilor: „U třista d’ablův!”⁵¹⁸. „Milion d’ablův (sau: čertů!)”⁵¹⁹; „Bečku d’ablův!”⁵²⁰; „Kopu d’ablův!”⁵²¹; „Tmu d’ablův!”⁵²²; „U všech čertů!”⁵²³. Este clar deci că, la chehi și la poloni – în formule ca cele mai sus citate – avem a face chiar cu identitate de motive.

La grecii moderni, blestemele care-l invocă pe dracul nu stau nici deloc mai prejos – nici ca număr, nici ca varietate – față de cele cunoscute pân-aiici. Unele din ele se disting printr-un umor satiric special. Dar iată mai întâi o serie din acelea, care-o trimit la dracul pe persoana vizată: „Πράγαινε εις τὸν διάβολον!”⁵²⁴; „Στὸ διάβολο νὰ πάγης καὶ κόμα παρακει!”⁵²⁵; „Ἡάγκε τ’ὸ γέρου τὸ διάβολε!”⁵²⁶; „Νὰ ζᾶρε τ’οὔ διαβόου τὰ μάτη!”⁵²⁷. Între blestemele din această grupă, vom cita și o variantă certată cu decența: „Νὰ ζᾶρε τ’οὔ διαβόου τὸν κῶλε!”⁵²⁸. Iată acum formule, care fac apel la dracul să vină ca să pună stăpânire pe cel blestemat: „Ὁ διάβολος νὰ σε πάρη!”⁵²⁹; „Ὁ διάβολος νὰ τὸν πάρη!”⁵³⁰; „Νὰ σ πάρ οὔ διάλους τ ηαννα κι τοῦμ Βατέρα!”⁵³¹; sau, o altă variantă, exprimată într-o formă generală, fără a se raporta precis la vreo anumită persoană: „Νὰ πάρμ ὁ διάβολος!”⁵³². În fine, un blestem din această categorie este reflexul unei credințe foarte răspândite în popor despre intrarea dracului în corpul cuiva pentru a-l chinui: „Νὰ μπάη ὁ διάβολε τ’άσουντι!”⁵³³.

⁵¹⁶ = „Lua-te-ar dracii!” – *Ibidem*.

⁵¹⁷ = „Dracul să te aibă!” – *Ibidem*.

⁵¹⁸ = „Du-te la trei sute de draci!” – *Ibidem*.

⁵¹⁹ = „Un milion de diavoli!” (sau de draci) – *Ibidem*.

⁵²⁰ = „Un poloboc de draci!” – *Ibidem*.

⁵²¹ = „O grămadă de draci!” – *Ibidem*.

⁵²² = „O mulțime nesfârșită de draci!” – *Ibidem*.

⁵²³ = „Du-te la toți dracii!” – *Ibidem*.

⁵²⁴ = „Du-te la dracul!” – Ἠπίτης, ΛΕΓ, I, p. 900, s.v. *διάβολος*.

⁵²⁵ = „Du-te la dracul și mai departe încă!” – λαογρ. IV, p. 291.

⁵²⁶ = „Du-te la dracul cel bătrân!” – Δέφνερ, ΧΕΚΟ – λαογρ. VII, p. 32, nr. 46.

⁵²⁷ = „Du-te la mama dracului!” – *Ibidem*, p. 32, nr. 47.

⁵²⁸ = „Du-te-n c..ul dracului!” – *Ibidem*.

⁵²⁹ = „Dracul să te ia!” – Βλάχος, ΛΕΓ, p. 233.

⁵³⁰ = „Dracul să-l ia!” – *Ibidem*.

⁵³¹ = „Lua-ți-ar dracul pe mâne-ta și pe tat’to!” – λαογρ. III, p. 271, nr. 26.

⁵³² = „Să ia dracul!” – Ἠπίτης, ΛΕΓ, I, p. 900.

⁵³³ = „Intrare-ar dracul în tine!” – Δέφνερ, ΧΕΚΟ – λαογρ. VII, p.32, nr. 49.

Am relatat mai sus o variantă românească a acestui blestem, care se aude curent în Transilvania: „Tune dracu-n tine!”⁵³⁴. Același sens are și o formulă, care se-ntâlnește frecvent în vechile Principate, cu deosebire în Moldova, de unde am înregistrat-o noi: „Dare-ar dracu-n tine!”⁵³⁵. Tot în sud-estul Moldovei, am auzit și două variante mai drastice ale ei, cu motivul multiplicării dracilor: „O mie de draci în tine!”⁵³⁶ și: „Dare-ar toți dracii în tine, blăstămato!”⁵³⁷. Acum, mai prezentăm o altă formulă blasfemantă, în care invocarea dracului ia aspectul cel mai direct, întrucât ea devine chiar apostrofă adresată de blestemător, în chip nemijlocit către dracul: „Drace, bagă-te-n el!”⁵³⁸. Această formulă, care, la origine, era un teribil blestem, a ajuns azi să îndeplinească funcția de „sudalmă”⁵³⁹ adică de invectivă, în uz atunci „când cineva te supără, te necăjește rău”⁵⁴⁰. Citata formulă a fost auzită de Pompiliu în regiunea Bihariei, din vestul Transilvaniei.

Se pare că-n această provincie românească, credința în așa-numita „posedare” a oamenilor de către dracul, care se introduce în corpul lor punând stăpânire pe ei, a fost mai puternică decât oriunde aiurea pe tot cuprinsul Daciei. Aici, cu deosebire, erau de asemenea vrăjitoare și vrăjitori meșteri, care, din tată-n fiu, știau tainice formule exorcizante, cu ajutorul cărora izbuteau să-l alunge pe necurat din persoana bântuită de el. Și, fapt foarte interesant de amintit, tot aici erau preoți și călugări, mai ales dintre cei bătrâni, care se bucurau de faima că aveau puterea ca – prin rugăciunile făcute de ei asupra bolnavului și prin apostrofele adresate diavolului, ce-l posedă – reușeau să-l izgonească dintr-însul, redându-i sănătatea. Ba, mai mult: la acești vestiți popi valahi, veneau, precum se știe, chiar și oameni străini, de altă lege – în primul rând ungurii conlocuitori, care erau catolici sau reformați – ca să le aducă pe bolnavii lor să-i vindece.

Apoi mai trebuie să relevăm totodată, că un principal atribut a călușarilor – purtătorii uneia din cele mai vechi datini în uz pe pământul dacic – a fost totdeauna acela de a lecu prin anumite dansuri rituale și

⁵³⁴ A.F. – Cristur, Băcia – jud. Hunedoara; Păltiniș – jud. Sibiu; Vaideeni – jud. Vâlcea.

⁵³⁵ A.F. – Vîrlezi, Golășăi, Umbrărești, *Fîrțânești*, Crăiești, Smulți, Corni... – jud. Galați.

⁵³⁶ A.F. – Smulți – jud. Galați.

⁵³⁷ A.F. – Vîrlezi – jud. Galați.

⁵³⁸ Din culegerea lui Miron Pompiliu – publicată în „Șezătoarea”, VII, p. 172.

⁵³⁹ *Ibidem*.

⁵⁴⁰ *Ibidem*.

prin formule speciale, pe cei bolnavi de boli fără leac, adică de bolile socotite de popor a fi cele mai grele, între care, posedarea de către diavol trecea drept cea mai cumplită din toate. Dar, evident, această datină nu este apanajul numai al românilor din Transilvania, ci al întregii românități nord-dunărene; ba chiar ea este atestată și la bulgarii occidentali și septentrionali⁵⁴¹, care au împrumutat-o de la români cu nume cu tot (калушари)⁵⁴². Și, pretutindeni pe acest întins spațiu, călușarii – o dată pe an, în perioada Rusaliilor, consacrată jocului lor – au fost suprema speranță de vindecare a celor posedați de diavol.

Din cele relatate, se vede acum și mai bine ce greu blestem era în popor acela, care – ca la români sau ca la neogreci – ura cuiiva să între dracul într-însul. Dar blestemele din categoria celor care-l invocă pe dracul sunt cunoscute, firește – adesea chiar sub aspecte ca cele mai sus expuse – și ungurilor, vecini și conviețuitori cu românii și cu alte națiuni din orientul Europei, ca de exemplu: „Vinne el az ördög!”⁵⁴³; sau: „Vigye el az ördög!”⁵⁴⁴. Dar, la unguri, vom prezenta o formulă imprecativă foarte drastică, pe care n-am mai întâlnit-o aiurea în spațiul Europei orientale și a cărei originalitate constă în

⁵⁴¹ Cf. Маринов, ЖС I, pp. 163-175; *Idem*, НВ – Сб.НУ, XXVIII, pp. 477-485.

⁵⁴² Până și dansuri rituale din cele mai specifice datinii se vădesc chiar după numele lor, a fi de origine românească, precum este pateticul dans „флоричика”, jucat în timpul lecuirii unui bolnav, când călușarii manifestă un fel de delir extatic, iar unii dintre ei își pierd efectiv conștiința, căzând amețiți ca morți. (Cf. Маринов, НВ – Сб.НУ, XXVIII, p. 482 și 484). Lexicograful bulgar Gherov, care-și fundamentează monumentalul său dicționar pe cea mai autentică limbă populară, ne prezintă – s.v. флоричика – un cântec *pasionat, sălbatic, cântat de către călușarii din gură și simultan din caval sau din fluier*. Dar, evident, nu încapă nici cea mai mică îndoială că „floricica” înregistrată de el este în același timp și un dans al călușarilor, anume dansul descris amplu de Marinov, pe care aceștia îl execută cântînd. Cităm locul respectiv, după N. Gherov: „флоричика (sic accent.) – една самодивска песень, която пеять и свирять калушяри” (= „*Floricica* – un cântec al *Ielelor*, pe care-l cântă din gură și din fluier călușarii”). Гер., РБЯ, V, p. 475. Relatăm de asemenea – în legătură cu momentul coregrafic, de esență rituală și terapeutică totodată – că, atunci când călușarii bulgari aruncă bolnavul în sus cu pătura, în timp ce dansează la glasul cavalului, ei pronunță-n cor, exclamativ, formula de proveniență românească: „Хай, на калуш!” (< Hai, la căluș), pentru ca apoi, așezându-l pe bolnav iarăși la pământ, să sară succesiv peste el, de 3 ori, toată ceata. – Маринов, НВ – Сб.НУ, XXVIII, p. 483. Citata formulă, precum și momentul ritual când este pronunțată de călușarii bulgari, sunt consemnate întocmai și la Gherov: „Хай на калушь!” – așa spun călușarii, când îl aruncă-n sus pe bolnav”. – Cf. Гер., РБЯ, II, p. 341. s.v. калушь.

⁵⁴³ = „Al dacului să fii!” – DRM I, p. 396.

⁵⁴⁴ = „Dracul să-l ia!” – *Ibidem*, p. 397.

faptul că, fără a pomeni nimic despre draci ni-i evocă totuși în chipul cel mai sugestiv și totodată într-un număr impresionant: „Eredj a pokolba!”⁵⁴⁵. Ad litteram, acest blestem înseamnă „du-te în iad” adică „du-te la sălașul dracilor!”, ceea ce-i tot una cu varianta: „Du-te la toți dracii!”⁵⁴⁶, pe care am cunoscut-o deja la mai multe popoare din orientul și sud-estul european.

Fapt folclorico-lingvistic deosebit de interesant, blestemele cu motivul invocării dracului sunt de uz curent și la popoarele occidentale, chiar la cele mai depărtate de zona răsăritului, care ne preocupă pe noi în mod special. Ba, mai mult decât atât: între formulele imprecativ ale acestora, aflăm un număr însemnat de variante, care – precum se va vedea – prezintă o mare asemănare, mergând nu odată până la identitate, cu variantele popoarelor din orientul și sud-estul Europei. Astfel, la italieni în popor, se aud frecvent și pretutindeni blesteme ca „Va’ al diàvolo!”⁵⁴⁷; sau: „Va col diàvolo!”⁵⁴⁸; sau, la adresa mai multor persoane: „Andate al diàvolo!”⁵⁴⁹. Sau, cu epitete gradate, atribuite dracului, pentru a întări puterea blestemului: „Va’ al *gran* diàvolo!”⁵⁵⁰; ori: „Va’ al *grandissimo* diàvolo!”⁵⁵¹; sau, încredinșind-o direct dracului pe persoana blestemată: „Il diàvolo ti porti!”⁵⁵²; ori: „Il diàvolo vi porti tutti!”⁵⁵³.

Vom cita de asemenea o serie de variante de la romanicii iberici. *La spanioli*: „¡Que se lo lleve el demonio!”⁵⁵⁴; sau: „¡Anda al diablo!”⁵⁵⁵, care e echivalent cu imprecția foarte răspândită: „¡Anda enhoramala!”⁵⁵⁶; sau, la plural: „¡Vete al diablo!”⁵⁵⁷; sau, o formulă, care la spanioli prezintă o drasticitate superlativă și care ne amintește de varianta maghiară mai sus relatată, însă depășind-o în vigoare: „¡Vete a los quintos infernos!”⁵⁵⁸.

⁵⁴⁵ Ballagi, UDWb., p. 810 s.v. *pokol*; *Ibidem*, p. 256 s.v. *eredni*.

⁵⁴⁶ Cf. mai sus – *passim*.

⁵⁴⁷ Fanfani, VLI, col. 1455. „Du-te la dracul!”.

⁵⁴⁸ *Ibidem*. „Du-te cu dracul!”.

⁵⁴⁹ Petrocchi, NDULII, p. 707. „Duceți-vă la dracul!”.

⁵⁵⁰ Fanfani, VLI, col. 1456. „Du-te la dracul cel mare!”.

⁵⁵¹ *Ibidem*. „Du-te la dracul cel mai mare!”.

⁵⁵² Petrocchi, NDULII, p. 707. „Dracul să te ia!”.

⁵⁵³ *Ibidem*. „Dracul să vă ia pe toți!”.

⁵⁵⁴ = „Dracul să-l ia!” – Slabý-Grossmann, Wb. SDS, I, p. 228.

⁵⁵⁵ = „Du-te la dracul!” – *Ibidem*.

⁵⁵⁶ = „Du-te-n ceasul cel rău!” – *Ibidem*.

⁵⁵⁷ = „Duceți-vă la dracul!” – *Ibidem*, II, p. 1050.

⁵⁵⁸ = „Duceți-vă la iadurile cele mai din fund!” (ad litt.: „cele de-a cincilea”) – *Ibidem*.

Prin „quinto inferno”, poporul spaniol înțelege iadul cel mai înfricoșat, situat în fundul pământului, pe treapta infernală cea mai de jos! Menționăm de asemenea că în repertoriul de imprecății ale poporului spaniol, sunt bine cunoscute și formule în care figurează motivul scatologic, precum: „¡Que se vaya a la merda!”⁵⁵⁹; sau, în formă plurală: „¡Vete a la mierda!”⁵⁶⁰. Sunt corespondente ale formulilor cu același motiv, pe care le-am relatat la popoare din orientul și sud-estul Europei. *La portughezi*: „Vá para o diabo!”⁵⁶¹; sau, într-o formă care combină obișnuitele motive: „Va para o diabo que o leve!”⁵⁶². Această variantă își află corespondent identic la români: „Du-te la dracul să te ia!”⁵⁶³. Sau, într-o formulă mai tare în expresie: „Vá-se com todos os diabos!”⁵⁶⁴. Sau, o alta, care corespunde perfect variantei spaniole cu motivul iadului: „Vá para os quintos!”⁵⁶⁵. În fine, nu putem omite laconicele, dar drasticele formule imprecative portugheze cu motivul numărului tot mai mare de draci: „Com os diabos!”⁵⁶⁶; „Com trezentos diabos!”⁵⁶⁷; „Com seiscentos diabos!”⁵⁶⁸; „Com mil diabos!”⁵⁶⁹; „Com um milhão de diabos!”⁵⁷⁰. Precum vedem, aceste formule sunt absolut identice cu variante ca cele pe care le-am cunoscut deja la poloni și la cehi.

La francezi de asemenea sunt curente expresii blasfemante ca: „Va-t'en au diable!”⁵⁷¹; sau: „Qu'il s'en aille au diable!”⁵⁷²; „Qu'il s'en aille au diable l'importun!”⁵⁷³; „Qu'il s'en aille à tous les diables!”⁵⁷⁴; „Qu'il s'en aille aux cinq cents diables!”⁵⁷⁵; „Qu'il s'en aille à tous les cinq cents

⁵⁵⁹ = lat. „Eat ad merdam!” – *Ibidem*, II, p. 1050.

⁵⁶⁰ = lat. „Ite ad merdam!” – *Ibidem*.

⁵⁶¹ = „Du-te la dracul!” – Pinh.-Dór., DPF, p. 207, s.v. *diabo*.

⁵⁶² *Ibidem*, p 362, s.v. *levar*.

⁵⁶³ A.F. – Virlezi – jud. Galați.

⁵⁶⁴ = „Du-te cu toți dracii!” – De Moraes-Silva. DLP I, p. 680.

⁵⁶⁵ Se subînțelege apelativul de formă plurală *infernos*: „Du-te la al cincilea iad!” – Pinh.-Dór., DPF, p. 494, s.v. *quinto*.

⁵⁶⁶ = „Cu dracii!” (Se subînțelege vb. a se duce, în imperativ, la diferite persoane și numere) – De Moraes-Silva, DLP I, p. 680.

⁵⁶⁷ = „Cu trei sute de draci!” – *Ibidem*.

⁵⁶⁸ = „Cu șase sute de draci!” – *Ibidem*.

⁵⁶⁹ = „Cu o mie de draci!” – *Ibidem*.

⁵⁷⁰ = „Cu un milion de draci!” – *Ibidem*.

⁵⁷¹ = „Du-te dracului!” – Sachs-Vill., EFDWb., p. 297, s.v. *diable*.

⁵⁷² = „Ducă-se dracului!” – Littré, DLF III, p. 12.

⁵⁷³ = „Ducă-se la vrăjmașul de dracul!” – *Ibidem*.

⁵⁷⁴ = „Ducă-se la toți dracii!” – *Ibidem*.

⁵⁷⁵ = „Ducă-se la cinci sute de draci!” – Hatzf.-Darm., DGLF I, p. 733.

diableness!⁵⁷⁶; sau: „Que le diable t'emporte!”⁵⁷⁷; „Que le diable soit de toi!”⁵⁷⁸; ... sau formule în care apelativului „diable” i se substituie un nume eufemistic al dracului: „Que le *diantre* vous emporte!”⁵⁷⁹; „*Diantre* soit de toi!”⁵⁸⁰; „*Diantre* soit de la folle!”⁵⁸¹; „*Diantre* soit la coquine!”⁵⁸²; sau, scurte expresii eliptice, în care este omis verbul: „Au diable l'importun!”⁵⁸³; „Au diable zot!”⁵⁸⁴; „Au diable!”⁵⁸⁵; „Diantre!”⁵⁸⁶.

Dintre popoarele de gintă germanică, ne vom opri numai la germani și la englezi spre a examina sumar formulele imprecative, în care e prezentă mențiunea diavolului.

La germani. La acest popor de asemenea, blestemele cu motivul trimiterii cuiva la dracul sunt foarte răspândite din cele mai vechi timpuri și până astăzi, pe tot teritoriul de limbă germană. De exemplu: „Scher dich zum Teufel!”⁵⁸⁷; „Scher euch zum Teufel!”⁵⁸⁸; sau simplu: „Geh zum Teufel!”⁵⁸⁹; sau, cu omisiunea verbului: „Zum Teufel mit dem Schuff!”⁵⁹⁰; sau, cu simplificarea maximă, omițându-se și persoana împotriva căreia e îndreptată imprecția: „Zum Teufel!”⁵⁹¹; sau, același motiv, într-o formă mai expresivă: „Pack dich vor den Teufel!”⁵⁹²; ori: „Packe dich zum Teufel!”⁵⁹³. Sau, altele, fiind menționați în formulă toți dracii cât sunt imaginați că există: „Geh er zu allen Teufeln!”⁵⁹⁴. Dar iată și o altă formulă, prin care persoana vizată este sortită dracului, făcându-se apel la acesta, tot în chip indirect: „Der Teufel hole solchen Wirth!”⁵⁹⁵; sau: „Hol dich der Teufel!”⁵⁹⁶.

576 = „Ducă-se la toți cei cinci sute de draci!” – Littré, DLF III, p. 12.

577 = „Dracul să te ia!” – NDFR, p. 156; *Idem*, NDRF I, p. 390.

578 = „Fire-ai al dracului!” (ad litt.: „Dracul să s-aleagă din tine!”).

579 = „Naiba să va ia!” – Hatzf.-Darm., DGLF I, p. 737.

580 = „Fire-ai al naibii!” – Damé, NDFR, p. 157.

581 = „Fire-ai a naibii de nebună!” – Hatzf.-Darm., DGLF I, p. 737.

582 = „Fire-ai a naibii de ticăloasă!” – *Ibidem*.

583 = „Du-te sau duceți-vă sau ducă-se la vrăjmașul de diavol!” – *Ibidem*, I, p. 733.

584 *Idem – Ibidem*.

585 = „Du-te sau duceți-vă ... la dracul!” – *Ibidem*.

586 = „Du-te la naiba!” – *Ibidem*, p. 737.

587 = „Cară-te la dracul!” – Sachs-Vill., EFDWb., p. 297 s.v. *diabie*.

588 = „Carăți-vă la dracul!” – Sachs-Vill., EFDWb., p. 789 s.v. *Teufel*.

589 = „Du-te dracului!”

590 = „La dracul cu nemernicul!” – Sachs-Vill., EFDWb, p. 789.

591 = „La dracul!” – Sachs-Vill., EFDWb., p. 297.

592 = „Cărăbănește-te la dracul!” – Grimm, DWb. XI Bd., I Abt., I Teil, col. 272.

593 = *Idem – Ibidem*.

594 = „Ducă-se la toți dracii!” – *Ibidem*.

595 = „Dracul să-l ia pe-un astfel de birtăș!” – *Ibidem*, col. 269.

596 = „Lua-te-ar dracul!” – DGR (ed. Ac.), p. 944.

sau: „Dass dich der Teufel hol...!”⁵⁹⁷. Uneori, formula aceasta apare impregnată de pecetea umorului satiric: „Der Teufel soll dich vierspännig holen!”⁵⁹⁸. În fine, vom menționa formulele imprecative, care invocă – împotriva cuiva – pe dracul ori pe mai mulți draci ori chiar pe toți dracii sau, mai precis, numele acestora: „In Teufels Namen!”⁵⁹⁹; sau: „Ins Dreiteufels Namen!”⁶⁰⁰; sau încă: „In aller Teufel namen!”⁶⁰¹.

La englezi. În Anglia, la fel sunt general răspândite în limbajul familiar, cu deosebire în popor, imprecății ca: „The devil take you!”⁶⁰²; „The devil take him!”⁶⁰³ ... Iată această formulă atestată sub anul 1749: „*The devil take my father for sending me thither!*”⁶⁰⁴. Mai uzuală încă este formula blasfemantă: „Go to the devil!”⁶⁰⁵. Ne este atestată, sunând absolut identic, sub a. 1460: „Go to the deville...!”⁶⁰⁶. Iar către sfârșitul sec. XIV (aprox. sub a. 1394), un cronicar al epocii – J. Malverne – pune citata formulă în gura regelui Richard al II-lea, care cică ar fi adresat-o contelui Arundel, când acesta l-a supărat peste măsură, vrând să-i înfrângă voința. Cum cronica e redactată în latinește, imprecăția respectivă apare tot în forma latină: „Excanduit rex et ... dixit ei, quod si tu mihi imponas... *vadas ad diabolum*”⁶⁰⁷. Evident, aici nu poate fi vorba de un echivalent latinesc al vreunei formule engleze, întrucât limba latină nu cunoștea o asemenea expresie blasfemantă⁶⁰⁸; ci avem a face

⁵⁹⁷ = „Să te ia dracul!” – Grimm, DWb. XI Bd., I Abt., I Teil, col. 269.

⁵⁹⁸ = „Lua-te-ar dracul în trăsura cu 4 cai!” – Bächtold-Stäubli, HWb. DA II, col. 1639.

⁵⁹⁹ = „În numele dracului!” – *Ibidem*.

⁶⁰⁰ = „În numele a trei draci!” – *Ibidem*.

⁶⁰¹ = „În numele tuturor dracilor!” – Grimm, DWb. XI Bd., I Abt., I Teil, col. 273.

⁶⁰² = „Dracul să te ia!” – Această variantă e, desigur, cea mai curentă.

⁶⁰³ = „Dracul să-l ia!” – OED III, p. 285.

⁶⁰⁴ = „Dracul să-l ia pe tată-meu, pentru că m-a trimis acolo!” – *Ibidem*.

⁶⁰⁵ = „Du-te la dracul!” – *Ibidem*.

⁶⁰⁶ = *Idem* – *Ibidem*.

⁶⁰⁷ = „S-a înfuriat regele... și i-a zis: dacă tu îmi impui una ca asta, *să te duci la dracul!*” – OED III, p. 285.

⁶⁰⁸ E curios că imprecățiiile romane, sinonime acesteia, nu erau impregnate de elemente mitice, precum ar fi de așteptat; ci se caracterizau prin motive realiste, ce se raportau de obicei la instrumentul de tortură cel mai grozav al epocii și anume la cruce, pe care se ținutau osândiții. În scrierile autorilor comici, dar cu deosebire în opera lui Plaut – atît de bogată în expresii populare pe care le pune în gura personajelor sale – apare foarte frecvent, sub diferite aspecte, blestemul cu motivul amintit, de ex.: „*I in cruce!*” – Plaut., *Asinaria*, 5, 2, 91. Mult mai des însă, întâlnim acest blestem în variante la care apelativul *crux* e precedat de epitetul *mala*: „*I in malam cruce!*”; sau: „*Abi in malam cruce!*” – Cf. Plaut., *Pseud.*, 3, 2, 57; 5, 2, 5; *Menaechm.* 2, 2, 23; 5, 7, 28; *Rud.* 1, 2, 86; cf. de asemenea la Terentius, *Phorm.* 2, 3, 21. Sunt atestate și variante, în care verbul *ire* sau *abire* este omis, subînțelegându-se: „*In malam cruce!*” – Plaut., *Capt.* 3, 1, 9.

cu însăși impreciația engleză de mai sus tradusă „ad litteram” în latinește. Amintim și formule care se aud azi tot mai rar, fiind aproape căzute în desuetudine: „A deuce on him!”⁶⁰⁹; sau: „The deuce take it!”⁶¹⁰. În fine, relatăm încă o formulă blasfemantă engleză, în care, deși lipsește mențiunea dracilor, ei nu sunt mai puțin sugerați: „Go to hell blazes!”⁶¹¹. E corespondenta unor variante iberice și a alteia maghiare mai sus citate.

Din cele expuse cu privire la impreciațiile care-l invocă într-un chip sau altul pe dracul, rezultă clar marea lor răspândire pe întregul nostru continent.

Dacă ne raportăm în special la români, vom afirma, fără teama vreunei contestări din partea cuiva, că țăraniii noștri de toate vârstele și de ambele sexe – dar în primul rând femeile – se folosesc într-o foarte însemnată măsură de asemenea formule blasfemante. S-ar zice că nu pot fără ele! La cea mai mică supărare sau contrarietate, sunt proferate de dâșii, după împrejurări, unele ori altele dintre aceste formule, care constituie – în limba noastră nescrisă – un nespus de bogat repertoriu. Desigur, din cauza prea deseii lor întrebuițări, ele s-au banalizat cu timpul și au pierdut mult din forța lor magică inițială, iar nu o dată chiar totul – rămânând doar niște moduri de exprimare spontană a unor afecte de nemulțumire sau de nestăvilită ură.

O dovadă elocventă despre marea frecvență a acestei categorii de impreciații, la români, ne-o oferă un termen folcloric deosebit de semnificativ, derivat de la apelativul *dracul* și anume vb. „a drăcui”⁶¹², al cărui sens este acela de *a profera blesteme ce-l invocă pe dracul*.

Nu cunoaștem nici-o limbă, care să posede un termen echivalent – ca expresie și ca sens – celui românesc. Aceasta nu înseamnă totuși că românii nu-și au pe continentul nostru emulii lor în privința blestemelor în chestiune. Este greu, dacă nu chiar imposibil, de stabilit, care anume dintre popoarele Europei deține recordul.

Dar o altă constatare interesantă, de ordin general, la care ajungem acum, după ce am trecut în revistă această categorie de blesteme pe cea mai mare parte din spațiul european, este uimitoarea asemănare a multora dintre variantele lor de la țară la țară. În urma acestui examen, suntem dominați de impresia că pe întinsul spațiu parcurs de noi nu avem a face cu o pluralitate de națiuni foarte distincte una de alta, ci cu unul și același

⁶⁰⁹ = „Un drac asupra lui!” – OED III, p. 277 s.v. *deuce*.

⁶¹⁰ = „Dracul s-o ia!” – *Ibidem*.

⁶¹¹ = „Du-te-n flăcările iadului!” – James-Molé, EFD, p. 131.

⁶¹² Acest verb este răspândit pretutindeni, pe unde se vorbește dialectul dacoromân.

popor. Fapt este că *întreaga Europă, în privința imprecățiilor care gravitează în jurul dracului, ni se înfățișează ca o zonă folclorică unitară*. Cum trebuie oare explicată această realitate? Precum ne-o atestă istoria religiilor, concepția dualistă asupra lumii – cu personificarea, înălțată până la apoteoză, a celor două principii – este străveche. Ea precede cu mult creștinismul și alte credințe moderne. Dar dacă în religiile precreștine, politeiste, întâlnim adeseori divinizarea personajului supranatural, care reprezintă principiul răului și situarea lui pe plan de egalitate cu divinitățile ce incarnează, într-un chip ori altul, diferite aspecte ale principiului binelui⁶¹³ sau, ceea ce se-ntâmplă și mai frecvent încă, dacă principiul binelui și al răului coexistă ca atribute specifice în persoana uneia și aceleiași divinități, iată că religiile monoteiste – cum sunt mozaismul, creștinismul și mahomedanismul – vin, la o epocă relativ târzie, să aducă o clarificare tranșantă în concepția dualistă despre lume.

---

⁶¹³ Cum e cazul la indienii cu zeul *Șiva*, care personifică principiul distrugerii și al morții, prin contrast cu *Brahma*, creatorul, și cu *Vișnu*, conservatorul. Apoi, cu *Seth*, al vechilor egipteni, care, la fel, este apoteozarea forțelor distructive din natură. (Roeder, Set – Roscher, ALGRM IV, col. 725-84. Cf. aici în special cap. K.: „Set als böser Gott”, col. 766 sqq. Cf. și Pauli-Wiss., RECA z.v. Reihe, Bd. II s.v. *Seth* – aici, în special cap. VIII: „Seth als Götterfeind...”, col. 1918-20).

Cum e de asemenea la grecii antici, cu *Hades*, zeul întunericului și al morții, dușmanul cel mai de temut al oamenilor și a tot ce viază. (Cf. Preller, GM I, p. 655 sqq.): Homer ni-l înfățișează sub aspectele cele mai înfiorătoare.

Este desigur foarte semnificativ faptul că numele acestei sumbre divinități – prin izolarea ‘Αιδου [δόμος] (=casa lui Hades) – a trecut la slavi (Ядѣ sau Юдѣ) iar de la aceștia la români pentru a denumi încă din timpuriu ev-mediu, locul unde, după moarte, se chinuie osândiții pentru păcate grele și unde sălășluiesc dracii, chinuitorii lor.

La grecii vechi, s-ar cuveni să-l amintim și pe *Typhon*, dușmanul de moarte al lui Zeus. (Cf. Preller, GM I, p. 54-6). Acest înfricoșat monstru, al cărui grumaz era înconjurat de 100 de capete de balaur, ce împrășcau foc în jur, e figura mitică de ordinul demoniac, care a influențat și anticul Egipt, unde a fost divinizată, ajungând în unele regiuni să se identifice cu zeul autohton Seth.

Dar mai ales, cum e cazul cu *Ahriman* (zend. Añgra-Mayniu), care la vechii perși, reprezenta divinizarea principiului răului și al întunericului, prin contrast cu Ahura-Mazda, incarnația principiului binelui și al luminii. În religia mazdeistă, antiteza dintre aceste două divinități era foarte tranșantă, ele fiind concepute ca rivale implacabile una față de cealaltă. Nici una din vechile religii nu ne oferă o așa de flagrantă și exclusivistă opoziție între zeitatea, care personifică răul și cele ce personifică diferite aspecte ale binelui. Din acest punct de vedere, mazdeismul înseamnă o culminație.

Nu e lipsit de interes să amintim că cultul lui Ahriman („Arimanius deus”) este atestat, în timpul stăpânirii romane în Panonia – deci în vecinătatea Daciei – de două inscripții votive, aflate în apropiere de Buda: „Deo Arimanio” – cf. CIL III, Nr. 3414 și 3415. O altă inscripție, închinată aceluiași zeu, a fost aflată chiar la Roma. (CIL VI, nr.47).

În adevăr, din dumnezeul lor unic, ele au făcut forța supranaturală eminentamente creatoare și binefăcătoare, purificând-o de orice element negativ și ridicând-o la nivelul de suprem ideal al perfecțiunii absolute, pentru a-i conferi astfel un prestigiu și o autoritate, care nu pot fi eclipsate de nimic. În același timp însă, dracul – adică forța supranaturală distrugătoare, specializată în săvârșirea răului tot în sens absolut – a rămas în poziție subalternă față de Dumnezeu, la un rang minor, demoniac. Pe de altă parte, el nici nu este unic, fiind imaginat foarte adesea de popor în multiplu exemplar și anume – precum s-a văzut chiar din unele blesteme – alcătuind o ceată infinit de numeroasă cu o căpetenie în frunte. Oricât de mulți însă, diavolii sunt considerați totuși ca având puteri foarte limitate în comparație cu divinitatea unică⁶¹⁴. Evident, avem a face aici cu o concepție religioasă optimistă prin excelență... Religiiile monoteiste deci au ridicat o barieră, de netrecut între bine și rău. Aceste două principii sunt separate de o prăpastie abruptă, trecerea dintr-o parte într-alta fiind complet exclusă. Nici o posibilitate de amestec sau de confuzie a lor nu mai există. Credința creștină în special este aceea care a contribuit cel mai mult la separarea definitivă a principiului binelui de cel al răului. Dar totuși, *chiar și despre religia lui Crist, se poate spune că numai a patronat acest proces de esență mitologică. De fapt, el s-a realizat pe terenul folcloric, în masele largi populare, la capătul unei foarte îndelungate și puternice tradiții, dat fiind că credința dualistă este una din cele mai simple și mai primitive concepții religioase, rezultate pe baza contrastului extrem de frapant dintre cele două principii mereu în conflict și care tind a se exclude unul pe altul.*

Factorii oficiali ai bisericii creștine au primit neobișnuit de favorabil procesul segregativ mai sus înfățișat, care se manifesta viguros pe plan spiritual, în popor. Ba, ei înșiși au fost, la rândul lor, profund afectați – fără a fi conștienți de aceasta – de influențe radiate asupra-le de la popor.

Revenind acum la întrebarea, pe care ne-am pus-o inițial: – cum se explică marea unitate constatată de noi pe tot cuprinsul Europei, în ce privește blestemele care-l invocă pe diavol? – credem a putea răspunde că aceasta se datorește bisericii creștine, care a dus cu ea pretutindeni pe unde s-a stabilit nu numai dogmele și cultul, ci a fost de asemenea răspânditoarea și chiar stimulatora discutatului proces popular, realizând astfel unificarea ilustrată de noi, în domeniul folclorului

---

⁶¹⁴ Acest fapt apare în plină lumină nu numai la popoarele creștine, ci și la musulmani, care au și ei demonii lor, foarte mulți la număr, cu nume ca: ġini, ŝeitani, ifriți... Ei fac de asemenea cât pot mai mult rău oamenilor; însă acțiunile lor, pline de primejdii și de ispite pentru ființa umană, sunt mereu frânate de atotputernicul Allah.

imprecativ, pe un spațiu uriaș, ce se identifică cu cel al întregului nostru continent și chiar îl depășește cu mult dacă-i avem în vedere și pe coloniștii europeni din alte părți ale lumii.

În toate blestemele de tipul contaminat, magico-religios, analizate pân-aici, motivele religioase – sau, mai just, mitologice – sunt perfect evidente. Vom relata însă acum unele foarte caracteristice pentru sud-estul Europei, care se circumscriu tot acestui tip, dar la care elementul religios nu mai apare deloc clar astăzi.

Astfel, într-un sat din Moldova meridională, am auzit odinioară o femeie blestemându-l pe un flăcău, care-i furase noaptea găinile, în chipul următor: „Haram di dzâlili tăli, blăstămatule! Câti găini ń-ei furat, atâtea dzăli sî trăești!”⁶¹⁵. Asemenea formule imprecative, sub cele mai variate aspecte, am auzit deseori prin satele din sudul Moldovei, precum și pe aiurea prin țară – mai ales în anii copilăriei și ai adolescenței – însă nu le-am consemnat la vremea aceea, ca să le pot cita acum cu exactitatea cuvenită. Dar ele se-ntâlnesc foarte frecvent nu numai la români, ci și la sud de Dunăre, fiind familiare tuturor popoarelor din Peninsula Balcanică fără excepție. De aceea, ne și oprim asupra lor, spre a ilustra încă un aspect deosebit de original – ba chiar bizar – al tipului de blestem magico-religios.

Așa, ele ne-ntâmpină într-un număr apreciabil, în folclorul bulgar, unde le aflăm aplicate la împrejurări din cele mai diverse: „Да му е харам животът!”⁶¹⁶; „Харам да ти е хлебът что го ядеш!”⁶¹⁷; „Харам да ви съ парите!”⁶¹⁸; sau, simplu de tot, fără a mai fi vizat precis vreun anume obiectiv: „Да ти е харам!”⁶¹⁹; ori: „Да му е харам!”⁶²⁰ ... etc.

La fel, le sunt ele cunoscute, în situații similare sârbo-croaților, de la care vom prezenta două specimene foarte sugestive. Iată mai întâi o imprecatie de acest gen adresată unui ingrat, care a beneficiat cândva de larga ospitalitate a blestemătorului: „Харам ти била со и хлеб, што си изжео код мене!”⁶²¹.

Iar acum vom cita, din eposul popular sârbo-croat, un alt blestem, pe care o mamă îl proferă împotriva propriului ei fiu, atunci când acesta se

⁶¹⁵ A.F. – Vîrlezi – jud. Galați (Profira Chiricioaia).

⁶¹⁶ = „Să-i fie de haram viața!” – Гер. РБЯ, V, p. 487.

⁶¹⁷ = „Harama să-ți fie de pânea pe care-o mănânci!” – *Ibidem*, V, p. 486.

⁶¹⁸ = „Haram să vă fie de bani!” – *Ibidem*.

⁶¹⁹ = „De haram să-ți fie!” – *Ibidem*.

⁶²⁰ = „Să-i fie de haram!” – Сб.НУ, XXXI, p. 130.

⁶²¹ = „De haram să-ți fie sarea și pânea, pe care-ai mâncat-o la mine!” – Byk Kap., CPj., p. 829.

opune voinței sale. Mama vrea să-l însoare cu o fată frumoasă și bogată, aleasă de dânsa și adusă deja acasă, în timp ce tânărul își avea draga lui, pe care o iubea cu credință. El refuză în chipul cel mai categoric s-o părăsească pe aceasta spre a merge acasă, unde-l aștepta cealaltă: „Богме нећу, моја стара мајко! / Друге лепше од ове не тражим, / Него ову ад’ землицу црну!”⁶²². Mama eroului, aprinsă de mânie, recurge îndată la imprecuație și anume la una din cele considerate de lumea rurală drept cea mai de temut: „... Поче клети, да од Бога нађе: / – Ако нећет, мој Уоване сине, / *Арам теби материна храна!*”⁶²³.

Blestemul matern – începător cu teribilul „арам” – l-a înspăimântat așa de tare pe erou, încât el a părăsit-o în adevăr pe iubita sa, deși îi jurase să-i fie credincios până la moarte. S-a supus deci dorinței mamei... Dar, în camera nupțială, el se sinucide lângă mireasa pregătită de mamă. Evident, avem a face cu un document folcloric, care ilustrează într-un mod deosebit de elocvent puterea blestemului de mamă, chiar când acest blestem este foarte nedrept.

Apoi, blesteme din categoria în chestiune sunt în uz și la grecii moderni. Astfel, din provincia Thesalia, ne sunt atestate următoarele două formule, care de fapt reprezintă unul și același blestem sub două aspecte, diferite doar în ce privește dimensiunea lor: „Χαράμι νά σου γείνη!”⁶²⁴; sau, mai lapidar, fiind redus la elementul esențial: „Χαράμι σου!”⁶²⁵.

Trebuie să relatăm însă că aceste formule imprecative sunt foarte răspândite în toată Grecia⁶²⁶. Demn de relevant este faptul că ele sunt bine cunoscute și românilor, atât în Moldova, cât și-n Muntenia și Dobrogea, mai ales sub forma: „De haram să-ți fie!”⁶²⁷, adică să nu ai parte de ceva, să nu-ți fie de nici un folos sau să se nimicească ori să piară ca și cum nici n-ar fi fost...

⁶²² = „Zău că nu vreau alta, măicuță bătrână! / Fată mai frumoasă ca asta nu caut: / Ori asta, măicuță, ori neagra țărănă!” – Byk Kap., СНП Херц., p. 2.

⁶²³ = „... Porni să blesteme, Dumnezeu plăti-i-ar: / Păi, dacă tu nu vrei, fătul meu Iovane, / De haram să-ți fie laptele ce supt-ai!” – *Ibidem*.

⁶²⁴ A.F. din Grecia – satele Σλάτινα și Νεοχώριον (Thessalia).

⁶²⁵ A.F. din Grecia – s. Νεζερός (Thessalia).

⁶²⁶ Ceea ce ne-o dovedește însăși prezența lor în aproape toate dicționarele mai dezvoltate ale limbii neogrecești, unde le aflăm înregistrate s.v. „χαράμι”, precuma la: Ηπίτης, ΔΕΓ III, p. 713; Βλάχος, ΔΕΓ III, p. 958; Μητσοτάχης, ΕΓΛ, p. 956.

⁶²⁷ Precum vedem, această variantă românească are un aspect identic nu numai cu variantele grecești, ci și cu cele bulgărești și chiar cu cele sârbești, dacă ținem seama numai de partea principală a blestemelor de tipul celor mai sus citate, independent de obiectul la care se raportă.

Precum vedem, pe toate blestemele mai sus citate se află grefat cuvântul de provenință turcească „harâm”. Și, din punct de vedere semantic, toate stau sub autoritatea lui. Am semnalat la locul cuvenit prezența sa și într-una din formulele de descolindare, utilizată de colindătorii români cu plugul în noaptea de Anul-Nou⁶²⁸.

Pretutindeni, unde apare menționatul apelativ turcesc, el conferă formulei o semnificație de foarte rău augur, sugerând paguba iminentă și nenorocul.

În turcește, forma cea mai generală sub care e cunoscută imprecizia în chestiune – fără referire la obiect – sună: „*Harâm olsun!*”⁶²⁹ adică exact la fel cu expresia centrală din citatele variante ale popoarelor sudest-europene. În consecință, la toate aceste popoare, avem a face cu o foarte fidelă transpunere a formulei din limba turcă. Iată acum și o altă variantă turcească, cu referire la obiect: „*Aldughîn harâm olsun!*”⁶³⁰. Marea răspândire, pe tot cuprinsul Peninsulei Balcanice și chiar dincolo de limitele ei geografice, a blestemelor marcate de termenul exotic „harâm” se datorește influenței turcești exercitate în chipul cel mai direct, pe vremea îndelungatei dominații politice otomane asupra acestei părți a continentului nostru.

Demn de remarcat este faptul că, la toate popoarele în limba

⁶²⁸ Vezi *Descolindatul, Analiza și clasificarea formulelor de descolindare din punct de vedere al fondului*, p. 24 ș.u.

⁶²⁹ = „Să fie de haram!” – Bianchi-Kieffer, DTF I, p. 689.

⁶³⁰ = „Să-ți fie de haram ceea ce-ai luat!” – *Ibidem*. Ideea din această formulă blasfemantă a avut răsunet și-n domeniul pareomiologiei turcești, unde a căpătat formă ritmică: „*Harâm gheldi, / harâm ghitdi!*”. Acest proverb e folosit atunci când cineva se referă la un câștig fără trudă, care dispare îndată, de nu mai rămâne nici urmă din el. În genere este vorba de câștiguri certate cu etica. De la turci, citatul proverb a trecut și la alte popoare balcanice. La români, în Moldova meridională (Vîrlezi – jud. Galați), e cunoscut dictonul: „*Di harâm o vinit, di harâm s-o dus!*”, care traduce în chipul cel mai fidel sus-menționatul proverb turcesc. O variantă a lui prezintă forma următoare: „*Hâram mal, haramê ghidêr.*” (= Ceea ce-ai dobândit de harâm, de harâm se duce!) – Cf. Bianchi-Kieffer, DTF I, p. 689. O altă variantă a proverbului acesta sună, tot la osmanlâi, astfel: „*Haramdân ghelên, haramâ ghidêr.*” (= „Ceea ce-a fost căpătat de harâm, de harâm se duce!”) Germ. „*Wie gewonnen, so zerronnen.*” – Cf. Radloff, *Versuch eines Wb. Der Türk-Dial. II*, col. 1749. În fine, mai menționăm încă o variantă, care redă întocmai sensul proverbelor de mai sus, fără a face însă uz de epitetul *harâm* și care, în turcește, sună: „*Hayâ ghelmiş, / huyâ ghitmiş!*”. Un dicton analog, la bulgarii macedoneni, este următorul: „*Како дошло, / така пошло!*”. Cf. Сб.НУ, XXXVI (a. 1926), p. 225, nr. 334. La grecii moderni, îi corespunde proverbul: „*Διαβόλου μαζώματα, / ανέμου σχορπίσματα!*” (= „Cele adunate de dracul, le-mprăstie vântul!”) – Cf. *Ibidem*.

căroră s-a fixat *harâm*, s-a fixat concomitent și termenul „halâl”⁶³¹, care e în uz atunci când aprobăm ceva într-un grad superlativ și când îl felicităm pe cineva pentru un act, care iese din comun. Prin urmare, au fost receptate de la turci două extreme antitetice: pe de o parte, expresia blasfemantă de forma cea mai tare; pe de alta, expresia care manifestă nu mai puțin viguros aprobarea și admirația printr-un echivalent al binecuvântării. Evident, națiunile din sud-estul Europei – dar mai ales cele de la miazăzi de Dunăre, care se aflau în permanent contact cu turcii – vor fi auzit prea des din gura lor injurii și blesteme cu „haram”, ca să

⁶³¹ În turcește: „ceea ce e permis”, „ceea ce nu-i oprit de religie”, „ceea ce-i legitim”, „ceea ce-i dobândit în mod cinstit”, „ceea ce-i curat”, „ceea ce-i binecuvântat”. Cf. Kelekian, DTF, p. 515; Redhouse, TIL, p. 799.; Radloff, VWb. TD II, col. 1755; Bianchi-Kieffer, DTF I, p. 712; Youssouf, DTF I, p. 375. Perfect paralel cu citatul blestem „Harâm olsün!”, este general răspândită la turci și urarea: „Halâl olsün!” (= „Să fie cu noroc!” sau „Să fie de bun augur!”) – Cf. Bianchi-Kieffer, DTF I, p. 713. La români, hâlâl este atestat pe tot cuprinsul Daciei, în expresia exclamativă de înaltă apreciere sau chie de admirație: „Halâl să-ți fie!”; „Halâl să-i fie!”; „Halâl să ne fie!”; „Halâl să vă fie!”; „Halâl să le fie!”. Uneori această expresie poate fi întrebuințată și în sens ironic; la pers. I sg. –, „Halâl să-mi fie!” – aproape totdeauna. În românește *halal* e curent întrebuințat și singur, cu sensul de *bravo!*. La sârbo-croați, influența acestui element folcloric turcesc se arată a fi fost și mai puternică. În adevăr, în limba acestor popoare, în afară de apelativul masculin *xâlâl* (și *âlâl*), care păstrează clar încă semnificația de binecuvântare și pe care-l întâlnim în expresii ca: „Да ми е с халалом!” (= „Mi-a dat-o cu binecuvântare), sau: „Да му е халал!” (= „Halal să-i fie!”), mai cunoaște și verbe derivate de la *halal* și anume: vb. perf. халалити (sau алалити) și vb. imperf. халаливати (sau алаливати), care înseamnă de obicei „a binecuvânta”. (Cf. și nom. act. халаливане (sau алаливане) – derivat de la verbul precedent – cu sensul de binecuvântare). – Cf. – Byk Kap., CPj., p. 828. Foarte interesant ne apare de asemenea uzul folcloric sârbesc cu prilejul relațiilor comerciale dintre țărani, uz ce constă în aceea că cumpărătorul îi adresează vânzătorului – în clipa când își ia în primire de la acesta marfa cumpărată – mai ales dacă e vorba de vite, următoarea rugămintă: „Халали, брате!” (= *Binecuvântează, frate!* adică: „Urează să-mi fie cu noroc!” sau „urează-mi să am parte de ceea ce-am cumpărat de la tine!”). Iar vânzătorul îi răspunde atunci prompt: „Да ти е халал!” (ad litt.: = „Halal să-ți fie!” adică: „Să-ți fie cu noroc!”). Cf. Byk Kap., CPj., p. 828, s.v. халалити. Bulgarilor, la fel, le este familiar cuvântul de origine turcească *halâl*, în expresii similare celor sârbo-croate și celor românești. De exemplu: „Халал да ти е...!” sau: „Халал му...!”. Apoi, în limba bulgară, ca și-n limba sârbo-croată, există, de asemenea un derivat verbal de la el, deși într-un sens întrucâtva deosebit: халалж. – Cf. Гер., РБЯ, V, p. 483. În fine, neogrecii cunosc și ei bine respectivul cuvânt turcesc, în expresii analoage celor pe care le-am relatat mai sus, la celelalte popoare balcanice: „Χαλάλι σου!” (= „Halal ție!”) sau „Χαλάλι và σου γεινή!” (= „Halal să-ți fie!”) – Cf. – Βλάχος ΛΕΓ, p. 953. Precum se vede, formal, aceste expresii euhologice sunt corespondentele antitetice ale blestemelor grecești deja citate: „Χαράμι σου!” și „Χαράμι và σου γεινή!”.

nu li se fi imprimat bine în minte și formele de expresie, și sensul acestora. Mai rar desigur vor fi avut ei prilejul s-audă formele aprobative ori elogioase cu „halâl”; dar totuși au trebuit să le audă destul de frecvent pentru a le înregistra foarte just și pe ele. Nu-i vorbă că chiar și fără o frecvență comparabilă cu a celor negative, formulele pozitive cu „halâl” au putut fi antrenate ca un revers al aceleiași monede. Deci, din aceeași sursă exotică, ne-a venit la întreaga creștinătate balcanică un procedeu folcloric, mistic prin excelență – precum se va vedea – cu ambele fațete contrastante ale sale.

În limba turcă, sensul curent al lui „harâm” – care, după împrejurări, are funcție când de epitet, când de apelativ, dar cel mai des de epitet calificativ – este astăzi ceea ce-i interzis de a face (de a avea sau chiar de a atinge ori de a privi) și în general ceea ce e sever oprit, ceea ce nu e îngăduit de lege (mai ales în accepțiunea religioasă a termenului, ceea ce nu se cuvine⁶³²).

Dar „harâm” mai înseamnă de asemenea: ceea ce e sfânt, ceea ce e sacru⁶³³. Și într-un trecut mai îndepărtat, cu deosebire aceasta a însemnat. Astfel, până astăzi i se spune în limba turcă – după arăbește – templului Caaba de la Meca „beit *ül-harâm*”⁶³⁴ sau „beiti *harâm*”⁶³⁵, ceea ce ad litteram este „casa cea sfântă”. La fel, moscheia din Meca e denumită „mesjid *ül-harâm*”⁶³⁶ adică „moscheea cea sfântă”. Apoi, prin „bilād *ül-harâm*”⁶³⁷, este designat „pământul cel sfânt” al aceluiași oraș. În fine, cele două orașe, sacre pentru toată lumea musulmană – Meca, unde s-a născut profetul și Medina, unde a murit și e înmormântat – sunt numite „Harāmān”⁶³⁸ adică „Sfintele”⁶³⁹. Așadar, sensul de *sacru*, pe care-l avea în mod exclusiv „harâm” la origine – în limba arabă – încă e păstrat foarte clar, cu deosebire în izolări ca cele relatate.

Dar ceea ce era sacru, trebuia ferit de contactul cu cei din marea mulțime a muritorilor. Nu se cădea să fie abordat în nici un chip de nimeni din cei neinițiați. Aceasta ar fi însemnat profanare și deci un păcat

⁶³² Cf. Redhouse, TIL, p. 774; Bianchi-Kieffer, DTF I (Ediția a doua, a. 1850), p. 689; Kelekian, DTF, p. 501; Youssouf, DTF, I, p. 385; Radloff, VWb. TD, II, col. 1749.

⁶³³ *Ibidem*.

⁶³⁴ Bianchi-Kieffer, DTF I (ed. 1850), p. 689.

⁶³⁵ *Ibidem*.

⁶³⁶ *Ibidem*.

⁶³⁷ *Ibidem*.

⁶³⁸ Bianchi-Kieffer, DTF I (Ediția I, a. 1835), p. 420. *Haramām* (<haram + suf. – an) reprezintă, în limba arabă, forma de dual.

⁶³⁹ Bianchi-Kieffer, DTF I (ed. 1835), p. 420.

mortal față de divinitatea însăși. De aici, interdicția! Și oricine călca interdicția – cu sau fără voia sa – își risca viața...

Cu timpul, întrebuițarea epitetului „harâm” s-a extins, fiind raport la orice venea în conflict cu legea, cu tradițiile musulmane și în general cu obiceiurile țării, cu etica..., ceea ce a făcut ca semnificația sa primordială de „sacru” să se eclipseze, fiind substituită de sensul derivat și anume acela al interdicției. Dar și acest sens este umbrit tot mai mult de către un altul, care – apărând concomitent cu el – își face apoi loc pe primul plan. *Este sensul, care sugerează într-un mod nedefinit. Însă neobișnuit de puternic, osânda grea ce-l amenință pe încălcătorul interdicției și anume, primejdia morții sau, în orice caz, nenorocul sub cele mai variate aspecte: pagube ruinătoare, pustiire, distrugere, boală...*

Astfel, termenul „harâm” devine expresia specifică a răului augur și numai simpla lui pronunțare a ajuns să sune ca cel mai cumplit blestem. *Privite din perspectiva folclorică și etnologică totodată, blestemele de proveniență musulmană – și anume, arabo-turcă – pe care le-am prezentat mai sus, se circumscriu, din punct de vedere genetic, aceleiași sferă de uzanțe religioase, ca și obiceiul primitivilor exotici cunoscut sub numele de „TABU”⁶⁴⁰.*

Totuși însă, măcar că aceste blesteme își trag originea din sursa populară de credințe turcești, este evident că cei ce le-au primit nu le-au adoptat nicidecum ca pe niște elemente religioase. Aceasta ar fi fost tocmai un foarte serios motiv pentru a le suspecta și a se feri ca de foc de ele. Ci popoarele creștine din sud-estul Europei, la care le aflăm atestate, și le-au apropiat exclusiv pentru faptul că au fost impresionate în chip neobișnuit de tainica forță care li se atribuia de către turci. Ele au fost deci percepute ca niște produse eminent magice. Însușindu-și-le, aceste popoare nu au făcut decât să-și consolideze arsenalul magiei cuvântului, de sens negativ, cu încă un mijloc, pe cât de original pe atât de eficace. Ba, cu atât mai eficace, cu cât el apărea mai original și mai plin de mister prin exotismul său.

---

⁶⁴⁰ Cf. Frazer, *Taboo* – unde este foarte clar scos în relief fundamentul religios prin excelență al acestei instituții arhi-primitive, deși nu lipsesc nici o serie de variate caractere magice, care îi sunt adânc impregnate, întretesându-se indisolubil cu cele de ordin mitic.

Résumé

L'étude de l'illustre ethnologue Petru Caraman représente la plus complète recherche de l'*anathème*, en tant que produit folklorique. Cette ample démarche scientifique a été déterminée par la nécessité de clarifier certaines fonctions de l'anathème telles que relevées par le phénomène des *vœux maléfiques* au cadre des Fêtes de Noël et de la Nouvelle Année, aussi bien chez les Roumains que chez d'autres peuples. Le considérant de la perspective de son origine, l'auteur constate que, dans une première forme, l'*anathème* est l'émanation la plus pure de la magie du mot, à sens négatif. L'anathème éminemment magique, de type archaïque, est étudié dans le folklore de tous les peuples du sud-est de l'Europe, le centre d'intérêt maximal étant représenté par la Péninsule Balkanique.

Dans la seconde partie de l'étude, l'auteur analyse la symbiose de l'élément magique et de celui religieux dans les anathèmes populaires. Cette fois-ci, les investigations couvrent aussi d'autres espaces ethnoculturels (extra balkaniques), puisque, tel que le chercheur de Iasi l'indique, le phénomène est illustré par tous les peuples européens et même par certains d'autres continents.